

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ

ΓΑΛΑΝΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ
Α. Μ. 2028

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΘΕΜΕΛΗ ΟΛΓΑ

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους καθηγητές που με βοήθησαν για αυτήν την εργασία, Ζαμπετάκη Λεωνίδα και Τσαούση Ιωάννη αλλά κυρίως την επιβλέπουσα καθηγήτρια αυτής της πτυχιακής, Θεμελή Όλγα, για την καθοδήγηση και γενικότερα για τις γνώσεις που μου προσέφερε καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τον πολύ καλό φίλο Δημήτρη Παπασαλούρο για την πολύτιμη βοήθεια του. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου και όλους όσους ήταν δίπλα μου, για την υποστήριξη και την εμπιστοσύνη που μου έδειξαν όλα αυτά τα χρόνια.

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	6
<i>Κεφάλαιο Πρώτο</i>	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
<i>Κεφάλαιο Δεύτερο</i>	
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	8
2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	8
2.2 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	11
2.3 ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	13
<i>Κεφάλαιο Τρίτο</i>	
Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ	15
3.1 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	15
3.3 ΠΡΟΤΥΠΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΗ ΧΩΡΟ	19
3.4 ΕΠΙΚΡΑΤΕΣΤΕΡΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	26
3.5 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	28
3.6 Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΑ (EUROPEAN PRISON EDUCATIONAL ASSOCIATION)	32
<i>Κεφάλαιο Τέταρτο</i>	
Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ	37
4.1 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.....	37
4.2 ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΥΛΟΠΟΙΗΘΕΙ ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ	40
4.3 Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΣΔΕ	44
4.4 ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ ΕΝΑΝΤΙ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ	49
<i>Κεφάλαιο Πέμπτο</i>	
ΣΤΑΣΕΙΣ & ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΤΩΝ ΣΔΕ – ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΑΚΥΠΤΟΥΝ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	52
5.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	52
5.2 ΑΝΑΛΥΣΗ - ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	56
5.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ	62

<i>Κεφάλαιο Έκτο</i> ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ.....	63
<i>Κεφάλαιο Έβδομο</i> ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	66
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	69
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	75
<i>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι</i> ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ.....	76
<i>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ</i> ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ SPSS - ΠΙΝΑΚΕΣ	84
ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	84
<i>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ</i> SPSS – ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ.....	93
<i>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙV</i> ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ-ΠΟΙΝΩΝ 2003-2009	96
<i>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V</i> ΦΕΚ:Α291 24.12.1999	98
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΒΙΩΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ	101
ΜΟΡΦΩΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ.....	109
ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ.....	113
ΤΜΗΜΑ Β: ΕΥΕΡΓΕΤΙΚΟΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΗΜΕΡΩΝ ΠΟΙΝΗΣ ΛΟΓΩ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	117
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΕΚΤΙΣΗΣ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ	119
ΜΕΤΑΓΩΓΗ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ.....	122
ΛΗΞΗ ΤΗΣ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ.....	125
ΜΕΤΑΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	127

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εκπαίδευση στις φυλακές είναι ένα απ' τα στοιχειώδη δικαιώματα των κρατουμένων, το οποίο τις περισσότερες φορές παράνομα και αντισυνταγματικά καταπατάται βίαια από ολόκληρη την κοινωνία. Η σωφρονιστική εκπαίδευση, όπως αναφέρεται στη βιβλιογραφία, παρέχει την απαραίτητη μόρφωση (τυπική και άτυπη) στους ανθρώπους που βρίσκονται σε χώρους εγκλεισμού. Στόχος του σωφρονιστικού συστήματος κάθε χώρας είναι η επανένταξη των κρατουμένων στην κοινωνία.

Σύμφωνα με πλήθος ερευνών, έχει αποδειχθεί ότι η μείωση της εγκληματικότητας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό απ' την ουσιαστική επανένταξη των ανθρώπων που έχουν ήδη φυλακιστεί ώστε να μην εμπλακούν ξανά σε παραβατική δραστηριότητα. Η μείωση της υποτροπής είναι ένας απ' τους πρωταρχικούς στόχους που θέτουν οι πολιτείες με απώτερο σκοπό την προστασία της κοινωνίας. Μετά από πολλά χρόνια ερευνών, είναι ευρέως πια αποδεκτό, ότι στη μείωση της υποτροπής συμβάλλει ουσιαστικά η εκπαίδευση και γενικότερα η συμμετοχή των κρατουμένων σε επιμορφωτικές δραστηριότητες, οι οποίες αποτελούν εφόδια στην αναζήτηση εργασίας και στη διασφάλιση μιας καλύτερης ζωής.

Με στόχο λοιπόν, την ακαδημαϊκή επιμόρφωση των κρατουμένων αλλά κυρίως την ανάπτυξη των θετικών και δημιουργικών πτυχών της προσωπικότητας τους, δημιουργήθηκαν πολλά εκπαιδευτικά προγράμματα, τα οποία ενσωματώθηκαν στο γενικότερο πλάνο επανένταξης, διαμορφωμένα πάντα σύμφωνα με τη διεύθυνση της κάθε φυλακής.

Τέλος, είναι σημαντικό να τονιστούν οι ιδιαίτερες ανάγκες των κρατουμένων που κρύβονται σ' αυτό το πλαίσιο, οι οποίες διαφέρουν ουσιαστικά σε κάποια σημεία συγκριτικά με τις εκπαιδευτικές ανάγκες ελεύθερων-μαθητών στην κοινότητα. Η διαφορετικότητα του χώρου εγκλεισμού προκαλεί προβλήματα και δυσχέρειες και στους κρατούμενους αλλά και σε όσους συναναστρέφονται μαζί τους. Οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι αλλά και όλοι οι επαγγελματίες που κατέχουν ενεργό ρόλο στα προγράμματα επανένταξης, επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την αποτελεσματικότητά τους.

Κεφάλαιο Πρώτο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κάθε κράτος δικαίου υποχρεούται να προστατεύει όλα τα έννομα αγαθά των πολιτών του. Οι έγκλειστοι σε καταστήματα κράτησης αποτελούν και αυτοί πολίτες του κράτους. Δυστυχώς με την πάροδο των χρόνων, αυτή η ειδική ομάδα πολιτών αυξάνεται ραγδαία. Σύμφωνα με το ισχύον δίκαιο της κάθε πολιτείας αλλά και των διεθνών επιταγών του νόμου, το κράτος οφείλει να προστατεύσει όλα τα έννομα αγαθά των κρατουμένων, των οποίων έχει επιβληθεί δια του νόμου περιοριστική της ελευθερίας ποινή (Δημητρούλη, Θεμελή & Ρηγούτσου, 2006).

Σύμφωνα με το Σύνταγμα, εκείνοι που φυλακίζονται, στερούνται μόνο την ελευθερία τους και κανένα άλλο δικαίωμα. Η ποινή, η οποία επιβάλλεται, ανεξαρτήτως διάρκειας και αιτιολογίας, περιορίζει την «προς τόπο μόνο κίνηση». Οι έγκλειστοι επομένως, δεν πρέπει να στερούνται των υπολοίπων βασικών δικαιωμάτων, που έχουν και όλοι οι άλλοι πολίτες. Η προστασία των δικαιωμάτων αν και είναι συνταγματικά κατοχυρωμένη, προσβάλλεται επανειλημμένα στο χώρο εγκλεισμού. Αυτό συμβαίνει, γιατί τις περισσότερες φορές, στα καταστήματα κράτησης δεν υπάρχουν οι αναγκαίες συνθήκες για να διασφαλιστούν η άσκηση, η προστασία και η προάσπιση του συνόλου των έννομων αγαθών του έγκλειστου πληθυσμού (Καπαρδής, 2004).

Είναι συχνό φαινόμενο, να καταλύονται βασικά δικαιώματα όπως αυτό της υγείας, της εργασίας, της επικοινωνίας και της εκπαίδευσης. Τραγικό αποτέλεσμα των απάνθρωπων συνθηκών που επικρατούν στις φυλακές είναι τα δεινά του εγκλεισμού που βιώνουν οι ίδιοι οι κρατούμενοι. Είναι επιτακτική ανάγκη επομένως, να συνειδητοποιηθεί, πως η προάσπιση των αγαθών του έγκλειστου πληθυσμού είναι υποχρέωση της κοινωνίας και αναφαίρετο δικαίωμα τους και όχι προνόμιο ή χάρη.

Στόχος του σωφρονιστικού συστήματος είναι ο σωφρονισμός των κρατουμένων και η καλύτερη δυνατή επανένταξη τους στην κοινωνία. Η φιλοσοφία της επανένταξης βασίζεται στο γεγονός ότι στις περισσότερες περιπτώσεις, οι άνθρωποι παραβαίνουν το νόμο, γιατί δεν έχουν τις δεξιότητες να υιοθετήσουν τη ζωή ενός νομοταγή πολίτη (Ayllon, Kandel, Roberts 1976). Η κοινωνία της ποινικής δικαιοσύνης πρέπει να αποτύχει στην αποστολή της για να είναι επιτυχημένη (Reiman, 1995).

Κεφάλαιο Δεύτερο

ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η πρώτη μορφή εκπαίδευσης στις φυλακές είχε θρησκευτικό χαρακτήρα. Τα μαθήματα αλφαριθμητισμού που πραγματοποιούνταν είχαν σκοπό τη μελέτη της βίβλου και ουσιαστικά την αλλαγή και την ηθική ανάπλαση της προσωπικότητας τους (Fritsch, Gerber, 1983).

Χρονολογία ορόσημο για την ιστορία της σωφρονιστικής εκπαίδευσης είναι το έτος 1789, όταν ο William Rogers, ιερέας της φυλακής Walnut Street στη Φιλαδέλφεια, οργάνωσε τα πρώτα μαθήματα για κρατούμενους. Η πρωτοβουλία αυτή, φυσικά και δεν αντιμετωπίστηκε υποστηρικτικά. Η διεύθυνση της φυλακής και οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι, θεωρώντας πως τα μαθήματα θα οδηγούσαν τους έγκλειστους στη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους, επέβαλλαν την παρουσία φρουρών και «κανονιού» που στόχευε τους μαθητές κατά τη διάρκεια των μαθημάτων ώστε να είναι έτοιμοι να επαναφέρουν την τάξη σε περίπτωση αναταραχής (Morris & Rothman, 1998).

Έναν αιώνα μετά πραγματοποιείται για πρώτη φορά ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα εντός της φυλακής, το οποίο στοχεύει στην κοινωνική επανένταξη. Τη χρονική περίοδο 1876-1900, ο Zebulon Brockway βάζει τα θεμέλια της σωφρονιστικής εκπαίδευσης. Ο πρωτοπόρος διοικητής της φυλακής Elmira στη Νέα Υόρκη, προσλαμβάνει τεχνικούς, επαγγελματίες, γυμναστές και δασκάλους και διαμορφώνει ένα ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Στόχος του δεν ήταν απλά η εκμάθηση βασικών ακαδημαϊκών γνώσεων αλλά η βελτίωση κάθε πλευράς της ζωής των κρατουμένων. Οι καινοτόμες προσπάθειες του περιλάμβαναν εκτός των άλλων και την εκπαίδευση εγκλειστών ατόμων με ειδικές ανάγκες, την εφαρμογή εξατομικευμένων προγραμμάτων μέχρι και την τήρηση εκπαιδευτικού φακέλου για κάθε έγκλειστο μαθητή. Ενδιαφέρον έχει το γεγονός ότι η εφαρμογή της εξατομικευμένης μορφής διδασκαλίας (Individually Prescribed Method – IPI) πρώτα έλαβε χώρα στη φυλακή και μετά στην ελεύθερη κοινότητα (Crear, 2003).

Στη δεκαετία του 1900 συναντάται ο σημαντικότερος αναμορφωτής του σωφρονιστικού συστήματος εκείνης της εποχής, ο Thomas Mott Osborne. Εύπορος πολιτικός εκείνης της περιόδου, καταφέρνει και διεισδύσει στον κόσμο της φυλακής Auburn, προσποιούμενος τον κατάδικο. Το 1913, λίγες εβδομάδες μετά την «φυλάκιση» του, ιδρύει μια οργάνωση –Mutual Welfare League- η οποία στοχεύει στην ειρηνική επίλυση των διαφορών μεταξύ των εγκλείστων και λίγα χρόνια μετά καταφέρνει να μετατρέψει μια φυλακή υψίστης ασφαλείας σ' ένα σύγχρονο εκπαιδευτικό ίδρυμα (Gehring, 2001). Στη συνέχεια εργάστηκε σε πολλές άλλες φυλακές, διαμορφώνοντας εκπαιδευτικά προγράμματα ενώ κατάφερε και ίδρυσε σχολείο στη φυλακή Sing Sing (Gehring, 2001).

Στη συνέχεια, απαντάται η περίοδος της «αναγέννησης» 1929-1940. Ο Austin McCormick, άξιος συνεχιστής των προκατόχων του, ως υπεύθυνος των φυλακών των Η.Π.Α ιδρύει σχολεία και βιβλιοθήκες στα περισσότερα καταστήματα κράτησης της χώρας του. Εκδίδει το πρώτο βιβλίο εξατομικευμένης εκπαίδευσης έγκλειστου πληθυσμού (The education of Adult Prisoners) ενώ επεκτείνει τις προσπάθειες για πρώτη φορά στις γυναικείες φυλακές και στους ανήλικους παραβάτες. Ο McCormick ίδρυσε την Εταιρεία Σωφρονιστικής Εκπαίδευσης το 1930 και το 1937 το Journal of Correctional Education, ένα εξειδικευμένο περιοδικό σε θέματα σωφρονιστικής εκπαίδευσης (Δημητρούλη, Θεμελή & Ρηγούτσου, 2006).

Μετά τη δεκαετία του 1950, η εξάπλωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στις φυλακές κινείται με ταχύτατους ρυθμούς. Σε πολλά καταστήματα κράτησης λειτουργούν σχολεία καθώς και μαθήματα πανεπιστημιακού βεληνεκού ενώ γενικά έχει αναπτυχθεί αρκετά και ο κλάδος της σωφρονιστικής εκπαίδευσης, προσφέροντας μεταπτυχιακές σπουδές στο συγκεκριμένο αντικείμενο. Παράλληλα το 1991 ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Εταιρεία για την εκπαίδευση στις φυλακές (EPEA) (Ayers, 1981).

ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ			
<p>1789-1875</p> <p>Γνωστή ως η περίοδος “Sabbath school” Τότε ήταν η περίοδος όπου μπόρεσε η ιδέα της σωφρονιστικής εκπαίδευσης να γίνει πραγματικότητα.</p>	<p>1876-1900</p> <p>Αυτή η περίοδος έχει συνδεθεί με τη θητεία του Zebulon Brockway στην αναδιαμόρφωση της φυλακής Elmira. Είναι το διάστημα εκείνο όπου γίνονται προσπάθειες μετατροπής των φυλακών σε σχολεία. Συμμετέχουν και άλλοι ερευνητές, όπως οι: Alexander Machonochie & Walter Crofton.</p>	<p>1901-1929</p> <p>Μεταρρυθμίσεις και δημοκρατικές συνθήκες στις φυλακές περιλαμβάνονται σε αυτήν την περίοδο. Γνωστοί ερευνητές εκείνης της εποχής οι: Thomas Mott Osborn & Austin McCormick.</p>	<p>1930-1941</p> <p>Αυτά τα χρόνια είναι γνωστά ως «η χρυσή εποχή της σωφρονιστικής εκπαίδευσης». Περιλαμβάνει τα πρωτοποριακά προγράμματα του McCormick, την αναγέννηση της σωφρονιστικής/ειδικής εκπαίδευσης αλλά και την ίδρυση της εταιρείας σωφρονιστικής εκπαίδευσης το 1930.</p>
<p>1946-1964</p> <p>Σ’ αυτήν την περίοδο παρατηρείται εξάπλωση των κοινωνικών προγραμμάτων. Το σημαντικότερο είναι η «επιστροφή» μετά τη διακοπή λόγω δεύτερου παγκοσμίου πολέμου.</p>	<p>1965-1980</p> <p>Τα σημαντικότερα αυτής της περιόδου αφορούν την αύξηση των δευτεροβάθμιων προγραμμάτων, την καθιέρωση σχολικών πλαισίων, τη θέσπιση ειδικής νομοθεσίας για τη σωφρονιστική εκπαίδευση και την κατάλληλη προετοιμασία εκπαιδευτών για τη στελέχωση αυτών των προγραμμάτων.</p>	<p>1981-1988</p> <p>Γνωστή περίοδος απ’ την αύξηση της επιρροής της σωφρονιστικής εταιρείας αλλά και απ’ τη συντηρητική τάση πολλών κρατών.</p>	<p>1989-Σήμερα</p> <p>Οι εκπαιδευτές σωφρονιστικών προγραμμάτων έχουν περισσότερη πρόσβαση στην ιστορία της σωφρονιστικής εκπαίδευσης και στην ανάπτυξη επαγγελματικών δικτύων. Επίσης υπάρχει μεγαλύτερη διεθνή συνεργασία από πριν.</p>

(Steurer, 2001).

2.2 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Σήμερα ο μύθος της εγκληματικής προσωπικότητας, του «γεννημένου» εγκληματία με προδιαθέσεις γενετικά προκαθορισμένες έχει πια καταρριφθεί. Είναι ευρέως αποδεκτό, ότι η παραβατική συμπεριφορά σχετίζεται άμεσα με τους όρους ζωής του ατόμου και είναι προϊόν του περιβάλλοντος που τον περικλείει, δυσχερειών και δύσκολων συγκυριών. Σε όλους, παραβάτες και μη, πρέπει να παρέχεται κάθε δυνατότητα και ευκαιρία για καλύτερη αυτών των όρων ζωής, για επιλογή άλλου μέλλοντος, απ' αυτό που το περιβάλλον τους προδιαγράφει (Γεωργούλα, 2001).

Ο όρος “*correctional education*” σημαίνει «διορθωτική εκπαίδευση». Ουσιαστικά είναι η εκπαίδευση που παρέχεται στον έγκλειστο πληθυσμό σωφρονιστικών καταστημάτων. Η λέξη σωφρονισμός αν και εμπεριέχει την έννοια της τιμωρίας και του παραδειγματισμού (Τεγόπουλος-Φυτράκης, 1993), στοχεύει στη βελτίωση και στην αναμόρφωση της προσωπικότητας των ατόμων που βρίσκονται έγκλειστοι.

Η σωφρονιστική εκπαίδευση όπως αναφέρεται στη βιβλιογραφία λοιπόν, αποτελεί μια μορφή εκπαίδευσης, η οποία λαμβάνει χώρα εντός των στενών ορίων των φυλακών, τις περισσότερες φορές -αν και υπάρχουν και εξαιρέσεις- και προσανατολίζεται σε ενήλικους και ανήλικους παραβάτες που έχουν καταδικαστεί και εκτίουν κάποια ποινή.

Η εκπαίδευση που παρέχεται στα καταστήματα κράτησης περιλαμβάνει προγράμματα που αναφέρονται στην ακαδημαϊκή μόρφωση, στις κοινωνικές δεξιότητες αλλά και στην επαγγελματική κατάρτιση. Συγκεκριμένα, στα πλαίσια της ακαδημαϊκής μόρφωσης, συνήθως υπάρχουν από σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αλλά μερικές φορές ακόμα και μαθήματα πανεπιστημιακού αντικειμένου. Τις περισσότερες φορές η ολοκληρωμένη και επιτυχής παρακολούθηση έχει σαν αποτέλεσμα την απόκτηση διπλώματος ή πτυχίου ισάξιο μ' αυτά που δίνονται απ' τα σχολεία στην ευρύτερη κοινωνία (Hrabowski & Robbi, 2002).

Επιπλέον, τα προγράμματα που διδάσκουν κοινωνικές δεξιότητες, γνωστές ως «δεξιότητες ζωής», στοχεύουν στην εκμάθηση βασικών θετικών συμπεριφορών που θα τους βοηθήσουν στην καθημερινότητά τους τόσο εντός της φυλακής όσο και μετά από αυτήν. Τέλος, υπάρχουν και τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης που συνήθως περιέχουν θεωρία και πρακτική άσκηση. Αυτά, μπορεί να σχετίζονται με τη διδασκαλία

ηλεκτρονικών υπολογιστών, με την εκμάθηση κάποιας ξένης γλώσσας ή με τη διδασκαλία κάποιας τέχνης. Κατόπιν, οι κρατούμενοι που λαμβάνουν μέρος σε τέτοιου είδους προγράμματα, έχουν την ευκαιρία να εργαστούν σε θέσεις που προσφέρει η ίδια η φυλακή (ιματισμός, μαγειρεία, καθαριότητα κ.ά.) αλλά και σε θέσεις εργασίας εκτός φυλακής (συνεργασία της κοινότητας μέσω κρατικής ή ιδιωτικής πρωτοβουλίας με τις φυλακές).

Πολύ σημαντική είναι και η σημασία των ψυχαγωγικών-αθλητικών προγραμμάτων. Οι ιθύνοντες του κάθε κράτους έχουν την υποχρέωση να καλύπτουν όλες τις ανάγκες των ανθρώπων που βρίσκονται στη φυλακή. Αυτή η ειδική ομάδα πολιτών έχουν το δικαίωμα να έχουν πρόσβαση στη διασκέδαση και στην ψυχαγωγία. Η ύπαρξη βιβλιοθήκης, γηπέδων, γυμναστηρίων αλλά και η επαφή με την κοινωνία μέσω του διαδικτύου, του τύπου και γενικά όλων των μέσων μαζικής ενημέρωσης, πρέπει να αποτελεί μέλημα της σωφρονιστικής εκπαίδευσης (Jensen & Reed, 2006).

Η παροχή ολοκληρωμένης εκπαίδευσης στους κρατούμενους σε συνδυασμό με επαρκή ψυχολογική και ιατρική υποστήριξη καλύπτει μεγάλο φάσμα των έννομων αγαθών που υποχρεούται το κάθε κράτος να προσφέρει στους πολίτες του, παραβάτες και μη. Η ιατρική περίθαλψη αλλά και η ψυχολογική παρακολούθηση είναι μερικά απ' τα απαραίτητα στοιχεία που πρέπει να υπάρχουν για να επιτύχει το ρόλο της η σωφρονιστική πολιτική. Τα άτομα που είναι έγκλειστα συνήθως χρήζουν ψυχολογικής υποστήριξης ανεξάρτητα από το εάν πάσχουν από κάποια ψυχολογική νόσο ή όχι. Ο περιορισμός της ελευθερίας, η αποκοπή απ' την οικογένεια, η βάνανση διακοπή της καθημερινότητας εκτός φυλακής είναι αρκετά για να βιώσει το άτομο υπέρμετρο άγχος (Σπινέλλη, 2005).

Επιπλέον, τις περισσότερες φορές τα άτομα που καταλήγουν στη φυλακή, αντιμετώπιζαν ήδη στην πρότερη ζωή τους δύσκολες κοινωνικές καταστάσεις, οι οποίες δημιούργησαν διάφορα ψυχολογικά προβλήματα. Ο ρόλος του ψυχολόγου επομένως, σε συνεργασία με άλλους επαγγελματίες όπως του ιατρού, του κοινωνικού λειτουργού, του κοινωνιολόγου κ. ά. είναι απαραίτητος για την ομαλή μετάβαση απ' τη μία φάση ζωής στην άλλη, προετοιμάζοντας κατάλληλα τους ανθρώπους εκείνους για μια επιτυχημένη επανένταξη στην κοινωνία (Jancic, 1998).

2.3 ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ο ιδιαίτερος υποπολιτισμός της φυλακής, ο υπερπληθυσμός, τα υψηλά ποσοστά ψυχικών νόσων, το άγχος, ο φόβος, η ανασφάλεια, ο νεκρός χρόνος, η αποκοπή απ' το οικογενειακό και το ευρύτερο περιβάλλον, ο ιδρυματισμός και η αποπροσωποποίηση είναι μερικά απ' τα λεγόμενα δεινά του εγκλεισμού που βιώνουν καθημερινά οι άνθρωποι στα καταστήματα κράτησης (Toch, 1975).

Η σωφρονιστική εκπαίδευση στοχεύει πρώτα απ' όλα στη βελτίωση των συνθηκών κράτησης και στην ελαχιστοποίηση των δεινών του εγκλεισμού. Μια τέτοια προσπάθεια βοηθά τους κρατούμενους να αντιμετωπίσουν την ποινή τους και να αποδεχτούν τις νέες συνθήκες της ζωής τους (Δημητρούλη, Θεμελή & Ρηγούτσου, 2006).

Πρώτη πρακτική ανάγκη που καλείται η σωφρονιστική εκπαίδευση να καλύψει, είναι η αίσθηση απραξίας που απορρέει απ' το νεκρό χρόνο. Οι εικοσιτέσσερις ώρες της ημέρας που έχει στη διάθεση του ένας κρατούμενος είναι υπερβολικά πολλές, όταν βρίσκεται σ' ένα κελί χωρίς καμία άλλη παροχή ή σ' ένα προαύλιο χώρο χωρίς καμιά δραστηριότητα. Η εκπαίδευση είτε με τη μορφή σχολείου και μαθημάτων είτε με τη μορφή εργασίας ή γενικότερα άλλων δραστηριοτήτων προσπαθεί να γεμίσει αυτές τις ώρες και να δώσει κίνητρο και ελπίδα σ' αυτούς τους ανθρώπους για την επόμενη μέρα (Batcelder & Pippert, 2002). Όπως χαρακτηριστικά λένε οι ίδιοι οι κρατούμενοι, η ύπαρξη δραστηριοτήτων αποτελεί κίνητρο για να συνεχίσουν τη ζωή τους, διαμορφώνει ένα πρόγραμμα, ένα είδος τυπικής καθημερινότητας σαν και αυτό που είχαν εκτός φυλακής αλλά και μια φυσική κούραση που θυμίζει τη ζωή πριν τον εγκλεισμό τους (Gallagher, MacKenzie & Wilson, 2000).

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η εγκληματική εμπλοκή σχετίζεται με την ανεργία αλλά και με την ικανότητα που διαθέτει το άτομο για εργασία, η οποία έχει άμεση σχέση με το μορφωτικό του επίπεδο. Τις περισσότερες φορές οι κρατούμενοι είναι σε μεγάλο ποσοστό λιγότερο μορφωμένοι απ' το γενικό πληθυσμό (Gallagher et al. 2000). Επομένως προγράμματα που βελτιώνουν τις ακαδημαϊκές και εργασιακές δεξιότητες αποτελούν τρόπο σωφρονισμού και επανένταξης. Η σωφρονιστική εκπαίδευση, λοιπόν, θέτει ως έναν απ' τους στόχους, την απόκτηση στοιχειώδους ακαδημαϊκής γνώσης, η οποία πιστοποιείται με σχετική βεβαίωση ή δίπλωμα.

Εκτός απ' την απόκτηση και την αναβάθμιση βασικών ακαδημαϊκών δεξιοτήτων, η εκπαίδευση εντός των φυλακών στοχεύει και στη βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων. Συγκεκριμένα, προσφέρει στους κρατούμενους - μαθητές προσωπική ανάπτυξη και σωστή αναδόμηση της προσωπικότητας δηλαδή, αυτοπεποίθηση, αυτό-υποστήριξη, υιοθέτηση εναλλακτικών μη παραβατικών συμπεριφορών καθώς και ουσιαστική αλλαγή στάσεων και αντιλήψεων αναφορικά με τους εαυτούς τους αλλά και με την κοινωνία συνολικά (Caweron, 2001).

Η παρακολούθηση μαθημάτων, η ανάληψη υποχρεώσεων και ευθυνών χαρίζει στους ανθρώπους αυτούς, μια αίσθηση αυτό-ελέγχου και διαχείρισης της ζωής τους, αυτονομίας και μερικής ανεξαρτησίας, αυτοσεβασμού και αυτό-εκπλήρωσης, όπως θα ένιωθαν ως ελεύθερα μέλη της κοινωνίας. Όλες αυτές οι δεξιότητες δεν απομονώνονται λόγω της ιδιομορφίας του πλαισίου, αντιθέτως βελτιώνονται μέσω της επικοινωνίας με το υπόλοιπο κοινωνικό πλαίσιο της φυλακής –τους συγκρατούμενους, τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους και γενικότερα τους ανθρώπους που ζουν ή εργάζονται στο χώρο του εγκλεισμού (Hrabowski & Robbi, 2002).

Η σωφρονιστική εκπαίδευση επομένως, προσπαθεί να κάνει αυτούς τους ανθρώπους πιο επαρκείς και παραγωγικούς, ώστε να μην επιτρέψουν στους εαυτούς τους να ξανά εμπλακούν σε παραβατικές δραστηριότητες που πιθανόν να τους ωθήσουν για άλλη μια φορά στο κατώφλι κάποιας φυλακής (Gordon & Weldon, 2003).

Τα προγράμματα επανένταξης δε στοχεύουν μόνο στη μείωση της υποτροπής και της εγκληματικότητας αλλά και στην ενίσχυση θετικών συμπεριφορών. Η υιοθέτηση κοινωνικά αποδεκτών στάσεων βοηθά στην αντιμετώπιση προβλημάτων εντός των καταστημάτων κράτησης αλλά και μετά στην ελεύθερη κοινωνία.

Συγκεντρωτικά λοιπόν, η σωφρονιστική εκπαίδευση αποσκοπεί στην επανένταξη των ανθρώπων στην κοινωνία, μέσω της μείωσης της υποτροπής, η οποία με τη σειρά της μπορεί να καταστεί δυνατή πρακτικά μέσω της εργασίας. Σ' αυτό το σημείο, είναι που εμπλέκεται η εκπαίδευση προσφέροντας την απαραίτητη γνώση και τα εφόδια ώστε να μπορεί το άτομο να λάβει μέρος στην αναζήτηση εργασίας (Pettersilia, 2001).

Κεφάλαιο Τρίτο

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

3.1 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Στις φυλακές υπάρχουν κρατούμενοι, οι οποίοι φυλακίζονται για διαφορετικούς λόγους και εκτίοντας ποινές διαφορετικής διάρκειας. Παρ' όλα αυτά, ο έγκλειστος πληθυσμός έχει πολλά κοινά χαρακτηριστικά.

Πρώτα απ' όλα, στην πλειοψηφία τους οι κρατούμενοι είναι ή υπήρξαν χρήστες ναρκωτικών ουσιών, λόγος ο οποίος τις περισσότερες φορές, τους στέρησε την ελευθερία τους. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η κατηγορία σχετίζεται με παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών, η οποία μπορεί να αναφέρεται, στη χρήση, στη διακίνηση ακόμα και στην εμπορία απαγορευμένων (δια νόμου) ναρκωτικών ουσιών (Caweron, 2001).

Κοινός παράγοντας αυτής της ειδικής ομάδας, είναι η ύπαρξη διάφορων ψυχολογικών προβλημάτων ή ακόμη και ψυχιατρικών νόσων. Πλήθος αρνητικών και τραυματικών γεγονότων στη διάρκεια της ζωής τους είναι αρκετά για να δημιουργήσουν ένα συνονθύλευμα ψυχολογικών διαταραχών. Είναι ευρέως αποδεκτό, ότι το πέρασμα της πύλης μιας φυλακής δημιουργεί από μόνο του υπέρμετρο άγχος που τις περισσότερες φορές έχει καταστρεπτικές συνέπειες για τον άνθρωπο (Φουκώ, 2008).

Δυστυχώς, δεν έχουν τις κατάλληλες δομές όλες οι φυλακές, ώστε να υπάρχουν όλοι οι επαγγελματίες που χρειάζονται για να βοηθήσουν τους εγκλείστους μεμονωμένα αλλά και συλλογικά τη λειτουργικότητα της φυλακής. Σε αρκετά καταστήματα κράτησης όσοι έχουν διάφορα προβλήματα ψυχικής υγείας, συνήθως αντιμετωπίζονται μόνο με φάρμακα, τα οποία στοχεύουν στην καταστολή τους ώστε να μην υπάρχουν αναταραχές είτε μέσα στη φυλακή, είτε μέσα στα νοσοκομεία (Harlow, 2003).

Ένα ακόμη κοινό χαρακτηριστικό των πολιτών που στερούνται την ελευθερία τους και βρίσκονται σ' ένα κατάσταση κράτησης, είναι το κοινωνικοπολιτισμικό τους υπόβαθρο. Οι περισσότεροι απ' τους εγκλείστους δεν ανήκουν στην πολιτισμική κουλτούρα του γενικού πληθυσμού της χώρας, στην οποία βρίσκονται. Σχεδόν στα περισσότερα κράτη, η πλειοψηφία του εγκλειστού πληθυσμού προέρχεται από άλλη χώρα και μάλιστα από χώρες με εντελώς διαφορετικά ήθη και έθιμα, γλώσσα και νοοτροπία. Αυτό σημαίνει, ότι πάντα και παντού οι αλλοδαποί είναι «περισσότερο εγκληματίες» από τους γηγενείς κατοίκους της εκάστοτε χώρας; Ή ότι πολλά απ' τα κράτη δικαίου, δεν φροντίζουν για την ομαλή αφομοίωση των ανθρώπων αυτών, μη σεβόμενοι τη διαφορετική τους κουλτούρα (Harlow, 2003).

Οι αρχαίοι Έλληνες θεωρούσαν «βάρβαρους», όποιους δε μιλούσαν ελληνικά, όπως ήταν τότε γνωστά. Πόσο λιγότερο ή περισσότερο ρατσιστικό ήταν αυτό τότε, από αυτό που συμβαίνει σήμερα; Τελικά το χρώμα και η διαφορετική γλώσσα είναι αυτή που ωθεί ένα άτομο να παραβεί τους νόμους; Στην πραγματικότητα, οι άνθρωποι αυτοί, που συνήθως έρχονται αναζητώντας ένα καλύτερο μέλλον γι' αυτούς και τα παιδιά τους, έχουν να αντιμετωπίσουν πάρα πολλές δυσκολίες απ' την πρώτη κιόλας μέρα που φτάνουν σε μια ξένη χώρα.

Οι οικονομικές δυσκολίες που φτάνουν στα όρια της ανέχειας, είναι συνήθως πρώτες στη λίστα των αιτιών που παρακινούν το άτομο να μην ακολουθήσει πιστά τους νόμους του κράτους στο οποίο ζει. Οι ιστορίες αυτών των ανθρώπων είναι πολλές, σχεδόν όλες όμως έχουν μια κοινή βάση: άθλια οικονομική κατάσταση και σαθρό ή ανύπαρκτο οικογενειακό περιβάλλον. Παράγοντες οι οποίοι καταρρακώνουν μια προσωπικότητα ή όσον αφορά τους νέους δημιουργούν έναν αδύναμο και ευάλωτο χαρακτήρα, χωρίς αξίες και ιδανικά (Gallagher et al, 2000).

Τέλος, κοινό χαρακτηριστικό ανηλίκων και ενηλίκων, γυναικών και ανδρών κρατουμένων είναι η ελλιπής τους μόρφωση. Οι περισσότεροι απ' αυτούς που φυλακίζονται για διάφορους λόγους δεν κατάφεραν να ολοκληρώσουν το σχολείο και μάλιστα έχουν αποκτήσει αρνητικές εμπειρίες απ' τα σχολικά τους χρόνια. Σύμφωνα με ερευνητικά στοιχεία, οι εγκλείστοι είχαν κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στο σχολείο υψηλό ποσοστό σχολικής διαρροής, λόγω της πρώιμης εμπλοκής τους στα γρανάζια του ποινικού μηχανισμού (Harlow, 2003).

3.2 ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ

Στο γενικό πληθυσμό, οι μαθητές έχουν το δικαίωμα της επιλογής, του αυτοκαθορισμού και της αυτοδιάθεσης. Στον έγκλειστο πληθυσμό αυτά τα δικαιώματα ακυρώνονται. Όπως ήδη αναφέρθηκε, στην πλειοψηφία του ο έγκλειστος πληθυσμός έχει αρνητικές εμπειρίες απ' το εκπαιδευτικό σύστημα και δεν θέλει καμία εμπλοκή μ' αυτό (Christle et al., 2003).

Οι μαθητές του γενικού πληθυσμού, χρησιμοποιούν το σχολείο και θέτουν στόχους, οι οποίοι αναφέρονται στη βελτίωση των όρων ζωής τους και στην καλύτερη διαχείριση των προβλημάτων τους. Απ' την άλλη, οι κρατούμενοι θέτουν ως στόχο την επιβίωση τους μέσα στο χώρο του εγκλεισμού και έπειτα την αποφυλάκιση τους. Αποφασίζουν επομένως, να εμπλακούν ξανά στην εκπαιδευτική δραστηριότητα, εφ' όσον εκείνη είναι ικανή να τους ικανοποιήσει τα παραπάνω αιτήματα (Phill, 2003).

Επιπλέον, η πλειοψηφία των εγκλείστων παρουσιάζει μαθησιακές δυσκολίες, οι οποίες δεν είχαν διαγνωστεί κατά τη διάρκεια της φοίτησης τους στο σχολείο (Aron & Mears, 2003). Πρέπει να σημειωθεί εδώ, ότι η αιτιώδης σχέση ανάμεσα στη σχολική αποτυχία, συνέπεια της ύπαρξης μαθησιακών δυσκολιών και της παραβατικότητας έχει αποδειχθεί σε πλήθος ερευνητικών εργασιών (Christle, Leone & Nelson, 2003; Linares-Orama, 2005; Langenbach & Parsons, 1993).

Μια άλλη ιδιαιτερότητα των κρατουμένων μαθητών συγκριτικά με τον υπόλοιπο γενικό πληθυσμό είναι τα δεινά του εγκλεισμού που αντιμετωπίζουν. Οι συνθήκες που ζουν αυτοί οι άνθρωποι δε θυμίζουν σε τίποτα τις συνθήκες ζωής που έχουν οι υπόλοιποι άνθρωποι εκτός φυλακής. Το άγχος, η μοναξιά, ο φόβος είναι μερικά απ' αυτά που βιώνονται ως δεινά του εγκλεισμού και δυσχεραίνουν ακόμα περισσότερο την εκπαιδευτική διαδικασία (Vacca, 2004).

Οι εκπαιδευτές που συναναστρέφονται μ' αυτούς τους ανθρώπους, συχνά αναφέρονται στα σοβαρά εμπόδια που καλούνται να υπερπηδήσουν. Ακόμα και οι φυλακές που έχουν εντάξει στο πρόγραμμά τους, την εκπαίδευση ως αναγκαίο μέσο επανένταξης, δυσκολεύονται να βρουν λύσεις στα προβλήματα που ανακύπτουν λόγω της ιδιαιτερότητας του πλαισίου αλλά και του μαθητικού πληθυσμού (Wright, 2004).

Οι μη κατάλληλοι χώροι, η ύπαρξη σωφρονιστικών υπαλλήλων και φυλάκων ακόμα και μέσα στις αίθουσες διδασκαλίας, είναι μερικά απ' τα γνωστά προβλήματα που υπάρχουν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της υπέρμετρης εμπλοκής των σωφρονιστικών υπαλλήλων στην εκπαιδευτική διαδικασία, είναι το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν λόγο ούτε καν στην ώρα που θα χτυπήσει το κουδούνι για διάλλειμα (Frolander, 2001). Η καταμέτρηση κεφαλιών, ο ήχος της κλειδαριάς των κελιών όταν κλειδώνει και ξεκλειδώνει, ο σωματικός έλεγχος αλλά και οι επισκέψεις που δέχονται οι κρατούμενοι είναι μέρος των συνθηκών της φυλακής, οι οποίες δυσκολεύουν το έργο των εκπαιδευτών αλλά και την προσπάθεια των εκπαιδευόμενων.

Ένα ακόμη πρόβλημα που προστίθεται στη λίστα των πρακτικών δυσκολιών είναι η μη σταθερή παρακολούθηση των μαθημάτων εξαιτίας προσωπικών λόγων του κρατουμένου ή πρακτικών δυσχερειών, όπως για παράδειγμα οι μεταγωγές (Reuss, 1999). Συμπερασματικά, η φυλακή από μόνη της λόγω του γεγονότος ότι αποτελεί έναν χώρο εγκλεισμού προβάλλει αρκετές δυσκολίες και στους εκπαιδευτές αλλά και στους εκπαιδευόμενους.

Η ανεπιτυχής προσπάθεια ολοκλήρωσης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, η μη εύρεση εργασίας, η εμπλοκή με παράνομη δραστηριότητα και τέλος η φυλάκιση, δημιουργεί το αίσθημα της ντροπής και της αποτυχίας στους ανθρώπους αυτούς. Σε συνδυασμό με το αδύναμο ή ανύπαρκτο οικογενειακό περιβάλλον, ωθεί τους εγκλείστους να μοιρολατρούν και να πιστεύουν ότι δεν ασκούν πια κανέναν έλεγχο στη ζωή τους και ότι αυτό δεν θα αλλάξει ποτέ (Δημητρούλη, Θεμελή & Ρηγούτσου, ...). Η ενδυνάμωση της προσωπικότητας και η τόνωση της αυτοπεποίθησης χτίζει την αυτοεκτίμηση και την αυτοαξία του κάθε ατόμου, ενθαρρύνει την προσωπική επιλογή και αναπτύσσει την κριτική σκέψη (Phill, 2003). Αυτά τα απαραίτητα συστατικά για τη σύσταση μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας οφείλει κάθε εκπαιδευτικός να μεταλαμπαδεύει στους μαθητές του εντός και εκτός των φυλακών.

3.3 ΠΡΟΤΥΠΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΗ ΧΩΡΟ

Η φυλακή ως χώρος εγκλεισμού, τιμωρεί εκείνους που έχουν παραβεί το νόμο, στερώντας την ελευθερία τους και απομονώνοντας τους απ' το οικογενειακό και ευρύτερο περιβάλλον. Στα περισσότερα κράτη δικαίου όμως, οι έγκλειστοι διατηρούν αναφαίρετα όλα τα υπόλοιπα δικαιώματά τους, όπως ακριβώς και οι συνάνθρωποι τους εκτός φυλακής (Καπαρδής, 2004).

Οι γκριζοί τοίχοι των κελιών, οι ψηλές μάντρες, η συνεχής επιτήρηση απ' τους φύλακες, ο άπλετος κενός χρόνος είναι οι συνήθεις συνθήκες των καταστημάτων κράτησης. Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν κράτη που επενδύουν στο σωφρονιστικό τους σύστημα, προσπαθούν πραγματικά να σωφρονίσουν και στοχεύουν στην ουσιαστική επανένταξη των ανθρώπων αυτών στην κοινωνία (Φουκώ, 2008).

Η Σουηδία και η Δανία είναι δύο παραδείγματα χωρών που εδώ και πολλά χρόνια αποτελούν πρότυπο στο χώρο του σωφρονισμού. Τη δεκαετία 1960-1970, όπου οι αμερικανοί κρατούμενοι ξεσηκώνονταν στις φυλακές, γιατί δεν είχαν τα αναγκαία, όπως παραδείγματος χάριν χαρτί και σαπούνι, σε κάποια άλλα κελιά οι έγκλειστοι κάνανε απεργία πείνας γιατί δεν είχαν ένα επαρκές εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Οι Σουηδοί δεν απεργούσαν για το νερό, το φαγητό και την ένδυση, γιατί αυτά τους παρέχονταν εδώ και καιρό, αλλά για τη μόρφωσή τους (Ward, 1972).

Εν έτη 1960, στη Σουηδία χτίστηκε μια φυλακή υψίστης ασφαλείας, σχεδιασμένη με παροχές για τηλεόραση σε κάθε κελί και χωρίς την παρουσία φυλάκων. Ακόμα και στις φυλακές όμως, που υπήρχαν σωφρονιστικοί υπάλληλοι, δεν κρατούσαν όπλα και απαγορεύονταν κάθε είδους βίας. Όταν ξεσηκώθηκε όλος ο έγκλειστος πληθυσμός της Σουηδίας, φοιτούσαν σε σχολεία εντός της φυλακής το 25% των κρατουμένων και μάλιστα πληρώνονταν γι' αυτό με μισθό ίσο με εκείνων που δούλευαν μέσα στα καταστήματα κράτησης. Όταν στην Αμερική η έννοια της εκπαίδευσης αφορούσε αποκλειστικά τους «ελεύθερους πολίτες».

Οι Σουηδοί κρατούμενοι είχαν κάθε πολιτικό δικαίωμα καθώς μπορούσαν να ψηφίσουν στις εκλογές της χώρας και είχαν επίσης τη δυνατότητα να ιδρύουν ενώσεις κρατουμένων, εκ των οποίων οι αντιπρόσωποι τους είχαν εκλεγεί ώστε να διαπραγματευονται αιτήματα ή να κάνουν παράπονα για οτιδήποτε με τους ιθύνοντες της φυλακής αλλά και γενικά του σωφρονιστικού συστήματος.

Οι Σουηδοί έπειτα απ' αυτή τη μάχη, διεκδίκησαν και απέκτησαν πρόσβαση και σε άλλα δικαιώματα τους. Εκτός της λειτουργίας ολοκληρωμένου εκπαιδευτικού προγράμματος, στο οποίο θα είχαν όλοι πρόσβαση, ένα μεγάλο επίτευγμα τους αφορούσε την επικοινωνία τους με το οικογενειακό αλλά και ευρύτερο περιβάλλον. Τελικά, στο σύστημα σωφρονισμού της Σουηδίας, περιλαμβάνονται δύο επισκέψεις το μήνα σε προσωπικό χώρο, χωρίς επίβλεψη φύλακα και χωρίς προστατευτικά κάγκελα ή τζάμια. Οι επισκέψεις έχουν διάρκεια δύο ώρες τη φορά και δε μπορούν να ακυρωθούν λόγω «ανάρμοστης» συμπεριφοράς (Ward, 1972).

Παρόμοιες καινοτομίες για τα χρόνια εκείνα ακολουθεί και η Δανία, έχοντας πολύ ανοικτές φυλακές με δωμάτια σαν αυτά των ξενοδοχείων, χωρίς περιφράξεις και με ελάχιστους φύλακες, οι οποίοι είναι χωρίς όπλα και χωρίς ειδική στολή. Οι Δανοί έγκλειστοι κυκλοφορούν μέσα στο χώρο της φυλακής με δικά τους ρούχα, έχοντας οι ίδιοι κλειδιά για τα δωμάτια τους, παρακολουθώντας τηλεόραση εντός των δωματίων τους. Επιπλέον, η ώρα της κατάνυξης δεν είναι υποχρεωτική, μπορούν να πηγαίνουν σε δωμάτια συγκρατούμενων τους και να συζητάνε, να παίζουν ή να μελετάνε. Οι νεότεροι-ανήλικοι έχουν υποχρεωτική παρακολούθηση μαθημάτων σε σχολεία εκτός φυλακής αλλά και όσοι άλλοι το επιθυμούν έχουν πρόσβαση σε εκπαιδευτικά προγράμματα εντός και εκτός φυλακής.

Επιπλέον, οι επισκέψεις λαμβάνουν χώρα στους δικούς τους προσωπικούς χώρους και φυσικά χωρίς την παρουσία φύλακα ενώ η γενετήσια ελευθερία διασφαλίζεται και προστατεύεται με την παροχή προφυλακτικών από ειδικά μηχανήματα στις τουαλέτες. Η τηλεφωνική επικοινωνία με τους δικούς τους ανθρώπους μπορεί να γίνεται ανά πάσα στιγμή μέσω τηλεφωνικών θαλάμων με χρήματα ή κάρτες (Ward, 1972). Τέλος δεν υπάρχουν βίαιοι τρόποι αντιμετώπισης συγκρούσεων, ούτε καν όταν πρόκειται για καταστολή απόδρασης. Η απόδραση θεωρείται εγκληματική πράξη και τιμωρείται, όχι όμως με βία ή με απομόνωση.

Σύμφωνα με το Διεθνές συνέδριο της Ευρωπαϊκής Εταιρείας για την εκπαίδευση στις φυλακές (EPEA) που πραγματοποιήθηκε το 2003 στο Langesund της Ολλανδίας, το σύστημα φυλάκισης της Νορβηγίας αποτελεί πρότυπο για όλη την Ευρώπη. Κύριο χαρακτηριστικό του συστήματος εκεί είναι η ύπαρξη πολλών εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες που έχει ο κάθε κρατούμενος παρέχεται η δυνατότητα, χωρίς κανέναν περιορισμό, επιλογής του πρόγραμματος που θέλει να παρακολουθήσει.

Σημειώνεται ότι, υπάρχουν προγράμματα που επικεντρώνονται στην ακαδημαϊκή μόρφωση των κρατουμένων παρέχοντας με την ολοκλήρωσή τους πτυχίο γυμνασίου ή το γνωστό GED (general equivalency diploma-πιστοποίηση επάρκειας βασικής ακαδημαϊκής γνώσης, ισάξιο με το πτυχίο του γυμνασίου). Ενώ οι περισσότερες φυλακές που προσφέρουν αντίστοιχα προγράμματα θέτουν ως βασικό κριτήριο επιλογής τη διάρκεια της ποινής ώστε όσοι ξεκινούν να παρακολουθήσουν, να έχουν τη δυνατότητα να το ολοκληρώσουν πριν αποφυλακιστούν.

Η Νορβηγία δε δημιουργεί εκπαιδευτικά προγράμματα μόνο για όσους εκτίουν ποινή μεγαλύτερη των δώδεκα μηνών, όσο συνήθως είναι η διάρκεια ενός σχολικού έτους. Σύμφωνα με άλλα συστήματα φυλάκισης, αυτοί οι άνθρωποι θα ήταν αποκλεισμένοι από οποιαδήποτε προσπάθεια εκπαίδευσης μόνο και μόνο λόγω μικρής διάρκειας ποινής (Pettersen, 2003). Αυτά τα μικρής διάρκειας εκπαιδευτικά προγράμματα, συνήθως προσφέρουν την εκμάθηση βασικών δεξιοτήτων –δεξιότητες ζωής- και επαγγελματική κατάρτιση (τέχνη, υπολογιστές κ.ά.). Υπάρχει όμως και η δυνατότητα παρακολούθησης προγραμμάτων μεγαλύτερης διάρκειας που έχουν ως στόχο την απόκτηση κάποιου βασικού πτυχίου. Οι έγκλειστοι με μικρές ποινές, δεν έχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν το πτυχίο εντός της φυλακής αλλά τους δίνεται η ευκαιρία και η κατάλληλη καθοδήγηση να ολοκληρώσουν επιτυχώς το πρόγραμμα σε δομές που υπάρχουν για αποφυλακισμένους.

Πρέπει να σημειωθεί, ότι όλα αυτά τα επιμορφωτικά προγράμματα γίνονται από δομές εκτός του πλαισίου της φυλακής. Μ' αυτόν τον τρόπο πραγματοποιείται μεγάλη προσπάθεια ώστε να εξασφαλίζεται ισότιμη ποιότητα γνώσης, υλικού και ευκαιριών όπως στην υπόλοιπη κοινότητα.

Ακόμη μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι μέθοδοι διδασκαλίας. Τα μαθήματα μπορεί να γίνονται με τη μορφή διαλέξεων – παραδόσεων ή με τη μορφή διαλόγου ή ακόμη και με εργασίες ατομικές αλλά και ομαδικές. Ιδιαίτερο σ' αυτό το σύστημα είναι, το γεγονός ότι υπάρχουν τάξεις όπου δάσκαλοι είναι οι ίδιοι οι κρατούμενοι. Επίσης υπάρχουν οργανωμένες και ολιγάριθμες τάξεις, όπου οι μαθητές μελετούν μόνοι τους και απλά ο δάσκαλος εποπτεύει και λύνει απορίες χωρίς όμως να ασκεί τον καθιερωμένο ρόλο του. Τέλος, παρέχεται η δυνατότητα και ιδιαίτερων μαθημάτων σε όσους μαθητές το επιθυμούν. Μπορούν λοιπόν, να διαβάζουν μόνοι τους την τρέχουσα ύλη και μια φορά την εβδομάδα να κάνουν μάθημα με κάποιον εκπαιδευτικό ώστε να τους λύνει απορίες, να τους εποπτεύει και να τους δίνει περισσότερο υλικό για να συνεχίσουν.

Το σωφρονιστικό σύστημα της Νορβηγίας θεωρείται ένα απ' τα πρότυπα, γιατί εκτός των προαναφερθέντων, περιέχει και ολοκληρωμένα θεραπευτικά προγράμματα απεξάρτησης, τα οποία ακολουθούν μια πιο ολιστική προσέγγιση και δε στοχεύουν μόνο στη διακοπή της λήψης ναρκωτικών ουσιών. Τέλος υπογραμμίζεται ότι το σύστημα σωφρονισμού της χώρας δε περιορίζεται μόνο στα στενά όρια της φυλακής. Διαθέτει πολύ σημαντικές δομές εκτός φυλακής με τις οποίες συνεργάζεται επιτυχημένα το διάστημα εκείνο που όπου οι άνθρωποι είναι έγκλειστοι αλλά και μετά από αυτό (Pettersen, 2003).

Σ' ένα ακόμη συνέδριο της ΕΡΕΑ, δύο χρόνια μετά, παρουσιάστηκε ένα ακόμη πρότυπο σύστημα φυλάκισης, αυτό της Ιρλανδίας. Η Ιρλανδία, αναγνωρίζοντας τη σπουδαιότητα του ρόλου της εκπαίδευσης, υιοθέτησε ένα ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, παρόμοιο μ' αυτό της Νορβηγίας. Πρωταρχικοί στόχοι της εκπαίδευσης στις ιρλανδικές φυλακές είναι η στήριξη των κρατουμένων ώστε να αντιμετωπίσουν την ποινή τους και έπειτα η ολοκληρωμένη προσωπική ανάπτυξη (Behan, 2005).

Είναι ευρέως αποδεκτό, ότι οι φυλακές στερούν σε λεκτικά και αισθητηριακά ερεθίσματα, γεγονός με άμεσες συνέπειες στην προσωπικότητα των εγκλειστών. Στόχος λοιπόν, της εκπαίδευσης είναι η μετατροπή αυτών των ατόμων σε γνωστικά υποκείμενα έχοντας αποκτήσει βαθιά επαγρύπνιση της κοινωνικοπολιτισμικής πραγματικότητας. Οι εκπαιδευτές εκτός των άλλων, πρέπει να ενδυναμώσουν τους μαθητές τους και να τους βοηθήσουν να επαναπροσδιορίσουν τη σχέση τους με την κοινωνία ώστε να αποκτήσουν ένα υγιή δεσμό μαζί της.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του ιρλανδικού συστήματος είναι η έντονη ενασχόληση του με τις ανεπίσημες μορφές της γνώσης. Η τόνωση της αυτοπεποίθησης, η ικανότητα επίλυσης και διαχείρισης προβλημάτων, η δημιουργικότητα, η ικανότητα εκμάθησης νέων τρόπων σκέψης, η συλλογή και η εκτίμηση πληροφοριών και πολλά άλλα πράγματα που είναι πολύ σημαντικά στην καθημερινότητα του κάθε ανθρώπου, δεν γεννιούνται μαζί με τον άνθρωπο αλλά διδάσκονται. Σ' αυτές τις μορφές γνώσης έχει στοχεύσει ιδιαίτερα η ιρλανδική πολιτεία.

Έχοντας θέσει ως πρωταρχικό στόχο την ενδυνάμωση της προσωπικότητας αυτών των ανθρώπων και την ελαχιστοποίηση των δεινών του εγκλεισμού, παρέχουν στους εγκλείστους κάθε μέσο για επικοινωνία με τον υπόλοιπο κόσμο εκτός φυλακής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των παροχών, που προσφέρουν οι ιρλανδικές φυλακές στους κρατούμενους τους, είναι η ύπαρξη τηλεοράσεων σε κάθε κελί (Behan, 2005).

Διαφωνώντας με τη βίαιη αποκοπή αυτών των πολιτών απ' την υπόλοιπη κοινωνία και δείχνοντας τον απόλυτο σεβασμό, παρέχουν στους εγκλείστους διάφορες μορφές επικοινωνίας με τον κόσμο εκτός φυλακής. Οι τηλεοράσεις στα κελιά, οι αίθουσες με υπολογιστές, οι οποίοι έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο αλλά και η πρόσβαση σε έντυπα μέσα επικοινωνίας είναι κάποιοι απ' τους τρόπους που επιλέγει η ιρλανδική κοινωνία για να σταματήσει την απομόνωση τους. Όλοι όσοι εμπλέκονται με το σύστημα σωφρονισμού της χώρας, λένε χαρακτηριστικά πως πρέπει «ο έξω κόσμος να μπει μέσα στη φυλακή» (Behan, 2005).

Τα συστήματα των προηγούμενων χωρών είναι άκρως οργανωμένα και αποτελεσματικά, αποτελούν πρότυπο για άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η Ισπανία παρ' όλο που αποτελεί μία απ' τις πρώτες χώρες της Ευρώπης που υιοθέτησαν σωφρονιστικές και ανθρωπιστικές τακτικές το 1834, βρίσκεται τώρα πια σε μία απ' τις πρώτες θέσεις ανάμεσα σε άλλες χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης, έχοντας τον υψηλότερο δείκτη εγκλεισμού των γυναικών. Απ' το 1834 μέχρι σήμερα έχουν γίνει ατέλειωτες προσπάθειες βελτίωσης του σωφρονιστικού συστήματος. Θέτοντας ως προτεραιότητα τον άνθρωπο στοχεύουν στην ουσιαστική βελτίωση των προσωπικοτήτων τους.

Το σωφρονιστικό σύστημα της Ισπανίας, εμπεριέχει τόσο την επίσημη όσο και την ανεπίσημη μορφή εκπαίδευσης. Η επίσημη στοχεύει στην ακαδημαϊκή μόρφωση των κρατουμένων, προσφέρει τις τυπικές γνώσεις που κατηγοριοποιούνται όπως ακριβώς και έξω απ' τον κόσμο της φυλακής: πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια. Επιπρόσθετα, στο τυπικό μέρος της γνώσης περιλαμβάνονται και τα εκπαιδευτικά προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης (Garcia & Ingason, 2005).

Η ανεπίσημη μορφή αποτελείται από πρακτικά προγράμματα που στοχεύουν στην ενσωμάτωση των κρατουμένων στην επαγγελματική αγορά, από προγράμματα που σχετίζονται με την εκμάθηση ή τη βελτίωση βασικών κοινωνικών δεξιοτήτων, απαραίτητων για μια ομαλή ζωή. Υπάρχουν επίσης, και προγράμματα που σχετίζονται με την προάσπιση της υγείας, θεραπευτικά, απεξάρτησης ή ενημερωτικά για AIDS/HIV, ή άλλων νοσημάτων. Τέλος, ιδιαιτερότητα του ισπανικού σωφρονιστικού συστήματος αποτελεί η ύπαρξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων που στοχεύουν στην κατανόηση και στην αποδοχή της διαφορετικότητας και της πολυτισμικότητας (Garcia & Ingason, 2005).

Έχοντας παραθέσει αρκετά παραδείγματα σωφρονιστικών τακτικών σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, είναι απαραίτητη η αναφορά παρόμοιων τακτικών στις Η.Π.Α. Ένα παράδειγμα ολοκληρωμένου εκπαιδευτικού προγράμματος είναι αυτό που λάμβανε χώρα στο Delaware. Το πρόγραμμα αποτελούνταν από υποχρεωτική παρακολούθηση μαθημάτων ακαδημαϊκού αλλά και επαγγελματικού προσανατολισμού αλλά και υποχρεωτική εκπαίδευση προσωπικού. Γενικότερα, στόχευε στη βελτίωση της κοινωνικής συμπεριφοράς και στην ανάπτυξη της προσωπικότητας (Hobler, 1999).

Συγκεκριμένα, το πρόγραμμα κάλυπτε τις εξής ενότητες:

- α) εφαρμοσμένες δεξιότητες ζωής, δηλαδή ενίσχυση αυτοπεποίθησης, ελάττωση θυμού, διαχείριση άγχους, ειρηνική επίλυση συγκρούσεων και προβλημάτων, εκμάθηση επικοινωνιακών δεξιοτήτων, ηθικών και οικογενειακών αρχών κ.ά.
- β) ακαδημαϊκή μόρφωση: ανάγνωση, γραφή, μαθηματικά, επίπεδο γυμνασίου και ανώτερο κάποιες φορές, π.χ. λύκειο ή ακόμα και πανεπιστήμιο.

Στα πλαίσια αυτού του προγράμματος, στην υποενότητα της ελάττωσης και της διαχείρισης του θυμού, λάμβανε χώρα ένα άλλο πρόγραμμα –Moral Reconciliation Therapy. Το MRT ορίζεται σύμφωνα με τον Hobler (1999) ως «η συστηματική μέθοδος θεραπείας που σχεδιάστηκε για να προωθήσει θετική αυτοεικόνα και να χτίσει συγκροτημένη προσωπικότητα, να βοηθήσει τους πελάτες να αποκτήσουν θετικές κοινωνικές συμπεριφορές και πεποιθήσεις και να αρχίσουν να παίρνουν αποφάσεις από υψηλότερα επίπεδα ηθικής κρίσεως». Το MRT βασίζεται στη θεωρία του Kohlberg περί σταδίων ανάπτυξης της ηθικής σκέψης και στοχεύει στη μεταμέλεια και στην ηθική ανάπτυξη (Kohlberg, 1984).

Εκτός των προαναφερθέντων πρακτικών που λαμβάνουν χώρα σε διάφορα κράτη της Ευρώπης και όχι μόνο, υπάρχουν πολλές φυλακές που ακολουθούν άλλου είδους σωφρονιστικής εκπαίδευσης. Πολλά εκπαιδευτικά προγράμματα που λαμβάνουν χώρα σε φυλακές λοιπόν, υιοθετούν το σύστημα της ενίσχυσης. Η θεωρία της ενίσχυσης και η αποτελεσματικότητα της στην εκπαίδευση έχει ευρέως πια αποδειχθεί (Phillips, 1968; Bis, Cohen & Filipczak, 1970). Συγκεκριμένα, οι κρατούμενοι που συμμετέχουν ενεργά στα μαθήματα αλλά και άλλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται, κερδίζουν «πόντους». Όταν φτάσουν στο επιθυμητό αριθμό πόντων, έχουν τη δυνατότητα να τους ανταλλάξουν με ανταμοιβές/ενισχύσεις και προνόμια (token economy).

Εδώ πρέπει να διευκρινιστεί, πρώτον ότι τα κριτήρια μπορεί να είναι διαφορετικά ανάλογα με τη φυλακή, τη δραστηριότητα ή τον εκπαιδευτικό. Αυτό σημαίνει, ότι μπορεί οι πόντοι να δίνονται σε όσους προσπαθούν και συμμετέχουν ανεξαρτήτως του αποτελέσματος ή σε όσους μόνο τα καταφέρνουν επιτυχώς ανεξαρτήτως της προσπάθειας. Δεύτερον, η ανταλλαγή αφορά επιπλέον προνόμια δηλαδή δε στερούνται των βασικών παροχών ώστε να στοχεύουν στην απόκτηση αυτών. Τα επιπρόσθετα προνόμια μπορεί να είναι υλικά αγαθά, όπως γλυκά/φαγητό αρεσκείας, γράμματα, ραδιόφωνα ή ακόμη και παροχές όπως περισσότερες επισκέψεις, άδειες κ.ά. (Ayllon et al, 1976).

3.4 ΕΠΙΚΡΑΤΕΣΤΕΡΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία στις περισσότερες φυλακές του κόσμου που έχουν ενσωματώσει την εκπαιδευτική διαδικασία στην πολιτική τους, διατηρούνται σχολεία εντός αλλά και εκτός των φυλακών με απώτερο στόχο τη βελτίωση των προσωπικοτήτων των εγκλείστων και την ομαλή επανένταξη τους στην κοινωνία.

Κάνοντας μια ανασκόπηση στη βιβλιογραφία που αναφέρεται στο σωφρονισμό και στην επανένταξη γενικά αλλά και στη σωφρονιστική εκπαίδευση ειδικά, διαπιστώνεται ότι υπάρχουν κάποια εκπαιδευτικά προγράμματα που «προτιμώνται» και απ' τους διευθυντές των καταστημάτων κράτησης αλλά και απ' τους κρατούμενους. Συνήθως τα προγράμματα αυτά αφορούν την ολοκλήρωση βασικής υποχρεωτικής εκπαίδευσης και την απόκτηση του αντίστοιχου πτυχίου (Nelson, Rutherford & Wolford, 1985).

Οι περισσότεροι έγκλειστοι, δεν έχουν καταφέρει να τελειώσουν την υποχρεωτική (για τα δεδομένα της κάθε χώρας) φοίτηση τους στο σχολείο. Είναι αναγκαίο λοιπόν, να λάβουν και την απαραίτητη μόρφωση αλλά και να αποκτήσουν –κατόπιν εξέτασης- το αντίστοιχο πτυχίο. Οι περισσότερες χώρες ορίζουν τα ελάχιστα εκείνα προσόντα, τα οποία θεωρούνται άκρως απαραίτητα στην αναζήτηση εργασίας.

Ένα απ' αυτά, είναι το πτυχίο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (γυμνάσιο ή λύκειο, ανάλογα με το σύστημα παιδείας της χώρας). Τα επικρατέστερα εκπαιδευτικά προγράμματα στις φυλακές που προσφέρουν αυτήν τη δυνατότητα απόκτησης πτυχίου είναι τα γνωστά ABE (adult basic education) ή GED (general equivalency diploma), τα οποία ισοδυναμούν με το αντίστοιχο πτυχίο που παίρνουν τα παιδιά που ολοκληρώνουν τη φοίτηση τους στο σχολείο της κοινότητας. Τα δύο προαναφερθέντα προγράμματα περιλαμβάνουν μθήματα γυμνασίου αντίστοιχα μ' αυτά που διδάσκονται στα σχολεία της κοινότητας και συνήθως έχουν διάρκεια δύο χρόνια (Nelson et al., 1985).

Το αμέσως επόμενο επικρατέστερο εκπαιδευτικό πρόγραμμα σε διεθνές επίπεδο είναι εκείνο που σχετίζεται με την επαγγελματική κατάρτιση. Τα λεγόμενα «work programs» στοχεύουν στην εκπαίδευση των κρατουμένων σε κάποιο επάγγελμα, τέχνη ή έστω σε κάποια πιο πρακτική δεξιότητα που θα αποτελέσει απαραίτητο εφόδιο στην αναζήτηση εργασίας.

Ειδικότερα, τα μαθήματα υπολογιστών που προσφέρονται τακτικά ή περιοδικά σε διάφορες φυλακές αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της επαγγελματικής κατάρτισης των εγκλείστων. Η διαφορά των προγραμμάτων αυτών σε σύγκριση με τα ακαδημαϊκά προγράμματα, εκτός του διαφορετικού περιεχομένου φυσικά, έγκειται στο γεγονός ότι περιλαμβάνουν πάντα πρακτική εφαρμογή τόσο κατά τη διάρκεια των μαθημάτων όσο και μετά το πέρας αυτών. Οι εγκλειστοί που παρακολουθούν αυτά τα προγράμματα, έχουν τη δυνατότητα να δουλέψουν έμμισθα σε κάποια θέση εντός αλλά και εκτός φυλακής, σε δομές με τις οποίες συνεργάζεται η εκάστοτε φυλακή.

Ένα ακόμη γνωστό πρόγραμμα που περιλαμβάνεται στον οδηγό εκπαίδευσης σχεδόν κάθε φυλακής, στοχεύει στην εκμάθηση και υιοθέτηση βασικών κοινωνικών δεξιοτήτων. Οι δεξιότητες ζωής, όπως ονομάζονται στη βιβλιογραφία αφορούν την ενδυνάμωση της αυτοπεποίθησης των εγκλείστων, την εκμάθηση εναλλακτικών, μη βίαιων και νομοταγών συμπεριφορών ώστε να ζουν χωρίς προβλήματα στο χώρο του εγκλεισμού αλλά κυρίως ώστε να μην έρθουν ξανά αντιμέτωποι με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης γενικότερα.

Αν και δεν είναι στη λίστα των επικρατέστερων εκπαιδευτικών μεθόδων, αξίζει να σημειωθεί η ύπαρξη προγραμμάτων πανεπιστημιακής μόρφωσης που παρέχονται σε κάποια καταστήματα κράτησης. Πράγματι, υπάρχουν φυλακές που συνεργάζονται με πανεπιστήμια και δίνουν τη δυνατότητα στους κρατούμενους να παρακολουθήσουν πανεπιστημιακά μαθήματα διαφόρων κλάδων, συνήθως κοινωνικών και ανθρωπιστικών σπουδών, εντός του χώρου εγκλεισμού αλλά μερικές φορές και στα αμφιθέατρα πανεπιστημίων.

3.5 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Είναι πολύ σημαντικές όλες αυτές οι προσπάθειες για παροχή ουσιαστικής εκπαίδευσης σε όλους τους ανθρώπους ακόμα και αν στερούνται την ελευθερία τους. Ακόμα πιο σημαντικό όμως, είναι η αποτελεσματικότητα όλων αυτών των προσπαθειών. Τα περισσότερα εκπαιδευτικά προγράμματα που λαμβάνουν χώρα σε κάποιο πλαίσιο εγκλεισμού και συγκεκριμένα σε καταστήματα κράτησης, αξιολογούνται ως αποτελεσματικά ανάλογα με το δείκτη υποτροπής που εμφανίζουν οι «πρώην» κρατούμενοι.

Η αποτελεσματικότητα λοιπόν, πρέπει να σχετίζεται με την προστασία της κοινωνίας ως σύνολο. Η κοινωνία είναι καλύτερα προστατευμένη όταν το θεραπευτικό μοντέλο έχει μια άμεση/ευθεία σχέση με την υποτροπή (Jancic, 1998). Στη βιβλιογραφία υπάρχουν διάφοροι ορισμοί σχετικά με την υποτροπή. Υποτροπή ορίζεται η εμπλοκή του ατόμου με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης (Beck & Shipley, 1997). Η επιστροφή στη φυλακή μετά από κάποιο διάστημα που έχουν αποφυλακιστεί, είναι ένας ακόμη πιο ξεκάθαρος ορισμός των Stevens & Ward, 1997).

Επιπλέον, πολλοί ειδικοί ισχυρίζονται ότι υποτροπή θεωρείται όχι μόνο η φυλάκιση ή η σύλληψη αλλά γενικά η εμπλοκή ξανά με παραβατική δραστηριότητα (Gehring, 2000). Όπως έχει ήδη τονιστεί στόχος όλων των κρατών είναι η μείωση της υποτροπής, αυτό σημαίνει ότι τα «πρώην μέλη» σωφρονιστικών καταστημάτων εντάσσονται στην κοινωνία χωρίς προβλήματα, γεγονός που με τη σειρά του οδηγεί στη μείωση της εγκληματικότητας και στην προστασία της κοινωνίας γενικότερα.

Σύμφωνα λοιπόν, με την υπάρχουσα βιβλιογραφία, η εκπαίδευση αποτελεί ισχυρό προβλεπτικό παράγοντα για το ποσοστό της υποτροπής. Η εκπαιδευτική διαδικασία, η κινητοποίηση των ατόμων και η σταθερή υποστήριξη απ' το περιβάλλον, είναι οι καλύτεροι παράγοντες που μπορούν να περιορίσουν την υποτροπή στο ελάχιστο (Langenbach & Parsons, 1993).

Αν και οι πρώτες σχετικές έρευνες που διεξήχθησαν τη δεκαετία του '70 αμφέβαλλαν για την ύπαρξη αιτιώδους σχέσης μεταξύ εκπαίδευσης στη φυλακή και μείωσης της υποτροπής, οι ερευνητές μετά τη δεκαετία του '80 απέδειξαν περίτρανα το αντίθετο, αναδεικνύοντας την ευθεία σχέση που υπάρχει ανάμεσα στη σωφρονιστική εκπαίδευση και στη μείωση της υποτροπής (Martinson, 1974; Lipton, Martinson & Willks, 1975).

Σε έρευνα των Gordon & Weldon το 2003, αξιολογήθηκε η αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που λάμβαναν χώρα στη φυλακή –Huttonsville Correctional Center- στη Virginia. Σύμφωνα με τους ερευνητές, τα άτομα που δεν είχαν παρακολουθήσει κανένα πρόγραμμα κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού τους, έναν χρόνο μετά την αποφυλάκιση τους υποτροπίασαν σε ποσοστό 49,1%. Τα αποτελέσματα των ερευνών απέδειξαν επίσης πως ακόμα και η συμμετοχή χωρίς αναγκαστικά και την ολοκλήρωση των προγραμμάτων έχει ευεργετικά αποτελέσματα στο δείκτη υποτροπής (19,1%).

Σε μια μετανάλυση πολλών ερευνών, οι Wilson, Gallagher & MacKenzie το 2005, αξιολόγησαν τριάντα τρία προγράμματα σε φυλακές σε σχέση με το δείκτη υποτροπής. Σχεδόν σε όλα τα προγράμματα (στην πλειοψηφία τους ήταν το GED) οι συμμετέχοντες, που είχαν αποφυλακιστεί έως και ένα χρόνο μετά, όχι μόνο δεν ενεπλάκησαν ξανά με τα δίκτυα του νόμου αλλά αντίθετα βρήκαν σε μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με τους συγκρατούμενους τους, που δεν είχαν παρακολουθήσει κανένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Επιπρόσθετα, κάποιοι άλλοι ερευνητές διαπίστωσαν ότι η συμμετοχή και μόνο στο πρόγραμμα ABE μείωνε την υποτροπή ως και 11% σε διάστημα από έξι μήνες μέχρι εικοσιτέσσερις (Aos, Barnoski, Phipps, & Lied, 2001). Σύμφωνα με έρευνα του Allen (1988) στις Η.Π.Α. ο δείκτης υποτροπής για τον έγκλειστο πληθυσμό ήταν 77% ενώ για την ομάδα που έλαβε μέρος σε διάφορα εκπαιδευτικά προγράμματα 23%. Ο Clark (1991) επιβεβαιώνοντας τα ευρήματα της προηγούμενης έρευνας, απέδειξε ότι οι κρατούμενοι που είχαν ολοκληρώσει κάποιο πρόγραμμα κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού τους είχαν μικρότερο δείκτη υποτροπής -26,4%- σε σχέση με εκείνους που δεν συμμετείχαν καθόλου σε καμία εκπαιδευτική διαδικασία -44,6%-

Σε μια ακόμη έρευνα ο Batiuk βρήκε ότι ο δείκτης υποτροπής των κρατουμένων που με κάποιον τρόπο συμμετείχαν στην εκπαιδευτική διαδικασία ήταν χαμηλότερος κατά 25% από το δείκτη που παρουσίαζε ο υπόλοιπος έγκλειστος πληθυσμός -77%-. Ένας ακόμη μελετητής, ο Harlow μελετώντας τα στοιχεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης των Η.Π.Α. έδειξε ότι ο δείκτης υποτροπής των κρατουμένων-μαθητών ήταν σε σύγκριση με των υπολοίπων κατά 20 με 60 τοις εκατό χαμηλότερος (Harlow, 2003).

Υπάρχει πληθώρα ερευνών που δείχνει τη σημασία της εκπαίδευσης στο χώρο του εγκλεισμού. Η μείωση του δείκτη υποτροπής έχει θετικές συνέπειες για όλους, μόνο όταν τα εκπαιδευτικά προγράμματα που παρέχονται έχουν σχεδιαστεί κατάλληλα και λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες του πληθυσμού (Vacca, 2004).

Η μείωση της υποτροπής συνδέεται άρρητα με ολοκληρωτικές παρεμβάσεις στο χώρο της φυλακής. Σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία, η απολεσματικότητα των προγραμμάτων εξαρτάται από συγκεκριμένες παραμέτρους.

Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται:

- α) η λειτουργική εκτίμηση των δεξιοτήτων και των γνωστικών αναγκών των κρατουμένων,
- β) η διαμόρφωση ολοκληρωμένου προγράμματος που να καλύπτει τις ανάγκες όλων των εγκλειστών,
- γ) η παροχή ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης που να συνάδει με τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας στην κοινωνία,
- δ) η ύπαρξη διαφορετικών προγραμμάτων που να στοχεύουν στην προετοιμασία των ατόμων στην κοινωνία με πρακτικούς τρόπους,
- ε) η αναγνώριση των διαφορετικών στυλ μάθησης του κάθε κρατούμενου και της πολιτισμικής διαφορετικότητας και τέλος
- στ) η ύπαρξη κατάλληλου χώρου και η παροχή επαρκούς και κατάλληλου υλικού (Langenbach & Parsons, 1993).

Παρ' όλο που υπάρχουν κάποιοι βασικοί παράγοντες ώστε να θεωρούνται τα προγράμματα αποτελεσματικά, πρέπει να υπάρχουν και οι αντίστοιχες δομές που θα βοηθούν τους ανθρώπους αυτούς και μετά την αποφυλάκιση της. Μόνο μ' αυτόν τον τρόπο ο δείκτης της υποτροπής θα παραμείνει χαμηλός (Jensen & Reed, 2006).

Εύλογα αποδεικνύεται απ' τα ερευνητικά δεδομένα, η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης αυτών των ιδιαίτερων ομάδων. Η δημιουργική κάλυψη του νεκρού χρόνου, η επανασύνδεση με την εκπαιδευτική διαδικασία, η απόκτηση νέων δεξιοτήτων, η επαφή και η συνεργασία με άλλους ανθρώπους, η θέσπιση στόχων και η προσπάθεια κατάκτησης τους, επιδρούν ευεργετικά στις προσωπικότητες αυτών των ανθρώπων (Δημητρούλη, Θεμελή & Ρηγούτσου, 2006).

Στον ασφυκτικό χώρο της φυλακής, η εκπαίδευση ανοίγει ένα παράθυρο επικοινωνίας με τον έξω κόσμο. Δίνει κίνητρο στον κρατούμενο και ελπίδα για ένα καλύτερο αύριο στην κοινωνία. Κάθε δραστηριότητα δίνει την ευκαιρία στους ανθρώπους αυτούς να εκφράσουν τα συναισθήματά τους αλλά και να αποφορτιστούν απ' τα δεινά του εγκλεισμού. Παρακολουθώντας τα μαθήματα και συμμετέχοντας σε διάφορες εκπαιδευτικές δραστηριότητες, νιώθουν σα να βρίσκονται έξω απ' τη φυλακή και να ζουν μια φυσιολογική καθημερινότητα, χωρίς κελιά και κάγκελα.

Οι έγκλειστοι έχουν ανάγκη να νιώσουν χρήσιμοι και δημιουργικοί, ικανοί για όμορφα πράγματα και άξιοι εμπιστοσύνης. Όλα αυτά τα συναισθήματα εκφράζονται μέσα απ' την εκπαιδευτική διαδικασία που λαμβάνει χώρα στα καταστήματα κράτησης, δίνοντας τους έτσι τη δυνατότητα να καλλιεργήσουν και να αναπτύξουν τις θετικές πλευρές της προσωπικότητάς τους. Έρευνες έχουν αποδείξει ότι η συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα αυξάνει σημαντικά την αυτοεκτίμηση και βελτιώνει σε μεγάλο βαθμό τις κοινωνικές δεξιότητες των κρατουμένων (Parker, 1990).

3.6 Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΑ (EUROPEAN PRISON EDUCATIONAL ASSOCIATION)

Η ΕΡΕΑ είναι ο επίσημος ευρωπαϊκός μη κυβερνητικός οργανισμός, ο οποίος ασχολείται με την προώθηση και την εξέλιξη της εκπαίδευσης σε φυλακές της Ευρώπης, υπό τις προτάσεις του ευρωπαϊκού συμβουλίου (<http://www.epea.org>).

Έπειτα από δύο χρόνια κοπιαστικής δουλειάς ελαχίστων ατόμων σχετικά με την εκπαίδευση στις φυλακές –μια ιδέα που είχε συζητηθεί για πρώτη φορά το 1989 στην Οξφόρδη- έλαβε χώρα η πρώτη επίσημη συνάντηση της επιτροπής το 1991 στο Bergen της Ολλανδίας. Εργαζόμενοι ήδη σ' ένα γνώριμο μοντέλο στην Αμερική (εταιρεία σωφρονιστικής εκπαίδευσης – correctional education association - CEA), ήθελαν να ιδρύσουν κάτι παρόμοιο και στην Ευρώπη. Πρότειναν λοιπόν, να ιδρυθεί ένας οργανισμός, ο οποίος θα βοηθήσει να γίνουν πραγματικότητα οι φιλοδοξίες του ευρωπαϊκού συμβουλίου σχετικά με την εκπαίδευση στις φυλακές.

Πρωτεργάτες αυτής της προσπάθειας ήταν οι εξής πέντε: Pam Bedford απ' την Αγγλία, ο Gayle Gassner απ' την Αμερική και πρόεδρος τότε της CEA, Henning Jorgensen απ' τη Δανία, Asbjorn Langas απ' τη Νορβηγία και τέλος ο Kevin Warner απ' την Ιρλανδία. Έπειτα είπαν να συνεχίσουν την ιδέα περαιτέρω, ο Henning Jorgensen έγραψε στη διεύθυνση κάθε φυλακής των ευρωπαϊκών χωρών και ζήτησε τη συμμετοχή δύο ατόμων απ' την κάθε φυλακή, εκ των οποίων ο ένας να είναι εκπαιδευτικός και να έρχεται σε καθημερινή επαφή με τους κρατούμενους. Σε πρώτη φάση δεκαέξι χώρες ανταποκρίθηκαν.

Στην πρώτη συνάντηση στην Ολλανδία, καθορίστηκαν οι στόχοι της οργάνωσης και ο σκοπός της λειτουργίας της. Πρωταρχικό μέλημα της ΕΡΕΑ είναι η προώθηση καλών πρακτικών για την εκπαίδευση στις φυλακές.

Συγκεκριμένα,

- α) η συνεργασία με άλλους φορείς σχετικούς με την οργάνωση,
- β) η υποστήριξη για πραγματοποίηση ερευνών για τη σωφρονιστική εκπαίδευση
- γ) η υποστήριξη και η βοήθεια στην επαγγελματική εξέλιξη εκείνων που εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία εντός της φυλακής.

Η οργάνωση αποτελείται από εκπαιδευτικούς, διευθυντές φυλακών, ερευνητές και άλλους επαγγελματίες, των οποίων το ενδιαφέρον είναι η προώθηση και η εξέλιξη της εκπαίδευσης και γενικότερα άλλων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων στις φυλακές. Μετά από σχετικές συναντήσεις και συνέδρια, το 1999 η ΕΡΕΑ αναγνωρίστηκε ως η επίσημη ευρωπαϊκή φωνή για την εκπαίδευση στις φυλακές. Έχοντας εξασφαλίσει πόρους απ' το ευρωπαϊκό συμβούλιο και το ταμείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανέπτυξε σχέσεις με άλλους οργανισμούς μέσω της προσωπικής ιστοσελίδας αλλά και του έντυπου υλικού που αποστέλλοταν σε φυλακές, δικαστήρια, υπουργεία και κυβερνήσεις όλων των ευρωπαϊκών χωρών.

Το 2001, μετά από δέκα χρόνια λειτουργίας της ΕΡΕΑ, έλαβε χώρα ένα συνέδριο στο Belfast υπό την καθοδήγηση της νέας διευθύνουσας επιτροπής (Sean Wynne, Paddy Rocks, Torfinn Langelid, Janine Duprey-Kennedy, Dominic Henry & Geoff Moore). Στη συνάντηση αυτή συζητήθηκε ποιές στρατηγικές, πρέπει να ακολουθήσει η οργάνωση.

Οι στρατηγικές που προτάθηκαν είναι οι εξής:

- Συνάντηση ανά δύο χρόνια σε διαφορετική χώρα κάθε φορά,
- Υποχρέωση μελών για δημιουργία αντίστοιχης οργάνωσης (branch) στη κάθε χώρα-μέλος,
- Ανάπτυξη εύχρηστου ενημερωτικού υλικού,
- Υποστήριξη των προτάσεων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου μέσω διανομής αντιγράφων στα υπουργεία δικαιοσύνης και τοπικής προώθησης απ' τους ιθύνοντες της κάθε φυλακής και τα μέλη της οργάνωσης γενικότερα,
- Ενθάρρυνση της έρευνας από πανεπιστήμια, από τις οργανώσεις της κάθε χώρας που αποτελούν μέλη της ΕΡΕΑ, αλλά και σε ατομικό επίπεδο απ' τους ίδιους τους εκπαιδευτές που υπάρχουν στις φυλακές,
- Χρηματοδότηση από το ευρωπαϊκό συμβούλιο και απ' το ευρωπαϊκό ταμείο αλλά και απ' τις κυβερνήσεις των χωρών-μελών,
- Προώθηση της οργάνωσης ώστε να αυξηθούν τα μέλη και σε ατομικό επίπεδο αλλά και σε κρατικό επίπεδο,
- Ενδυνάμωση των σχέσεων με το ευρωπαϊκό συμβούλιο,
- Μετάφραση του υλικού σε πολλές διαφορετικές ευρωπαϊκές γλώσσες και τέλος
- Αναζήτηση μόνιμης διεύθυνσης της οργάνωσης.

Η ΕΡΕΑ ενθαρρύνει τη δημιουργία τοπικής οργάνωσης σε κάθε χώρα που είναι μέλος της, λειτουργώντας μ' αυτόν τον τρόπο σαν παρακλάδι της οργάνωσης σε εθνικό επίπεδο. Ουσιαστικά τα τοπικά παραρτήματα έχουν τους ίδιους στόχους και τον ίδιο τρόπο λειτουργίας, η διαφορά έγκειται πρώτον στην επιτροπή που διευθύνει, η οποία αποτελείται από εθελοντές, που είναι και μέλη της ΕΡΕΑ και δεύτερον η ενασχόληση με εθνικά ζητήματα. Πρωταρχικός στόχος είναι η επαφή των τοπικών μελών με την ΕΡΕΑ καθώς και η αντιμετώπιση των ιδιαίτερων προβλημάτων και αναγκών που έχει να αντιμετωπίσει η εκάστοτε χώρα. Συγκεκριμένα έχουν ιδρυθεί τμήματα της οργάνωσης σε εθνικό επίπεδο στις εξής χώρες: Γαλλία, Ιρλανδία, Ουγγαρία, Μάλτα, Νορβηγία, Σκωτία και Ελλάδα.

Η οργάνωση στην Ελλάδα ιδρύθηκε στις 24/02/2007 και αριθμούσε αρχικά 24 μέλη. Σύμφωνα με την τελευταία ενημέρωση της ιστοσελίδας ΕΡΕΑ HELLAS, τα μέλη ξεπερνούν τα 40 και η οργανωτική επιτροπή αποτελείται από:

Πρόεδρος: Δαμιανός Πέτρος

Γραμματέας: Μιχόπουλος Άγγελος

Ταμίας: Γεωργιάδη Ευλαμπία – Yvette

Μέλη: Παπαδημητρίου Ιωάννης & Ζάρρας Γρηγόριος

Όπως έχει ήδη αναφερθεί οι εθνικές οργανώσεις έχουν κοινούς στόχους με την ΕΡΕΑ, συγκεκριμένα:

- α) λειτουργία ως αναγνωρισμένο μέλος της ΕΡΕΑ,
- β) προώθηση τακτικών για την εκπαίδευση στις φυλακές σύμφωνα πάντα με τις προτάσεις του ευρωπαϊκού συμβουλίου,
- γ) υποστήριξη και βοήθεια της επαγγελματική ανέλιξης των ατόμων που εμπλέκονται με κάποιον τρόπο στη σωφρονιστική εκπαίδευση μέσω ευρωπαϊκής συνεργασίας,
- δ) συνεργασία με άλλους σχετικούς οργανισμούς,
- ε) υποστήριξη του ερευνητικού μέρους στο πεδίο της εκπαίδευσης στις φυλακές
- στ) παρακολούθηση της εξέλιξης του συγκεκριμένου πεδίου στην Ελλάδα.

Το δικαίωμα στην εκπαίδευση είναι θεμελιώδες, βάσει αυτού του αναφαίρετου δικαιώματος το ευρωπαϊκό συμβούλιο που αποτελούνταν απ' τους προέδρους/πρωθυπουργούς των μελών-κρατών στην 429^η συνάντηση που έλαβε χώρα στις 13/10/1989 υιοθέτησε τις εξής προτάσεις σχετικά με την εκπαίδευση στη φυλακή. Τις προτάσεις αυτές υποχρεούται κάθε κράτος της Ευρωπαϊκής Ένωσης να ακολουθεί και να τηρεί πιστά για τη δίκαιη μεταχείριση του έγκλειστου πληθυσμού.

Η επιτροπή των προέδρων, σύμφωνα με το άρθρο 15β του νομοθετικού κώδικα του συμβουλίου της Ευρώπης, διατύπωσε τις εξής συστάσεις:

- Όλοι οι κρατούμενοι δικαιούνται να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση, η οποία πρέπει να περιλαμβάνει ακαδημαϊκά μαθήματα σε τάξη, επαγγελματική εκπαίδευση, δημιουργικές και πολιτισμικές δραστηριότητες, σωματική αγωγή και αθλητισμός καθώς και εκμάθηση δεξιοτήτων ζωής.
- Στα πλαίσια της εκμάθησης δεξιοτήτων ζωής, πρέπει να υπάρχει και εμπειρική εφαρμογή, ώστε να υπάρχει άμεση εκπαίδευση σε πρακτικά καθημερινά προβλήματα.
- Η εκπαίδευση δεν πρέπει να υπολείπεται της εργασίας αλλά ούτε και το αντίστροφο.
- Η επαγγελματική κατάρτιση πρέπει να αποσκοπεί στην ευρύτερη ανάπτυξη του ατόμου και να ενημερώνει τον κρατούμενο στις τάσεις της αγοράς εργασίας.
- Επιπλέον προτείνεται οι κρατούμενοι να συμμετάσχουν στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες έξω απ' τα στενά όρια της φυλακής, Γι' αυτό το λόγο η κοινότητα οφείλει να εμπλέκεται ενεργά στις όποιες διαδικασίες επανένταξης των κρατουμένων, αφού πρώτα αποδεχτεί ότι οι έγκλειστοι άνθρωποι έχουν ακριβώς τα ίδια δικαιώματα με τους υπόλοιπους πολίτες της κοινωνίας.
- Η κοινότητα σε τοπικό επίπεδο και το κράτος σε εθνικό επίπεδο, οφείλει να προστατεύει τα δικαιώματα αυτών των ανθρώπων όχι μόνο κατά την περίοδο του εγκλεισμού τους αλλά και μετά από αυτήν. Αυτό σημαίνει, την απαραίτητη ύπαρξη κατάλληλων δομών με στόχο την υποστήριξη των ατόμων αυτών μέχρι την πλήρη ενσωμάτωση τους στην κοινωνία.
- Η εκπαίδευση που παρέχεται σ' αυτήν την ειδική ομάδα του πληθυσμού, πρέπει να μη διαφέρει σε ποιότητα ή περιεχόμενο απ' αυτήν που προσφέρεται στον υπόλοιπο πληθυσμό εκτός φυλακής.

- Κύριος στόχος της εκπαίδευσης πρέπει να είναι η ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου, λαμβάνοντας όμως υπόψη το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό υπόβαθρο του κάθε ανθρώπου.
- Σημαντικό στοιχείο για την επίτευξη του στόχου είναι η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτών στις ιδιαίτερες ανάγκες των κρατουμένων και η υιοθέτηση κατάλληλων και εξατομικευμένων εκπαιδευτικών μεθόδων. Ιδιαίτερη προσοχή, θα πρέπει να δίνεται σε άτομα με μαθησιακά ή άλλου είδους προβλήματα.
- Η εκπαίδευση στη φυλακή εκτός απ' το ότι αποτελεί ένα μέσο για επιτυχημένη ένταξη στην κοινωνία καθώς επίσης και έναν τρόπο εξημέρωσης των κρατουμένων και βελτίωσης των συνθηκών κράτησης.

Με γνώμονα αυτές τις προτάσεις, η ΕΡΕΑ αλλά και κάθε εθνικό τμήμα (branch) προσπαθεί να προωθήσει επικοινωνιακές τακτικές για την προάσπιση των δικαιωμάτων του έγκλειστου πληθυσμού.

Κεφάλαιο Τέταρτο

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

4.1 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Το δικαίωμα στην εκπαίδευση αφορά όλους τους πολίτες και κατοχυρώνεται *συνταγματικά* (άρθρο 16 παραγ.4 του Συντάγματος). Ο κρατούμενος είναι και παραμένει υποκείμενο δικαιωμάτων. Το δικαίωμα του έγκλειστου πληθυσμού στην εκπαίδευση είναι θεσμικά το ίδιο ως προς το περιεχόμενο με το αντίστοιχο δικαίωμα των ελεύθερων πολιτών, διαφέρει όμως ως προς τον τρόπο άσκησής του δηλαδή ρυθμιστικά (Δημητρούλη, Θεμελή & Ρηγούτσου, 2006).

Ο *Σωφρονιστικός Κώδικας* (Ν. 2776/1999) στο άρθρο 35, 36 & 38 έχει προβλέψει και ρυθμίσει τα θέματα της εκπαίδευσης, της άθλησης, των δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου και της ψυχαγωγίας των κρατουμένων. Συγκεκριμένα, η εκπαίδευση των κρατουμένων αποβλέπει στην απόκτηση ή συμπλήρωση της εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων καθώς και στην παρακολούθηση προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης.

Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση, πρέπει να τονιστεί, ότι είναι υποχρεωτική για τους ανήλικους κρατουμένους και γι' αυτό το λόγο υπάρχουν μονοθέσια δημοτικά σχολεία στις φυλακές ανηλίκων, αν και σύμφωνα με το Σωφρονιστικό Κώδικα πρέπει να υπάρχουν μονοθέσια δημοτικά σχολεία σε κάθε φυλακή. Στα ειδικά καταστήματα κράτησης Νέων στην Αυλώνα και στο Βόλο υπάρχουν γυμνάσια και τάξεις λυκείου (Δημητρούλη, Θεμελή & Ρηγούτσου, 2006).

Η Οργάνωση του Σωφρονιστικού συστήματος στην Ελλάδα βασίζεται στις γενικές αρχές που τίθενται από το Σύνταγμα, τις διεθνείς συμβάσεις, τους νόμους και τα προεδρικά διατάγματα καθώς και τις κανονιστικές πράξεις κατ' εξουσιοδότηση τους, με θεμελιώδη νόμο τον ισχύοντα Σωφρονιστικό Κώδικα (βλ. παράρτημα).

Οι γενικές αρχές αφορούν τους κανόνες εκτέλεσης των ποινών και μέτρων ασφαλείας κατά της ελευθερίας, όπως αυτές επιβάλλονται από τα αρμόδια Δικαστήρια και τη μεταχείριση των κρατουμένων στα καταστήματα κράτησης. Απαραβίαστες αρχές στην εφαρμογή των ανωτέρω κανόνων αποτελούν η νομιμότητα και η ισότητα στη μεταχείριση των κρατουμένων, ο σεβασμός των δικαιωμάτων των κρατουμένων που τους αναγνωρίζει ο νόμος και η έννομη προστασία τους.

Στον προαναφερθέντα Σωφρονιστικό Κώδικα περιγράφονται τα όργανα της άσκησης της σωφρονιστικής πολιτικής που είναι το Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο Φυλακών, η Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών και τα Συμβούλια της Φυλακής.

Επίσης καθορίζονται, οι κατηγορίες των κρατουμένων και των καταστημάτων κράτησης, ο τρόπος μεταγωγής σε αυτά και διαβίωσής τους, η εφαρμογή προγραμμάτων και η διάθεση του ελεύθερου χρόνου τους, η εργασιακή τους κατάσταση, ο ευεργετικός υπολογισμός ημερών ποινής λόγω εργασίας και η επικοινωνία με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

Στον ίδιο Κώδικα περιγράφονται οι εναλλακτικές μορφές έκτισης των ποινών, τα μέτρα για την εύρυθμη λειτουργία των καταστημάτων, ο τρόπος μεταγωγών των κρατουμένων, ο τρόπος λήξης των ποινών, η μετασωφρονιστική μέριμνα, η εποπτεία της εφαρμογής του και τα όργανα που την ασκούν.

Η εποπτεία της οργάνωσης και λειτουργίας του σωφρονιστικού συστήματος ασκείται από τη Γενική Διεύθυνση Σωφρονιστικής Πολιτικής του Υπουργείου και της υπαγόμενες σ' αυτή Διευθύνσεις:

- α) Πρόληψης Εγκληματικότητας και Σωφρονιστικής Αγωγής Ανηλίκων
- β) Σωφρονιστικής Αγωγής Ενηλίκων
- γ) Λειτουργίας Θεραπευτικών Καταστημάτων
- δ) Επιθεώρησης Σωφρονιστικών Καταστημάτων και Ειδικών Καταστημάτων Κράτησης Νέων και
- ε) Εξωτερικής Φρούρησης Φυλακών και λοιπών Καταστημάτων.

Στον τομέα της καταστολής, υπάρχουν υπηρεσίες που έχουν την εποπτεία για την καλή λειτουργία των καταστημάτων κράτησης και των Ιδρυμάτων Αγωγής Ανηλίκων:

I) Καταστήματα κράτησης σε όλη τη χώρα:

A) Ειδικά καταστήματα κράτησης ενηλίκων-αγροτικές φυλακές:

1. Αγροτική φυλακή Αγιάς
2. Αγροτική φυλακή Κασσάνδρας
3. Αγροτική φυλακή Τίρυνθας
4. Κεντρική αποθήκη υλικού φυλάκων (ΚΑΥΦ)

Β) Ειδικά καταστήματα κράτησης νέων

1. Ειδικό κατ/μα κράτησης νέων (ΕΚΚΝ) Αυλώνα
2. Ειδικό κατ/μα κράτησης νέων (ΕΚΚΝ) Βόλου
3. ΑΣΚΑ Κασσαβέτειας

Γ) Θεραπευτικά καταστήματα

1. Ψυχιατρείο κρατουμένων Κορυδαλλού
2. Νοσοκομείο κρατουμένων Κορυδαλλού
3. Κέντρο απεξάρτησης τοξικομανών κρατ/νων Ελαιώνα Θηβών

Δ) Κλειστές φυλακές

1. Κλειστή κεντρική φυλακή γυναικών
2. Κλειστή φυλακή Πάτρας
3. Κλειστή φυλακή Χαλκίδας
4. Κλειστή φυλακή Κέρκυρας
5. Κλειστή φυλακή Αλικαρνασσού
6. Κλειστή φυλακή Τρικάλων
7. Κατάστημα κράτησης Μαλανδρινού

Ε) Δικαστικές φυλακές

1. Δικαστική φυλακή Κορυδαλλού
2. Δικαστική φυλακή Ιωαννίνων
3. Δικαστική φυλακή Κομοτηνής
4. Δικαστική φυλακή Κορίνθου
5. Δικαστική φυλακή Θεσσαλονίκης
6. Δικαστική φυλακή Λάρισας
7. Δικαστική φυλακή Ναυπλίου
8. Δικαστική φυλακή Νεάπολης
9. Δικαστική φυλακή Τρίπολης
10. Δικαστική φυλακή Χανίων
11. Δικαστική φυλακή Χίου
12. Δικαστική φυλακή Κω
13. Πρεβαντόρειο κρατουμένων Άμφισσας

4.2 ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΥΛΟΠΟΙΗΘΕΙ ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Προγράμματα εκπαίδευσης στις φυλακές της χώρας έλαβαν χώρα για πρώτη φορά πριν από είκοσι χρόνια. Η Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων σε συνεργασία με τις Νομαρχιακές Επιτροπές Λαϊκής Επιμόρφωσης παρείχαν προγράμματα αλφαριθμητισμού και συμπλήρωσης της βασικής εκπαίδευσης για Έλληνες κρατούμενους και εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας για αλλοδαπούς. Κατά καιρούς η Γ.Γ.Ε.Ε. σε συνεργασία με διάφορους μη κυβερνητικούς οργανισμούς, προσέφεραν εκπαιδευτικά προγράμματα ή προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης σε φυλακές της χώρας, όπως: μελισσοκομία, ηλεκτρολογία και μηχανολογία αυτοκινήτων, ανθοκομία, κατασκευή κοσμήματος κ.ά.

Η πρώτη ευκαιρία σε κρατούμενους ελληνικής φυλακής να παρακολουθήσουν μαθήματα μηχανολογίας αυτοκινήτων και ηλεκτρολογίας και μάλιστα σε εγκαταστάσεις εκτός φυλακής στο Ναύπλιο, δόθηκε στους κρατούμενους της αγροτικής φυλακής της Τίρυνθας (Δημητρούλη, Θεμελή & Ρηγούτσου, 2006). Επίσης η Γ.Γ.Ε.Ε. συνεργάστηκε για πρώτη φορά το 1988 με το κέντρο θεραπείας εξαρτημένων ατόμων (ΚΕ.ΘΕ.Α.) στην κεντρική φυλακή γυναικών, στον Κορυδαλλό τότε, για το πρόγραμμα εκπαίδευσης και θεραπείας κρατουμένων γυναικών, με τη δημιουργία αυτόνομου χώρου εκπαίδευσης και θεραπείας μέσα στη φυλακή.

Ενώ παράλληλα, το 1999 ξεκινά ένα πρόγραμμα, το οποίο δεν αφορά τους κρατούμενους αλλά τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους. Το πρόγραμμα αποσκοπούσε στην εκπαίδευση όσων σωφρονιστικών υπαλλήλων δεν είχαν παρακολουθήσει την εκπαίδευση της σχολής σωφρονιστικών υπαλλήλων του υπουργείου δικαιοσύνης. Στόχος του προγράμματος ήταν η απόκτηση κατάλληλων μεθόδων και τακτικών ώστε να είναι πλήρως ικανοί για την αντιμετώπιση δυσχερειών στο χώρο εργασίας αλλά και η εκμάθηση βασικών τεχνικών συμβουλευτικής είτε για τους ίδιους είτε για τους κρατούμενους.

Μια καινούρια συνεργασία της Γ.Γ.Ε.Ε. είναι αυτή με το Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ι.Δ.Ε.Κ.Ε). Αποτέλεσμα αυτής της συνεργασίας αποτέλεσε η δημιουργία κέντρων εκπαίδευσης ενηλίκων εντός της φυλακής. Το χρονικό διάστημα 9/2003 - 6/2005 πραγματοποιήθηκαν 389 τμήματα μάθησης, τα οποία είχαν τουλάχιστον τρίμηνη διάρκεια αλλά υπήρχαν και άλλα με έξι μήνες διάρκεια. Σ' αυτό το σημείο, πρέπει να σημειωθεί ότι στην εκπαιδευτική διαδικασία συμπεριλαμβάνονται και οι προσπάθειες συμβουλευτικής και ψυχολογικής υποστήριξης.

Στα προγράμματα συμμετείχαν συνολικά 4678 εκπαιδευόμενοι κρατούμενοι, όταν ο συνολικός πληθυσμός των κρατουμένων ανέρχεται περίπου στις 10.000. Σημαντικό επίτευγμα όλης αυτής της προσπάθειας είναι η συμμετοχή των κρατουμένων στις εξετάσεις για απόκτηση απολυτηρίου του δημοτικού σχολείου κυρίως αλλά και του γυμνασίου. Υπάρχουν επίσης και κρατούμενοι, οι οποίοι δίνουν εξετάσεις για κάποια τάξη του λυκείου. Να σημειωθεί ότι οι εξετάσεις πραγματοποιούνται εκτός του χώρου της φυλακής. Τέλος, πολλοί αλλοδαποί κρατούμενοι δίνουν εξετάσεις για την απόκτηση πιστοποιητικού Ελληνομάθειας του κέντρου ελληνικής γλώσσας Α' και Β' επιπέδου.

Τα τελευταία στοιχεία απ' τη Γ.Γ.Ε.Ε. αποδεικνύουν ότι αυτή η προσπάθεια εκπαίδευσης στο χώρο του εγκλεισμού λαμβάνει πιο μόνιμο χαρακτήρα. Απ' τον Οκτώβριο του 2005 μέχρι τον Μάιο του 2006, δημιουργήθηκαν 211 τμήματα μάθησης σε είκοσι σωφρονιστικά καταστήματα σε όλη τη χώρα και συμμετείχαν 3192 κρατούμενοι. Τα γνωστικά αντικείμενα των τμημάτων μάθησης είναι α)ελληνική γλώσσα (66 τμήματα), β) μαθηματικά (11 τμήματα), γ) πληροφορική (18 τμήματα), δ) πολιτισμός (24 τμήματα), ε) ξένες γλώσσες (12 τμήματα), στ) σωματική και ψυχική υγεία (11 τμήματα) και συμβουλευτική (69 τμήματα) (Δημητρούλη, Θεμελή & Ρηγούτσου, 2006).

Δυνατότητα συμμετοχής σε όλα τα προγράμματα έχουν όλοι οι κρατούμενοι ανεξαρτήτου ηλικίας, επιπέδου εκπαίδευσης, καταγωγής, θρησκευματος, είδος αδικήματος ή διάρκεια ποινής. Τα μόνα κριτήρια είναι οι προηγούμενες γνώσεις τους, το οποίο απλά παραπέμπει στο κατάλληλο τμήμα και ο χρόνος που απομένει για την έκτιση της ποινής, που πρέπει να είναι τουλάχιστον τρεις μήνες. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν τα εσωτερικά κίνητρα του κάθε κρατουμένου, η επιθυμία τους για δέσμευση και για ανάληψη καθηκόντων.

Αποκλείονται οι κρατούμενοι που εξακολουθούν και είναι χρήστες χωρίς να έχουν δηλώσει επιθυμία για απεξάρτηση και για συμμετοχή σε κάποιο πρόγραμμα θεραπείας/απεξάρτησης. Οι μαθητές λαμβάνουν απολυτήριο δημοτικό ή γυμνασίου αν έχουν επιτύχει στις εξετάσεις, πιστοποιητικό επιμόρφωσης ή Δια Βίου Εκπαίδευσης (ν. 3369/2005) ή βεβαίωση παρακολούθησης αν δεν έχουν ολοκληρώσει το πρόγραμμα.

Τα προγράμματα εκπαίδευσης των Κ.Ε.Ε. στη φυλακή εκτός απ' την κινητοποίηση των κρατουμένων και την ουσιαστική επιμόρφωση τους σε ποικίλα θέματα, προσφέρουν και πρακτικές ωφέλειες. Η παρακολούθηση συγκεκριμένων ευεργετικών προγραμμάτων, διάρκειας τουλάχιστον τριών μηνών, προσφέρει μείωση της ποινής. Ο ευεργετικός υπολογισμός της ποινής κατοχυρώνεται από τα εξής προεδρικά διατάγματα (Π.Δ. 342/00, Π.Δ. 107/01 & Π.Δ. 378/01), τα οποία αναγνωρίζουν μείωση ποινής λόγω εργασίας ή συμμετοχής σε εκπαιδευτικά προγράμματα.

Καινοτόμο στοιχείο σε όλη αυτήν την εκπαιδευτική προσπάθεια για την ελληνική πραγματικότητα αποτέλεσε η ύπαρξη εκπαιδευτικής καρτέλας. Η καρτέλα αυτή είναι προσωπική για τον κάθε κρατούμενο-μαθητή και αποτυπώνονται σ' αυτήν οι προηγούμενες γνώσεις αλλά και όλο το εκπαιδευτικό ιστορικό του εκάστοτε κρατουμένου. Στόχος της Γ.Γ.Ε.Ε. είναι η συμπλήρωση της να γίνεται απ' τον υπάλληλο της φυλακής μαζί με τον σύμβουλο εκπαίδευσης των Κ.Ε.Ε. καθώς και η συνεχής και τακτική ενημέρωσή της. Είναι εξίσου σημαντικό αυτή η καρτέλα να συνοδεύει πάντα τον κρατούμενο σε τυχόν μεταγωγές του σε άλλο κατάστημα κράτησης ή ακόμα και σε αλλαγή τμήματος εντός του ίδιου καταστήματος.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον αυτών των τμημάτων μάθησης των κέντρων εκπαίδευσης ενηλίκων, έχει η ύπαρξη ομάδων συμβουλευτικής. Όσοι συμμετέχουν σε κάποιο πρόγραμμα των Κ.Ε.Ε. έχουν τη δυνατότητα να λάβουν μέρος σε κάποια απ' τις ομάδες συμβουλευτικής που υπάρχουν μέσα στη φυλακή. Σκοπός αυτών των ομάδων φυσικά είναι η προσπάθεια επίλυσης των προβλημάτων που βιώνουν οι κρατούμενοι στο χώρο εγκλεισμού γενικά αλλά ιδιαίτερα στο χώρο εκπαίδευσης. Απώτερος στόχος όμως της συμβουλευτικής υποστήριξης είναι η ενδυνάμωση της αυτοεκτίμησης του κάθε ατόμου και η προσωπική ανάπτυξη (Δημητρούλη, Θεμελή & Ρηγούτσου, 2006).

Τα προγράμματα των Κ.Ε.Ε. εκτός απ' τους κρατούμενους και τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους, ασχολούνται και με την επιμόρφωση των ίδιων των εκπαιδευτών. Απ' την αρχή των προγραμμάτων, παράλληλος στόχος ήταν και η διαρκής ενημέρωση των εκπαιδευτών για τις ιδιαίτερες ανάγκες της ομάδας τους αλλά και για τις ειδικές συνθήκες που επικρατούν στο πλαίσιο της φυλακής.

Τα κέντρα εκπαίδευσης ενηλίκων επομένως, στοχεύουν σε όλα τα άτομα που βρίσκονται μέσα στο χώρο του εγκλεισμού και με κάποιον τρόπο εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Οι πολύχρονες προσπάθειες, η εμπλοκή πολλών κρατικών και μη φορέων για την προώθηση επιτυχημένων σχεδίων δράσης στον τομέα της εκπαίδευσης στο χώρο του εγκλεισμού, γέννησε την ανάγκη δημιουργίας ειδικών και αυτόνομων χώρων εκπαίδευσης, έστω και μέσα στα στενά όρια της φυλακής. Σε ορισμένα καταστήματα κράτησης με απόφαση της Διεύθυνσης της Φυλακής δημιουργήθηκαν ή βελτιώθηκαν οι χώροι εκπαίδευσης. Έτσι αρκετοί απ' τους χώρους φιλοξενίας τμημάτων μάθησης μετατράπηκαν σε εκπαιδευτικούς χώρους αποκλειστικής χρήσης. Απόρροια όλης αυτής της κινητοποίησης ήταν η δημιουργία πραγματικών σχολείων εντός της φυλακής, τα γνωστά πια σχολεία δεύτερης ευκαιρίας, ΣΔΕ.

4.3 Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΣΔΕ

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 5 του νόμου 2525/ 1997 «Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας», τις διατάξεις του άρθρου 3 του νόμου 2909/ 2001 «Θέματα Λαϊκής Επιμόρφωσης», το Π.Δ. 142 για την «Οργάνωση–Διοίκηση του Ινστιτούτου Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων» ΦΕΚ 118/Α/31.5.2002, την αριθμ. 2107 Κ.Υ.Α. «Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας του Ινστιτούτου Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ι.Δ.ΕΚ.Ε.)» ΦΕΚ 993/Β/1.8.2002, τον ισχύοντα κανονισμό των Σ.Δ.Ε. (ΦΕΚ 1003/22-07-2003) και τις διατάξεις των άρθρων 2.1, 6.1α, 6.2, 6.3 του νόμου 3369/2005 «Συστηματοποίηση της δια βίου μάθησης και άλλες διατάξεις», το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, αποφάσισε την ίδρυση των σχολείων δεύτερης ευκαιρίας στην κοινότητα και στη συνέχεια στο χώρο εγκλεισμού.

Τα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας, στην κοινότητα αλλά και όσα λειτουργούν μέσα σε καταστήματα κράτησης, είναι σχολεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων στο πεδίο της Διά Βίου Μάθησης. Ιδρύθηκαν με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων και Οικονομίας & Οικονομικών μετά από εισήγηση του Γενικού Γραμματέα Εκπαίδευσης Ενηλίκων του Υπ.Ε.Π.Θ. Τμήματα Σ.Δ.Ε. είναι δυνατόν να λειτουργούν, μετά από απόφαση του Γενικού Γραμματέα Εκπαίδευσης Ενηλίκων, εκτός της έδρας του σχολείου και εντός των ορίων του νομού.

Τα Σ.Δ.Ε. ως δομές Εκπαίδευσης Ενηλίκων ανήκουν στη Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Γ.Γ.Ε.Ε.) του Υπ.Ε.Π.Θ, η οποία έχει και την ευθύνη λειτουργίας τους. Το εκπαιδευτικό έργο δύναται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Εκπαίδευσης Ενηλίκων να ανατίθεται προς υλοποίηση στο Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ι.Δ.ΕΚ.Ε.). Οι απόφοιτοι των Σ.Δ.Ε. λαμβάνουν απολυτήριο τίτλο ισότιμο με τον τίτλο του απολυτηρίου Γυμνασίου.

Πρωταρχικός σκοπός των Σ.Δ.Ε. είναι η συνολική ανάπτυξη των εκπαιδευομένων και η πληρέστερη συμμετοχή τους στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό γίγνεσθαι, καθώς και η αποτελεσματικότερη συμμετοχή τους στο χώρο της εργασίας.

Συγκεκριμένα οι στόχοι των Σ.Δ.Ε. είναι:

- α. Η ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης πολιτών 18 ετών και άνω.
- β. Η επανασύνδεση των εκπαιδευομένων με τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης.
- γ. Η απόκτηση σύγχρονων γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων που θα τους βοηθήσουν στην κοινωνική – οικονομική ένταξη και ανέλιξη.
- δ. Η ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των μαθητών.
- ε. Η συμβολή στην ένταξή τους ή στη βελτίωση της θέσης τους στον χώρο της εργασίας.

Για την επίτευξη των σκοπών των Σ.Δ.Ε. έχουν υιοθετηθεί τρεις βασικές αρχές ως στοιχεία ταυτότητας του θεσμού :

- α. Τα εκπαιδευτικά μέσα που αξιοποιούνται για την επίτευξη του βασικού στόχου είναι ευέλικτα, ώστε να υποστηρίζουν τον κάθε εκπαιδευόμενο.
- β. Οι ανάγκες των εκπαιδευομένων προσεγγίζονται εν όλω και όχι εν μέρει. Για να επιτύχουν στην προσπάθειά τους οι έγκλειστοι, πρέπει να υποστηριχθούν στην αντιμετώπιση δυσκολιών σε άλλους τομείς, όπως στην υγεία, την οικογένεια, τον εργασιακό χώρο, τον άμεσο κοινωνικό περίγυρο.
- γ. Το σύνθετο και η ποικιλία των εκπαιδευτικών αναγκών, όπως ορίστηκαν, απαιτούν πολύ επιδέξιο εκπαιδευτικό και επιστημονικό δυναμικό, το οποίο να μπορεί να ανταποκριθεί στην πολυπλοκότητα των καθηκόντων που θα του ανατεθεί.

Στο πλαίσιο των παραπάνω αρχών, τα Σ.Δ.Ε.:

- α. Επιδιώκουν να συνεργάζονται και να συμπράττουν με όλους τους σχετικούς κοινωνικούς φορείς για την ευαισθητοποίηση των κοινωνικών ομάδων στις οποίες απευθύνονται τα σχολεία.
- β. Ακολουθούν παιδαγωγικές προσεγγίσεις που εστιάζουν στις ατομικές ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τις ικανότητες των εκπαιδευομένων.
- γ. Δίνουν έμφαση στην απόκτηση βασικών γνώσεων και δεξιοτήτων, αλλά και νέων (ξένες γλώσσες, νέες τεχνολογίες).
- δ. Καλλιεργούν κοινωνικές δεξιότητες και βοηθούν τους μαθητές να διαμορφώνουν θετικές στάσεις ως ενεργοί πολίτες και μέλη της κοινωνίας σε τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο και τέλος

ε. Διαμορφώνουν ένα ευέλικτο πρόγραμμα σπουδών ώστε να αξιοποιούνται όλοι οι κοινωνικοί χώροι στους οποίους υπάρχει γνώση και συσσωρευμένη εμπειρία (χώροι εργασίας, κοινωνικής συνάθροισης, καλλιτεχνικής δημιουργίας, πολιτιστικών δρώμενων)

Η χρονική διάρκεια της εκπαίδευσης στα Σ.Δ.Ε. είναι δύο σχολικά έτη. Η έναρξη και η λήξη των διδακτικών περιόδων, οι σχολικές εορτές και αργίες, η άδεια συμμετοχής στις γενικές συνελεύσεις του κλάδου των εκπαιδευτικών και οι διακοπές ορίζονται σύμφωνα με τα ισχύοντα στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση .

Ο βασικός πυρήνας του προγράμματος σπουδών συγκροτείται από:

- α. Το Γλωσσικό Γραμματισμό (3 ώρες/εβδομαδιαίως)
- β. Τον Αριθμητικό Γραμματισμό (3 ώρες/εβδομαδιαίως)
- γ. Τον Πληροφορικό Γραμματισμό (3 ώρες/εβδομαδιαίως)
- δ. Τον Περιβαλλοντικό Γραμματισμό (2 ώρες/εβδομαδιαίως)
- ε. Τον Επιστημονικό Γραμματισμό (3 ώρες/εβδομαδιαίως)
- στ. Τον Κοινωνικό Γραμματισμό (3 ώρες/εβδομαδιαίως) και
- ζ. Την Πολιτισμική-Αισθητική Αγωγή (1 ώρα/εβδομαδιαίως)

Προβλέπονται, επίσης, δραστηριότητες που σχετίζονται με την ελεύθερη έκφραση των εκπαιδευομένων μέσω των τεχνών και του αθλητισμού με απώτερο στόχο την ποιοτική διαχείριση του ελεύθερου χρόνου τους. Τα προγράμματα σπουδών είναι ανοικτά και ευέλικτα. Αφετηρία τους είναι η διάγνωση των αναγκών σε γνώσεις αλλά και δεξιότητες των μαθητών. Η γνώση αντιμετωπίζεται ως κοινωνικό αγαθό. Το πρόγραμμα σπουδών λοιπόν, στοχεύει στην παροχή γνώσεων και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και στάσεων σχετικών με:

- α. Τη χρήση του γραπτού και προφορικού λόγου στην επικοινωνία
- β. Τη χρήση των αριθμών στην καθημερινή ζωή
- γ. Τη σύγχρονη τεχνολογία και ιδιαίτερα τον ηλεκτρονικό υπολογιστή
- δ. Τις φυσικές επιστήμες
- ε. Τη χρήση μιας ξένης γλώσσας, κατά προτίμηση της αγγλικής
- στ. Τις κοινωνικές επιστήμες
- ζ. Το φυσικό περιβάλλον

- η. Τον πολιτισμό
- θ. Τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των εκπαιδευόμενων ως ενεργών πολιτών
- ι. Την επαγγελματική και εργασιακή ζωή και τέλος
- ια. Τις προσωπικές επιλογές και ενδιαφέροντα (τέχνες, μουσική, άθληση κ.ά.).

Το πρόγραμμα σπουδών συντάσσεται από την αρμόδια υπηρεσία Μελετών και Εκπαιδευτικού σχεδιασμού της Γ.Γ.Ε.Ε. και αποστέλλεται στα όργανα διοίκησης του Ι.Δ.ΕΚ.Ε. Το Ι.Δ.ΕΚ.Ε. το υποβάλλει στην Εθνική Επιτροπή Δια Βίου Μάθησης ενώ εκείνη με τη σειρά της εκφράζει τη γνώμη της προς τον Γενικό Γραμματέα Εκπαίδευσης Ενηλίκων, ο οποίος αποφασίζει για την υλοποίηση του προγράμματος.

Κάθε τμήμα του Σ.Δ.Ε. αριθμεί από δεκαπέντε (15) έως είκοσι δύο (22) άτομα ενώ κατ' εξαίρεσιν και με απόφαση της διοίκησης του κάθε φορέα μπορεί να λειτουργήσει και με μικρότερο αριθμό. Ο αριθμός των τμημάτων εξαρτάται πρωτίστως απ' το είδος και το μέγεθος του σωφρονιστικού καταστήματος και κατ' επέκταση απ' τη βιωσιμότητα του σχολείου.

Συγκεκριμένα, τα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας που λειτουργούν σε ελληνικά καταστήματα κράτησης είναι έξι με πρώτη χρονιά λειτουργίας το ακαδημαϊκό έτος 2004-2005. Το πρώτο σχολείο λειτούργησε στη δικαστική φυλακή της Λάρισας με δεκατέσσερα άτομα διδακτικό προσωπικό, ενώ την επόμενη σχολική χρονιά λειτούργησε στα Διαβατά Θεσσαλονίκης με δεκατρείς καθηγητές. Στη μεγαλύτερη φυλακή της χώρας, στη δικαστική φυλακή Κορυδαλλού, λειτούργησε πρώτη χρονιά σχολείο το 2006, όπου χρειάστηκαν δεκαέξι καθηγητές για να καλύψουν τις εκπαιδευτικές ανάγκες του σχολείου. Τέλος την ακαδημαϊκή χρονιά 2008-2009, δημιουργήθηκαν σχολεία στις φυλακές Ελαιώνα Θηβών, Δομοκού και Τρικάλων, με επτά, οχτώ και δώδεκα άτομα διδακτικό προσωπικό αντίστοιχα. Στις δύο τελευταίες φυλακές, δυστυχώς φέτος δεν έχει γίνει ακόμα εφικτή η έναρξη των σχολικών μαθημάτων λόγω έλλειψης χρημάτων και απουσίας διδακτικού προσωπικού.

Σύμφωνα με τη διευθύντρια του σχολείου στη δικαστική φυλακή Διαβατών Θεσσαλονίκη, τη σχολική χρονιά 2006-2007 αποφοίτησαν από το σχολείο, ολοκληρώνοντας επιτυχώς και τα δύο έτη και απέκτησαν απολυτήριο γυμνασίου έντεκα (11) κρατούμενοι ενώ την επόμενη χρονιά ο αριθμός των αποφοίτων αυξήθηκε στους δεκαεννιά (19). Την τρέχουσα ακαδημαϊκή περίοδο βρίσκονται στο δεύτερο έτος φοίτηση εικοσί εννιά (29) κρατούμενοι. Το ενδιαφέρον και άξιο προς διευρένηση είναι το γεγονός ότι ενώ τα προηγούμενα χρόνια οι καθηγητές ήταν δεκατέσσερα (14) με δεκαπέντε (15) άτομα συμπεριλαμβανομένου της διευθύντριας, αυτή τη σχολική χρονιά όπου οι εκπαιδευτικές ανάγκες είναι περισσότερες λόγω του αυξημένου αριθμού μαθητών, οι καθηγητές είναι μόλις εννέα (9).

Αρκετά ενδιαφέροντα είναι τα στοιχεία που δόθηκαν σχετικά με τη λειτουργία του σχολείου στις γυναικείες φυλακές στη Θήβα. Σύμφωνα με τον διευθυντή του σχολείου, την ακαδημαϊκή χρονιά 2008-2009 ολοκλήρωσαν τη δεύτερη τάξη του σχολείου, λαμβάνοντας απολυτήριο γυμνασίου δώδεκα μαθήτριες, ενώ απασχολήθηκαν έντεκα καθηγητές. Ο διευθυντής του σχολείου, ανέφερε και την ύπαρξη ενισχυτικής διδασκαλίας των μαθητριών εκείνων, που επιθυμούν να συνεχίσουν στις επόμενες τάξεις του λυκείου. Συγκεκριμένα, πέρυσι υπήρχαν δέκα καθηγητές οι οποίοι απασχολήθηκαν για τις τάξεις του λυκείου.

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί η σημασία που δίνεται απ' τους υπεύθυνους των αρμόδιων υπουργείων αλλά και των διευθυντών των σχολείων, παρέχοντας σ' όλους τους μαθητές συμβουλευτική υποστήριξη και σεμινάρια επαγγελματικού προσανατολισμού, υπό την επίβλεψη κατάλληλων επαγγελματιών (ψυχολόγος και σύμβουλος σταδιοδρομίας).

Σχεδόν όλοι οι διευθυντές των σχολείων στα ελληνικά καταστήματα κράτησης, συμφωνούν ότι τα απαραίτητα κριτήρια επιλογής των κρατουμένων ώστε να παρακολουθήσουν το σχολείο είναι τα εξής: α) να έχουν απολυτήριο δημοτικού αλλά όχι γυμνασίου –άλλωστε ο στόχος είναι η απόκτηση απολυτηρίου γυμνασίου-, β) να έχουν ικανοποιητική γνώση γραφής και ανάγνωσης της ελληνικής γλώσσας και γ) να έχουν υπόλοιπο ποινής τουλάχιστον τρεις μήνες.

4.4 ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ ΕΝΑΝΤΙ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Οι ερευνητές έχουν ασχοληθεί αρκετά με το ζήτημα της εκπαίδευσης στις φυλακές και τις ευεργετικές της συνέπειες. Στη διεθνή βιβλιογραφία, υπάρχει πληθώρα ερευνών, οι οποίες έχουν ασχοληθεί με τις στάσεις και τις πεποιθήσεις που έχουν διάφοροι επαγγελματίες σ' αυτό το χώρο για τους κρατούμενους και την κοινωνική τους επανένταξη.

Έρευνες έχουν δείξει, ότι η αποτελεσματικότητα ενός προγράμματος δεν εξαρτάται μόνο απ' την ίδια τη δομή του προγράμματος ή απ' την καταλληλότητα των εκπαιδευτών. Εξίσου σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και οι στάσεις όλων όσων εμπλέκονται με κάποιον τρόπο στην εκπαίδευση και γενικά συναναστρέφονται με τους εγκλείστους. Ακόμα και οι ίδιοι οι κρατούμενοι μπορούν να επηρεάσουν την προσωπική τους απόδοση αλλά και τη συλλογική αποτελεσματικότητα ενός προγράμματος, ανάλογα με τις πεποιθήσεις που διατηρούν για τους εαυτούς τους, τους συγκρατούμενους, τους εκπαιδευτές και γενικά για όλο το εκπαιδευτικό πλαίσιο (Kjelsberg, Hilding - Skoglund & Rustad, 2007).

Δυστυχώς οι έρευνες αυτές έχουν ως δείγμα τις περισσότερες φορές τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους, φύλακες και κάποιες φορές υπεύθυνους απ' τη διεύθυνση της φυλακής. Είναι ελάχιστες οι ερευνητικές εργασίες με ομάδα στόχο επαγγελματίες υγείας ή κοινωνικούς επιστήμονες (Reisig & Lovrich, 1998). Ερωτήματα γεννά η έλλειψη βιβλιογραφίας σχετικά με τις στάσεις και τις αντιλήψεις εκπαιδευτών που συμμετέχουν σε κάποια μορφή εκπαιδευτικής διαδικασίας με μαθητές εγκλειστο πληθυσμό εντός ή ακόμα και εκτός φυλακής.

Γι' αυτό το λόγο, γίνεται μια προσπάθεια ανασκόπησης της υπάρχουσας βιβλιογραφίας επί του θέματος με ομάδα στόχο τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους. Σύμφωνα με αποτελέσματα ερευνών, σωφρονιστικοί υπάλληλοι με λίγα χρόνια εργασιακής εμπειρίας και νεαροί σε ηλικία, διατηρούσαν πιο αρνητικές στάσεις συγκριτικά με άτομα μεγαλύτερης ηλικίας ή περισσότερης εμπειρίας (Kjelsberg et al. 2007).

Επιπλέον, το φύλο στις περισσότερες έρευνες, προέβλεπε και τις στάσεις των συμμετεχόντων. Οι γυναίκες τις περισσότερες φορές, έδειχναν να είναι πιο συμπονετικές προς τους κρατούμενους και είχαν περισσότερο το ρόλο του συμβούλου, παρά του σωφρονιστικού υπαλλήλου ή του φύλακα. Διάφοροι ερευνητές έχουν αποδώσει αυτή τη θετική στάση των γυναικών, με το έμφυτο συναίσθημα της κάθε γυναίκας, τη μητρότητα (Jurik, 1985; Immerwahr & Johnson, 2002; Paboojian & Raymond, 1997).

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να διευκρινιστούν οι έννοιες θετικές και αρνητικές στάσεις. Οι Kjelsberg et al. όταν χρησιμοποιούν τον όρο θετικές στάσεις, εννοούν ότι οι κρατούμενοι είναι άνθρωποι σαν όλους τους άλλους και ικανοί για βελτιωτική αλλαγή της προσωπικότητάς τους. Σε αντίθεση με τον όρο αρνητικές στάσεις, που τον χρησιμοποιούν όταν θέλουν να δηλώσουν ότι οι κρατούμενοι είναι «αποκλίνοντες απ' το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο και ανίκανοι για οποιαδήποτε βελτιωτική αλλαγή».

Όπως έχει ήδη αναφερθεί οι στάσεις έχουν έναν πολύ ουσιαστικό ρόλο στην αποτελεσματικότητα των διαφόρων εκπαιδευτικών προγραμμάτων που λαμβάνουν χώρα στο χώρο εγκλεισμού. Οι υπάλληλοι, οι οποίοι είναι αρνητικοί προς τους κρατούμενους, θεωρούν πως ο ρόλος τους εκεί είναι η διασφάλιση της ησυχίας και η διατήρηση του απόλυτου ελέγχου. Βαθιά τους πεποίθηση είναι ότι οι έγκλειστοι πρέπει να τιμωρηθούν και ότι η όποια προσπάθεια εκπαίδευσης τους είναι χαμένος χρόνος αλλά και χρήμα για την πολιτεία. Οι εργαζόμενοι στα καταστήματα κράτησης, θεωρούν ότι ο ρόλος των φυλακών είναι «η παθητική αποθήκευση των εγκληματιών» και όχι η προώθηση της επανένταξης και της πρόληψης (Kjelsberg et al., 2007).

Σύμφωνα με τις βασικές θεωρίες της κοινωνικής ψυχολογίας, η γνώση και οι πεποιθήσεις παίζουν κεντρικό ρόλο στην αναδιαμόρφωση και στην αλλαγή στάσεων. Στόχος του σωφρονιστικού συστήματος επομένως, πρέπει να είναι ο σωφρονισμός και η επανένταξη των ατόμων στην κοινωνία. Η εκπαίδευση αποτελεί ένα μονοπάτι για την επίτευξη αυτού του σκοπού και ουσιαστικά αποσκοπεί και εκείνη με τη σειρά της στη βελτίωση της προσωπικότητας των κρατουμένων. Οι έγκλειστοι για να ενσωματωθούν ξανά στην κοινωνία, πρέπει ουσιαστικά να υιοθετήσουν στάσεις και αντιλήψεις σύμφωνες με το κοινωνικό σύστημα, που να μην προσβάλλουν τους νόμους και τις άγραφες αρχές της σύγχρονης κοινωνίας.

Γενικά, πιο πρόσφατες έρευνες δείχνουν ότι οι υπάλληλοι στις φυλακές δεν είναι πια τόσο αρνητικοί, όσο κάποιες δεκαετίες πριν. Θεωρούν, ότι οι κρατούμενοι είναι άνθρωποι με δικαιώματα και υποστηρίζουν τα προγράμματα επανένταξης. Παρ' όλα αυτά εξακολουθούν, να πιστεύουν πως ο ρόλος τους περιορίζεται στη διασφάλιση της τάξης και στη διευθέτηση των συγκρούσεων και γενικά των προβλημάτων, που παρακωλύουν την ομαλή λειτουργία της φυλακής (Farkas, 1999).

Η συμβουλευτική υποστήριξη και οι ψυχολογικές γνώσεις, πιστεύουν ότι δεν τους αφορά, γιατί δεν αποτελεί μέρος των καθηκόντων τους. Παράλληλα όμως, σε πολλές έρευνες, δηλώνουν δυσαρέσκεια σχετικά με την ελλιπή εκπαίδευση τους στη διαχείριση κρίσεων των κρατουμένων. Όταν, δεν υπάρχουν σαφή όρια στα καθήκοντα και στις υποχρεώσεις τους, οι υπάλληλοι βιώνουν σύγχυση ρόλων, γεγονός που τους απομακρύνει απ' τους κρατούμενους γιατί θεωρούν πως εκείνοι είναι υπαίτιοι (Ammen & Jackson, 1996).

Πολλές φορές, οι αρνητικές στάσεις έχουν τη ρίζα τους στα προβλήματα που ανακύπτουν από το εργασιακό περιβάλλον. Βιώνοντας ιδιαίτερο άγχος στην καθημερινότητα τους, πολλές φορές δηλώνουν ανικανοποίητοι απ' την εργασία τους. το γεγονός ότι δεν είναι ικανοποιημένοι από τη δουλειά τους έχει άμεση σχέση με τις πεποιθήσεις τους για τους έγκλειστους (Dvoskin & Spiers, 2004).

Συμπερασματικά, οι στάσεις των σωφρονιστικών υπαλλήλων επηρεάζονται από ατομικούς παράγοντες (ηλικία και χρόνια εργασίας) αλλά και από οργανωσιακούς (οργάνωση και δομή φυλακής, σαφείς ρόλοι και οριοθετημένα καθήκοντα). Πα' όλα αυτά, οι εργαζόμενοι στο χώρο εγκλεισμού υποστηρίζουν τα προγράμματα επανένταξης αλλά δε θέλουν να εμπλέκονται ενεργά σ' αυτά, γιατί θεωρούν ότι δεν αποτελούν μέρος του ρόλου τους.

Σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα συμπεράσματα πολλών ερευνών σχετικά με τις στάσεις των σωφρονιστικών υπαλλήλων και λόγω απουσίας αντίστοιχου ερευνητικού υλικού για τους εκπαιδευτές στις φυλακές, προέκυψε η ανάγκη μελέτης αυτής της ιδιαίτερης ομάδας επαγγελματιών στο χώρο του εγκλεισμού.

Κεφάλαιο Πέμπτο

ΕΡΕΥΝΑ:

ΣΤΑΣΕΙΣ & ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΤΩΝ ΣΔΕ – ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΑΚΥΠΤΟΥΝ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

5.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Με αφορμή την απουσία εμπειρικής έρευνας για τους εκπαιδευτές στις φυλακές, εκπονήθηκε η παρούσα ερευνητική εργασία. Στην Ελλάδα, κατά καιρούς τα τελευταία χρόνια έχουν πραγματοποιηθεί διάφορα εκπαιδευτικά δρώμενα σε αρκετές φυλακές της χώρας. Τα ΣΔΕ όπως ήδη περιγράφηκαν, αποτελούν την κύρια μορφή εκπαίδευσης των κρατουμένων.

Οι εκπαιδευτές των ΣΔΕ επομένως, είναι οι άνθρωποι εκείνοι που έρχονται αντιμέτωποι με τα καθημερινά προβλήματα της εκπαίδευσης στο χώρο του εγκλεισμού. Με στόχο λοιπόν, τη μελέτη των στάσεων που έχουν οι εκπαιδευτές έναντι των εγκλείστων αλλά και την ανάδειξη των προβλημάτων που ανακύπτουν λόγω της ιδιαιτερότητας του πλαισίου, πραγματοποιήθηκε η συγκεκριμένη έρευνα.

Το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε είναι ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο αποτελείται από πέντε κατηγορίες, οι οποίες περιλαμβάνουν: α) τα ατομικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών, β) τις στάσεις τους απέναντι στους κρατουμένους, γ) την επαφή τους με τους κρατουμένους, δ) τα εργασιακά προβλήματα και ε) ζητήματα συμβουλευτικής. Οι απαντήσεις καταγράφονται σε μια πεντάβαθμη κλίμακα του Likert, η οποία περιλαμβάνει τις εξής επιλογές: Διαφωνώ απόλυτα, Διαφωνώ, Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ, Συμφωνώ, Συμφωνώ απόλυτα.

Κάθε μία απάντηση λαμβάνει ένα βαθμό απ' το ένα ως το πέντε. Το ένα αντιπροσωπεύει την πιο αρνητική στάση, ενώ το πέντε την πιο θετική στάση προς τους κρατουμένους. Τα υψηλά θετικά σκορ αντικατοπτρίζουν θετικές στάσεις προς τους εγκλείστους, γεγονός που σημαίνει ότι αντιμετωπίζονται και αυτοί όπως οι υπόλοιποι άνθρωποι δηλαδή ικανοί για θετική αλλαγή και βελτίωση ενώ τα αρνητικά σκορ (χαμηλή

συνολική βαθμολογία), δηλώνουν αρνητικές στάσεις, δηλαδή ότι θεωρούν τους κρατούμενους ως αποκλίνοντες προσωπικότητες, οι οποίοι δεν επιδέχονται καμία αλλαγή (Gardner, Gramling & Melvin, 1985).

Η αμέσως επόμενη κλίμακα μετά τα ατομικά χαρακτηριστικά περιλαμβάνει τριάντα έξι ερωτήσεις, οι οποίες αντικατοπτρίζουν αρνητικές και θετικές στάσεις. Το σύνολο αυτό των 36 ερωτήσεων προέρχεται απ' την αντίστοιχη κλίμακα που είχε χρησιμοποιηθεί στην έρευνα των Gardner, Gramling & Melvin, (1985) για την εξέταση των στάσεων των σωφρονιστικών υπαλλήλων προς τους κρατούμενους. Ο δείκτης αξιοπιστίας είχε τιμή ίση με 0,84 και 0,92 σε πέντε διαφορετικά δείγματα, ενώ ο δείκτης εσωτερικής συνέπειας Cronbach $\alpha = 0,82$, στην τρέχουσα έρευνα.

Λόγω έλλειψης βιβλιογραφίας για τη συγκεκριμένη ομάδα, οι κατηγορίες των ερωτήσεων που απαρτίζουν το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε προέρχονται από έρευνες που μελέτησαν το ίδιο αντικείμενο αλλά με διαφορετικές πειραματικές ομάδες (σωφρ/κούς υπαλλήλους, φύλακες, διευθυντές, προσωπικό κοινωνικής υπηρεσίας). Η τρίτη ενότητα ερωτήσεων αναφέρεται στην επαφή των εκπαιδευτών με τους κρατούμενους και δημιουργήθηκε απ' τους Gerstein, Topp & Correll, (1987). Υπάρχουν επτά ζευγάρια επιθέτων και ζητήθηκε απ' τους συμμετέχοντες να σημειώσουν το βαθμό που τους αντιπροσωπεύει καλύτερα. Οι βαθμοί κυμαίνονται απ' το ένα ως το επτά. Ο δείκτης συνέπειας είναι $\alpha=0,90$ και στην έρευνα για τους εκπαιδευτικούς $\alpha=0,81$ (Dowden, Telier, Fournier & Franson, 2001).

Το δεύτερο μεγάλο μέρος της έρευνας αφορά τα προβλήματα που ανακύπτουν απ' το περιβάλλον της φυλακής. Τα ερωτήματα που υπάρχουν στο δ' μέρος προέρχονται απ' την έρευνα των Armstrong & Griffin, (2004) ενώ οι μεταβλητές που εξετάζονται είναι οι εξής: εργασιακό άγχος, προβλήματα ρόλων, οργανωτική στήριξη, συναδελφική στήριξη, ηθικές απολαβές, ασφάλεια περιβάλλοντος και τέλος προβλήματα υγείας. Οι ερευνητές εξέτασαν ως δείγμα σωφρονιστικούς υπαλλήλους και άτομα που εμπλέκονται με θεραπευτικά προγράμματα χωρίς να συμπεριλαμβάνονται εκπαιδευτές.

Γι' αυτό το λόγο και βασιζόμενοι στα στατιστικά σημαντικά ευρήματα που βρήκανε, η έρευνα με δείγμα τους εκπαιδευτικούς προσπαθεί να μελετήσει ποιες απ' τις παραπάνω μεταβλητές προβλέπουν το εργασιακό άγχος κυρίως αλλά και αν υπάρχει σχέση μεταξύ των προβλημάτων και των στάσεων που δηλώνουν. Ο δείκτης alpha είναι ίσος με 0,86.

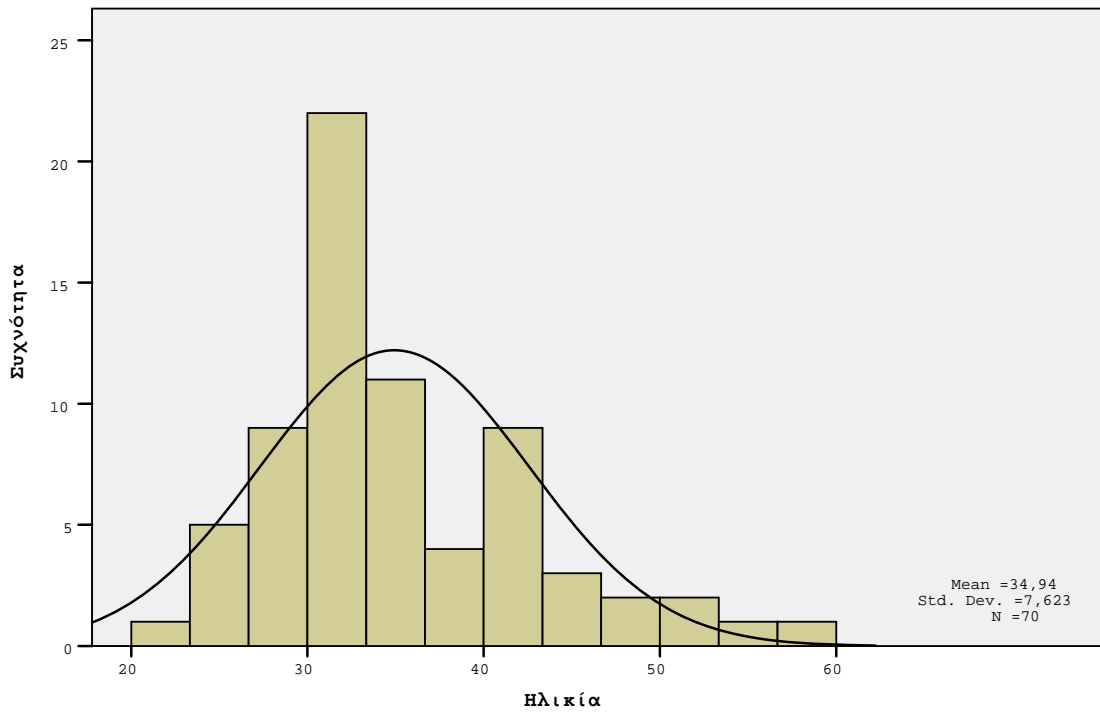
Τέλος, η υποενότητα που αφορά τον τομέα της συμβουλευτικής δημιουργήθηκε απ' τους Klofas & Toch, (1982). Η κλίμακα αυτή χρησιμοποιήθηκε στη συνέχεια και από πολλούς άλλους ερευνητές, όπως: Farkas, (1999); Ammen & Jackson, (1996); Simourd, (1997). Στόχος της συγκεκριμένης κατηγορίας ερωτήσεων ήταν να διαπιστωθεί κατά πόσο οι εργαζόμενοι στις φυλακές (προσωπικό ασφαλείας ή εκπαιδευτικό προσωπικό) είναι ενημερωμένο σε θέματα συμβουλευτικής και αν θεωρούν τη συμβουλευτική μέσα στα καθήκοντα τους (Dowden, Telier, Fournier & Franson, 2001).

Το δείγμα ήταν 75 εκπαιδευτές των σχολείων δεύτερης ευκαιρίας το ακαδημαϊκό έτος 2008-2009. Εκ των οποίων οι 24 ήταν άντρες και οι υπόλοιπες 47 γυναίκες (υπάρχει μια περίπτωση, η οποία δεν έχει δηλώσει το φύλο). Μέσος όρος ηλικίας του δείγματος ήταν τα 35 χρόνια, ο μέσος όρος της προϋπηρεσίας ήταν δεκαπέντε μήνες, ενώ σχεδόν όλοι οι συμμετέχοντες ήταν απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αφού εξηγήθηκε ο σκοπός της έρευνας και έγινε πλήρες κατανοητό ότι θα διασφαλιστεί η ανωνυμία, δόθηκαν οι απαραίτητες οδηγίες για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

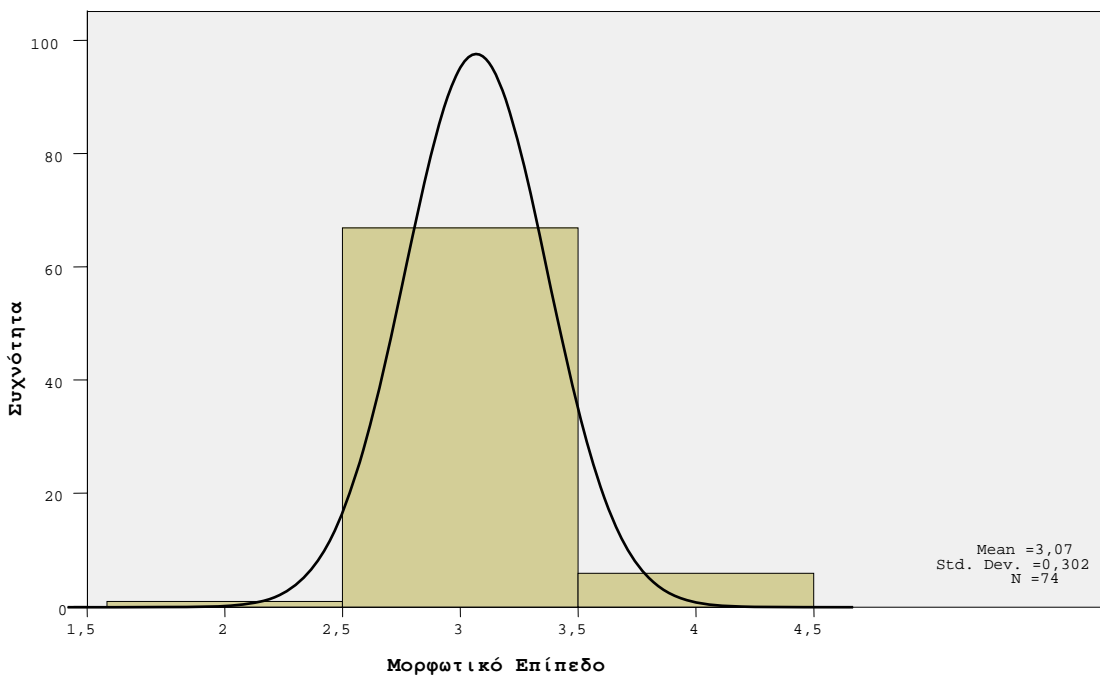
Φύλο

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Antras	27	21,4	36,5	36,5
	Gynaika	47	37,3	63,5	100,0
	Total	74	58,7	100,0	
Missing	-9	1	,8		
	System	51	40,5		
	Total	52	41,3		
Total		126	100,0		

Πίνακας 1 - Περιγραφικός Πίνακας

Πίνακας 2 - Ιστόγραμμα Ηλικίας

Πίνακας 3 - Ιστόγραμμα Μορφωτικού Επιπέδου

5.2 ΑΝΑΛΥΣΗ - ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Κύριος στόχος αυτής της ερευνητικής προσπάθειας ήταν να μελετηθούν οι στάσεις των εκπαιδευτών προς τους κρατούμενους-μαθητές τους. Επιπλέον, η παρούσα εργασία στόχευε στη διερεύνηση των προβλημάτων που συναντούν οι εκπαιδευτικοί στο χώρο εργασίας τους. Τέλος, η συγκεκριμένη έρευνα επεδίωξε να αναδείξει την ύπαρξη τυχόν σχέσης μεταξύ των προβλημάτων και των πεποιθήσεων των εκπαιδευτών έναντι των κρατούμενων.

Σύμφωνα λοιπόν με την υπάρχουσα βιβλιογραφία, διατυπώθηκαν οι εξής ερευνητικές υποθέσεις:

- α) το φύλο επηρεάζει τις στάσεις των ατόμων, τα επίπεδα εργασιακού άγχους και τα προβλήματα υγείας;
- β) η συχνότητα της επαφής σχετίζεται με τις στάσεις και τις αντιλήψεις των εκπαιδευτών;
- γ) η ηλικία και η προϋπηρεσία των επαγγελματιών έχει κάποια στατιστικά σημαντική συσχέτιση με τις στάσεις;
- δ) οι μεταβλητές -εργασιακό άγχος, προβλήματα ρόλων, οργανωτική στήριξη, συναδελφική στήριξη, ηθικές απολαβές, ασφάλεια του περιβάλλοντος και υγεία-προβλέπουν και εξηγούν την υπό μελέτη μεταβλητή *στάσεις* και τέλος,
- ε) οι μεταβλητές –στάσεις, προβλήματα ρόλων, οργανωτική στήριξη, συναδελφική στήριξη, ηθικές απολαβές, ασφάλεια του περιβάλλοντος και υγεία-προβλέπουν και εξηγούν την εξαρτημένη μεταβλητή *εργασιακό άγχος*;

Για την ανάλυση των δεδομένων και για την επεξεργασία τους ώστε να ελεγχθούν οι παραπάνω υποθέσεις, χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πακέτο SPSS 15.0, το οποίο χρησιμοποιείται ευρέως στις έρευνες των κοινωνικών επιστημών.

Συγκεκριμένα, για να ελεγχθούν οι υποθέσεις που εξετάζαν αν το φύλο επηρεάζει τις στάσεις, το άγχος και τα προβλήματα υγείας, χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό κριτήριο t-test. Στην ουσία αυτό που ερευνήθηκε είναι η ύπαρξη διαφοράς μεταξύ αντρών και γυναικών στον τρόπο που αντιλαμβάνονται και συμπεριφέρονται στους κρατούμενους αλλά και στον τρόπο που βιώνουν άγχος και κατ' επέκταση προβλήματα υγείας στο χώρο εργασίας τους.

Σύμφωνα με τους υπολογισμούς, η μόνη στατιστικά σημαντική διαφορά σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 95% και μάλιστα σε οριακό επίπεδο αφορούσε τις στάσεις (βλ. παράρτημα). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του t-test, οι γυναίκες δηλώνουν πιο θετικές στάσεις έναντι των αντρών με μέσο όρο 131,0250, ενώ οι άντρες 125,7500.

Group Statistics

	Φύλο	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Όλικη Στάση	Άνδρας	24	125,7500	11,80365	2,40941
	Γυναίκα	40	131,0250	9,83841	1,55559

Πίνακας 4 - Μέσος όρος αντρών και γυναικών στις στάσεις

Σχετικά με τις άλλες υποθέσεις που είχαν διατυπωθεί σύμφωνα πάντα με το στατιστικό κριτήριο t-test, δεν παρατηρείται κάποια στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων αντρών και γυναικών ως προς τις εξαρτημένες μεταβλητές άγχος και προβλήματα υγείας (βλ. παράρτημα). Επομένως το φύλο δεν επηρεάζει στατιστικά σημαντικά τον τρόπο που βιώνουν και αντιλαμβάνονται τα προβλήματα υγείας ούτε και τα επίπεδα εργασιακού άγχους σε αντίθεση με τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους.

Ένα άλλο ερευνητικό ερώτημα που τέθηκε αφορούσε στη συχνότητα της επαφής των εκπαιδευτών με τους κρατούμενους. Υποθέτοντας ότι οι εκπαιδευτικοί που συναντούσαν τους μαθητές τους σε καθημερινή επαφή, θα εμφάνιζαν πιο θετικές στάσεις, πραγματοποιήθηκε μέσω του spss, ένα άλλο στατιστικό κριτήριο η ανάλυση διακύμανσης (one-way anova). Σύμφωνα με το δείκτη της anova $F(3, 58) = 0,430$, $p=0,732 > 5\%$ αποδεικνύεται η απόρριψη της εναλλακτικής υπόθεσης, επομένως η συχνότητα της επαφής δεν επηρεάζει τις στάσεις των εκπαιδευτών προς τους κρατούμενους.

ANOVA

Όλική Στάση

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	158,129	3	52,710	,430	,732
Within Groups	7112,259	58	122,625		
Total	7270,387	61			

Πίνακας 5 – ANOVA / Συχνότητα Επαφής

Σημαντική υπόθεση, όμως, είναι αυτή που στοχεύει να εξηγήσει κατά πόσον οι ανεξάρτητες μεταβλητές που υπάρχουν στο ερωτηματολόγιο, προβλέπουν και σε τι ποσοστό την εξαρτημένη μεταβλητή –στάσεις και άγχος, αντίστοιχα-. Γι' αυτό το λόγο, το στατιστικό πακέτο spss, επιλέγει για τη συγκεκριμένη ανάλυση το μοντέλο της πολλαπλής παλινδρόμησης (multiple regression).

Συγκεκριμένα, η πρώτη ανάλυση περιλαμβάνει ως προβλεπτικές μεταβλητές μόνο το φύλο, την προϋπηρεσία, και την ηλικία. Σε αυτήν την ανάλυση, όπου η εξαρτημένη είναι οι στάσεις, το μοντέλο της παλινδρόμησης με προβλεπτικές μεταβλητές τα ατομικά χαρακτηριστικά, προβλέπουν την εξαρτημένη μεταβλητή μόλις 0,027, ενώ αμέσως μετά το μοντέλο προσθέτει και τις υπόλοιπες μεταβλητές για να εξηγήσουν τη μεταβλητή-κριτήριο (στάσεις). Αυτή τη φορά ο δείκτης είναι μεγαλύτερος με $R^2 = 0,114$ (R^2 είναι ο δείκτης προσδιορισμού του μοντέλου), γεγονός που δείχνει μια μεγαλύτερη πρόβλεψη αλλά και πάλι είναι πολύ μικρό το ποσοστό απόδοσης -11,4%- (βλ. παράρτημα). Στην ουσία, ο δείκτης αυτός περιγράφει σε τι ποσοστό, οι μεταβλητές αυτές μπορούν να προβλέψουν την εξαρτημένη μεταβλητή, δηλαδή τις στάσεις.

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
	R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,166(a)	,027	-,037	10,08906	,027	,423	3	45	,738	
2	,337(b)	,114	-,119	10,48022	,086	,529	7	38	,807	1,861

Πίνακας 6 - Μοντέλο Παλινδρόμησης

α) προβλεπτικές μεταβλητές: προϋπηρεσία, φύλο, ηλικία

β) προβλεπτικές μεταβλητές: προϋπηρεσία, φύλο, ηλικία, ολική ασφάλεια, ολική οργανωτική, ηθικές απολαβές, ολική συναδελφική, προβλήματα ρόλων, προβλήματα υγείας, επίπεδα άγχους

γ) εξαρτημένη μεταβλητή: στάσεις

Η δεύτερη ανάλυση με το μοντέλο πολλαπλής παλινδρόμησης μελετούσε την επιρροή όλων των προηγούμενων μεταβλητών αλλά αυτήν τη φορά ως προς την εξαρτημένη μεταβλητή –εργασιακό άγχος-. Αρχικά πάλι, το μοντέλο ελέγχει τις μεταβλητές φύλο, ηλικία και προϋπηρεσία ως προς τη νέα μεταβλητή εργασιακό άγχος. Αυτή τη φορά, ο δείκτης προσδιορισμού (R^2) είναι ίσος με 0,17. Ενώ ο δείκτης προσδιορισμού με όλες τις υπόλοιπες μεταβλητές στη δεύτερη ανάλυση αυξάνεται σημαντικά και έχει τιμή $R^2 = 0,732$. Αυτό σημαίνει πρακτικά ότι οι προβλεπτικές μεταβλητές προβλέπουν τη μεταβλητή κριτήριο σε ποσοστό 73,2%. Γεγονός που δηλώνει ότι όλες οι προηγούμενες μεταβλητές μπορούν να εξηγήσουν σε μεγάλο βαθμό τα επίπεδα εργασιακού άγχους.

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
	R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	R Square Change	F Change	df1	df2	
1	,413(a)	,170	,115	3,49764	,170	3,076	3	45	,037	2,141
2	,856(b)	,732	,662	2,16266	,562	11,386	7	38	,000	

Πίνακας 7 - Μοντέλο Παλινδρόμησης

α) προβλεπτικές μεταβλητές: προϋπηρεσία, φύλο, ηλικία

β) προβλεπτικές μεταβλητές: προϋπηρεσία, φύλο, ηλικία, ολική ασφάλεια, ολική οργανωτική, ηθικές απολαβές, ολική συναδελφική, προβλήματα ρόλων, προβλήματα υγείας, επίπεδα άγχους

γ) εξαρτημένη μεταβλητή: επίπεδα άγχους

Σύμφωνα με την ισχύουσα βιβλιογραφία, οι μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν αποτελούν σημαντικούς προβλεπτικούς παράγοντες στην πρόβλεψη του εργασιακού άγχους αλλά και στις στάσεις που δηλώνουν οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι. Γεγονός που αποδεικνύεται εν μέρει και απ' αυτήν την έρευνα με τη διαφορετική πληθυσμιακή ομάδα. Οι υποθέσεις οι οποίες βασίστηκαν στα ευρήματα που έχουν κατά καιρούς διατυπωθεί σε πλήθος ερευνητικών εργασιών, επιβεβαιώθηκαν κατά το ήμισυ.

Στην τρέχουσα έρευνα, διαπιστώθηκε ότι οι ίδιες μεταβλητές αποτελούν ισχυρό προβλεπτικό παράγοντα μόνο για τη μία εξαρτημένη μεταβλητή -το εργασιακό άγχος- το οποίο προκύπτει απ' τα προβλήματα που υπάρχουν στο συγκεκριμένο πλαίσιο. Ενώ για την άλλη μεταβλητή, τις στάσεις, οι ίδιες μεταβλητές δεν φαίνεται να έχουν τόσο μεγάλη προβλεπτική ισχύ.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι μεταβλητές, οι οποίες είναι στατιστικά πιο σημαντικές ως προς την πρόβλεψη τους. Συγκεκριμένα, η προϋπηρεσία είναι η μοναδική μεταβλητή απ' τα ατομικά χαρακτηριστικά που είναι στατιστικά σημαντική, sig. = 0,006 σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 95% και ακολουθούν η ασφάλεια, τα προβλήματα υγείας, η συναδελφική στήριξη και η οργανωτική στήριξη, οι ηθικές απολαβές και τα προβλήματα ρόλων.

Excluded Variables

Model	Beta In	t	Sig.	Partial Correlation	Collinearity Statistics			
					Tolerance	VIF	Minimum Tolerance	Tolerance
1	Προβλήματα Υγείας	,579(a)	4,846	,000	,590	,862	1,161	,775
	Ολική Ασφάλεια	,588(a)	5,587	,000	,644	,996	1,004	,810
	Προβλήματα Ρόλων	,421(a)	3,419	,001	,458	,985	1,015	,808
	Ολική Συναδερφική	,330(a)	2,429	,019	,344	,900	1,111	,772
	Ολική Οργανωτική	,155(a)	1,115	,271	,166	,945	1,058	,786
	Ηθικές; Απολαβές	,257(a)	1,906	,063	,276	,955	1,047	,810
	Ολική Στάση	-,113(a)	-,818	,418	-,122	,973	1,028	,809

Πίνακας 8 - Προβλεπτικές μεταβλητές με υψηλή στατιστικά σημαντική αξία

α) προβλεπτικές μεταβλητές: προϋπηρεσία, φύλο, ηλικία

β) εξαρτημένη μεταβλητή: επίπεδα άγχους

Στόχος έπειτα απ' την ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης, ήταν ο έλεγχος συσχετίσεων μεταξύ των μεταβλητών. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση συσχέτισης και σύμφωνα με τις τιμές που λάμβανε ο δείκτης συσχέτισης Pearson r για κάθε μία μεταβλητή, διαπιστώθηκε αν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις ή όχι. Υψηλές θετικές συσχετίσεις θεωρούνται όσες είναι κοντά στο 0,3 και ακόμη καλύτερα όταν είναι μεγαλύτερες από 0,3.

Σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 99%, διαπιστώνονται στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ ορισμένων μεταβλητών. Συγκεκριμένα:

- Ηλικία – προϋπηρεσία, $r = 0,302$ sig. = 0,008
- Προβλήματα ρόλων – προβλήματα υγείας, $r = 0,332$ sig. = 0,002
- Προβλήματα ρόλων – ασφάλεια, $r = 0,345$ sig. = 0,002
- Συναδελφική στήριξη – ηθικές απολαβές, $r = 0,295$ sig. = 0,007

Μεγαλύτερο ενδιαφέρον, παρουσιάζει η μεταβλητή άγχος που συσχετίζεται σημαντικά με πολλές άλλες μεταβλητές, όπως διαπιστώθηκε και από την ανάλυση παλινδρόμησης, στην οποία βρέθηκε ότι οι μεταβλητές που ανήκουν στην δ' κλίμακα και αφορούν τα προβλήματα που ανακύπτουν από το χώρο εργασίας, εξηγούν τη μεταβλητή άγχος σε πολύ μεγάλο ποσοστό. Συγκεκριμένα¹:

- Άγχος – προβλήματα ρόλων, $r = 0,282$ sig. = 0,007
- Άγχος – προβλήματα υγείας, $r = 0,614$ sig. = 0,000
- Άγχος – ασφάλεια, $r = 0,475$ sig. = 0,000
- Άγχος – συναδελφική στήριξη, $r = 0,386$ sig. = 0,000
- Άγχος – οργανωτική στήριξη, $r = 0,210$ sig. = 0,039
- Άγχος – ηθικές απολαβές, $r = 0,301$ sig. = 0,006

¹ Πίνακας συσχετίσεων στο παράρτημα

5.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ

Ελέγχοντας όλες τις υποθέσεις με στατιστικά κριτήρια, διαπιστώνεται ότι οι εκπαιδευτικοί με τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους είναι δύο ομάδες επαγγελματιών με μεγάλες διαφορές. Παρ' όλα αυτά έχουν αρκετά κοινά σημεία, ένα απ' αυτά είναι η αντίληψη και ο τρόπος που βιώνουν τα προβλήματα που ανακύπτουν απ' το πλαίσιο της εργασίας τους. Είναι πολύ ενδιαφέρον το γεγονός ότι οι ίδιοι προβλεπτικοί δείκτες που έχουν χρησιμοποιηθεί σε πλήθος άλλων ερευνών με δείγμα ομάδες σωφρονιστικών υπαλλήλων, επηρεάζουν σε τόσο μεγάλο βαθμό -73,2%- το εργασιακό άγχος που βιώνει μια άλλη ομάδα επαγγελματιών αυτή των εκπαιδευτών.

Το υψηλό ποσοστό πρόβλεψης (73,2%) δείχνει τη μεγάλη προβλεπτική ισχύ που έχουν οι μεταβλητές που εξετάστηκαν. Εντούτοις οι ίδιες μεταβλητές δεν αποτελούν ισχυρούς προβλεπτικούς παράγοντες ως προς τις στάσεις, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με την προυπάρχουσα βιβλιογραφία. Σύμφωνα με την οποία οι ίδιες μεταβλητές προβλέπουν σε μεγάλο βαθμό τις στάσεις και τις αντιλήψεις των σωφρονιστικών υπαλλήλων προς τους κρατούμενους.

Ένας απ' τους περιορισμούς αυτής της έρευνας, όπως έχει γίνει ήδη κατανοητό, είναι η έλλειψη βιβλιογραφίας για τη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα. Το γεγονός ότι οι υποθέσεις αλλά και οι αναλύσεις έχουν βασιστεί σε μελέτες που θέλησαν να εξετάσουν τα ίδια πράγματα αλλά με διαφορετική πειραματική ομάδα, επηρεάζει τα αποτελέσματα σε μεγάλο βαθμό. Ένας ακόμη περιορισμός σχετίζεται με το μέγεθος του δείγματος. Ο αριθμός των εβδομήντα πέντε (75) ατόμων, είναι σχετικά ένα μικρό δείγμα για να πραγματοποιηθεί μια έγκυρη και αξιόπιστη ανάλυση. Πρέπει όμως να σημειωθεί, ότι την τρέχουσα περίοδο που έλαβε χώρα η έρευνα, οι εκπαιδευτές που δίδασκαν στα ΣΔΕ ήταν συνολικά μόλις ενενήντα (90) άτομα. Επομένως, τα άτομα που υπάρχουν στο δείγμα απ' το σύνολο της πληθυσμιακής ομάδας, είναι αρκετά ώστε τα αποτελέσματα που θα εξαχθούν να μπορούν να γενικευτούν και στον υπόλοιπο πληθυσμό, συγκεκριμένα στην πληθυσμιακή ομάδα των εκπαιδευτών στις φυλακές.

Κεφάλαιο Έκτο

ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ

Ολοκληρώνοντας τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων, παρατηρείται απ' τα αποτελέσματα η υψηλή συσχέτιση που εμφανίζουν οι μεταβλητές μεταξύ τους, ουσιαστικά τα προβλήματα που ανακύπτουν στο χώρο εργασίας με το λεγόμενο εργασιακό άγχος. Όπως ακριβώς είχε υποθεθεί, η σύγχυση ρόλων, η αίσθηση ανασφάλειας στο εργασιακό πλαίσιο αλλά κυρίως τα προβλήματα υγείας που αντιμετωπίζουν εξαιτίας των δυσμενών συνθηκών τελούν σε αιτιώδη σχέση με την ύπαρξη έντονου εργασιακού άγχους.

Πρώτες στη λίστα των μεταβλητών που παρουσιάζουν υψηλή θετική συσχέτιση με το εργασιακό άγχος είναι η συναδελφική και η οργανωτική στήριξη. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία η οργανωτική στήριξη έχει άμεση σχέση με τα προβλήματα ρόλων, που αντιμετωπίζουν στο σύνολο τους οι εργαζόμενοι στο χώρο εγκλεισμού. Ενδιαφέρον αποτελεί, ότι και στις δύο ομάδες επαγγελματιών, σημαντικότερο ρόλο διαδραματίζει η αποδοχή και η ενθάρρυνση απ' τους συναδέλφους και έπειτα απ' τη διεύθυνση της φυλακής (Junk, 1985). Επιπρόσθετα, πολύ σημαντικός παράγοντας θεωρούνται οι ηθικές απολαβές (ανάπτυξη προσωπικών δεξιοτήτων, αίσθηση ικανοποίησης κ.ά.) που λαμβάνουν απ' την εργασία τους. Οι εκπαιδευτικοί, πιστεύοντας στο ρόλο και στην αναγκαιότητα της εκπαίδευσης, θεωρούν τις ηθικές απολαβές ως τη μεγαλύτερη ικανοποίηση τους, αντίληψη που δεν συμφωνεί απόλυτα με τον τρόπο που αντιμετωπίζουν τη δουλειά τους, οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι.

Αν και οι εκπαιδευτικοί, θεωρούν αναπόσπαστο κομμάτι της επανένταξης, την εκπαίδευση, παρ' όλα αυτά συμφωνούν με τη γενικότερη γνώμη των σωφρονιστικών υπαλλήλων, ότι η συμβουλευτική δεν αποτελεί μέρος των υποχρεώσεων τους έναντι των κρατουμένων. Απ' τη μία πλευρά, οι υπάλληλοι των φυλακών θέλουν να αποφύγουν την οποιαδήποτε περαιτέρω σχέση με τους κρατουμένους, θεωρώντας ότι ο ρόλος τους συνίσταται μόνο στη διατήρηση της τάξης και της ασφάλειας εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων. Απ' την άλλη οι εκπαιδευτικοί, αναγνωρίζοντας τη σημασία του έργου τους, καταλαβαίνουν την αναγκαιότητα συμβουλευτικής υποστήριξης, γι' αυτό και στηρίζουν τα αντίστοιχα προγράμματα. Παρ' όλα αυτά επιμένουν και εκείνοι ότι δεν είναι μέρος των δικών τους αρμοδιοτήτων και θεωρούν την ύπαρξη κατάλληλου προσωπικού ως επιτακτική ανάγκη.

Όσον αφορά τους ατομικούς παράγοντες που επηρεάζουν το εργασιακό άγχος και τα προβλήματα υγείας γενικότερα, πρέπει να διευκρινιστεί ότι η μόνη στατιστικά σημαντική μεταβλητή βρέθηκε να είναι η προϋπηρεσία. Πιθανόν αυτό να σημαίνει ότι η περίοδος εργασίας σε ένα τέτοιο χώρο, επηρεάζει τον τρόπο που βιώνουν τα προβλήματα υγείας αλλά και γενικότερα το άγχος. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, οι πρωτόπειροι σ' αυτό το χώρο εργασίας είναι τις περισσότερες φορές, αυτοί που βιώνουν περισσότερο άγχος απ' το προβλεπόμενο και αυτοί που αντιμετωπίζουν κατ' επέκταση τα περισσότερα προβλήματα υγείας. Αυτό συμβαίνει ως αποτέλεσμα μια αλληλουχίας παραγόντων και συνθηκών, όπως τα προβλήματα ρόλων που καλούνται να διαχειριστούν, τα πρακτικά προβλήματα εξαιτίας του πλαισίου – τάξεις, υλικό, διακριτικότητα- πολυπολιτισμικότητα κ.ά.

Ακόμη πιο ενδιαφέρον αποτελεί το γεγονός ότι η ηλικία (αν και δεν θεωρείται ως στατιστικά σημαντική μεταβλητή σύμφωνα με το spss) επηρεάζει σε ένα βαθμό το άγχος που βιώνουν οι εκπαιδευτικοί στις φυλακές. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, όσο μικρότεροι ηλικιακά είναι, τόσο πιο άπειροι αλλά τόσο πιο πολύ τελούν σε σύγχυση όσον αφορά το ρόλο τους σ' αυτό το πλαίσιο εργασίας. Ειδικότερα στα ελληνικά καταστήματα κράτησης, όπου τα σχολεία εντάχθηκαν στις φυλακές σχετικά πρόσφατα, και δυστυχώς δεν υπάρχει η κατάλληλη εκπαίδευση και προετοιμασία του προσωπικού, τα άτομα αυτά αισθάνονται σε υπέρμετρο βαθμό άγχος και ανασφάλεια, γεγονός που πολλές φορές επηρεάζει και την ποιότητα της δουλειάς τους.

Πρέπει να διευκρινιστεί, ότι η ηλικία είναι πιθανό να μην εκλαμβάνεται ως στατιστικά σημαντική μεταβλητή απ' το spss λόγω περιορισμένου αριθμού ατόμων που συμμετέχουν στο δείγμα. Δυστυχώς, το μικρό δείγμα αποτελεί έναν απ' τους σημαντικότερους περιορισμούς σε μια έρευνα και αυτό δεν πρέπει να παραβλέπεται. Παρ' όλα αυτά σύμφωνα με το ιστόγραμμα ηλικίας, παρατηρείται η ύπαρξη δυο κορυφών, το δείγμα κατανέμεται κυρίως στις ηλικίες 30-35 χρονών αλλά υπάρχει και ένας μικρότερος αριθμός ατόμων (σχεδόν ο μισός) όπου κατανέμεται στις ηλικίες 40-45. Η ύπαρξη δύο ομάδων (λόγω ηλικίας) στο ίδιο δείγμα, δίνει το έναυσμα για περαιτέρω μελέτη και ανάλυση (βλ. παράρτημα). Μελλοντικά, θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μια παρόμοια έρευνα στην ίδια πληθυσμιακή ομάδα αλλά με μεγαλύτερο δείγμα ώστε να ελεγχθεί και η υπόθεση που αφορά την ηλικία αλλά και γενικότερα το θέμα του άγχος που προκύπτει απ' τα προβλήματα του περιβάλλοντος.

Η συγκεκριμένη έρευνα είχε ως στόχο τη μελέτη των στάσεων αυτής της πειραματικής ομάδας και του εντοπισμού των παραγόντων εκείνων που φαίνεται να ασκούν σημαντική επίδραση. Το γεγονός ότι οι ανεξάρτητες μεταβλητές δεν προβλέπουν στατιστικά σημαντικά τις στάσεις των εκπαιδευτών, υποδηλώνει την ανάγκη περαιτέρω μελέτης του θέματος. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι πεποιθήσεις των ατόμων που εμπλέκονται με οποιονδήποτε τρόπο στην εκπαιδευτική διαδικασία των κρατουμένων, επηρεάζουν σε πολύ μεγάλο βαθμό τη γενικότερη αλλαγή του έγκλειστου πληθυσμού.

Η εκπαίδευση βασίζεται στον αμοιβαίο σεβασμό μεταξύ δασκάλου και μαθητή και ο σεβασμός με τη σειρά του γεννά την ανάγκη για ουσιαστικότερη αλλαγή και βελτίωση. Οι στάσεις λοιπόν, των εκπαιδευτών προς τους κρατούμενους, αποτελούν ένα σημαντικό παράγοντα για την αποτελεσματικότητα όλων των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και γενικότερα για την επίτευξη του απώτερου στόχου δηλαδή την ομαλή και ορθή επανένταξη των ατόμων αυτών στην κοινωνία. Επομένως, η ερευνητική ενασχόληση με την εκπαίδευση στις φυλακές και ιδιαίτερα με τους εκπαιδευτές που διδάσκουν στις φυλακές, αποτελεί επιτακτική ανάγκη.

Κεφάλαιο Έβδομο

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στόχος αυτής της εργασίας είναι να γίνει πλήρως κατανοητό η αναγκαιότητα της προστασίας όλων των δικαιωμάτων του έγκλειστου πληθυσμού αλλά κυρίως της εκπαίδευσης. Η ελεύθερη πρόσβαση στην υγεία πρέπει να αποτελεί πρωταρχικό μέλημα της κοινωνίας. Για το λόγο αυτό, η κοινωνία πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι οι κρατούμενοι δεν πρέπει να στερούνται δικαιωμάτων και ευκαιριών σε σύγκριση με τους υπόλοιπους πολίτες.

Πολλοί απ' τους ερευνητές που έχουν ασχοληθεί με το χώρο του εγκλεισμού, διαφωνούν με το χτίσιμο νέων φυλακών, μια λύση που κατά καιρούς όλες οι χώρες έχουν υιοθετήσει. Οι καινούριες φυλακές πάντα θα γεμίζουν και τις περισσότερες φορές το μόνο που θα καταφέρνουν είναι να διαιωνίζουν τις άθλιες συνθήκες κράτησης που επικρατούν σε πολλά σωφρονιστικά καταστήματα (Frolander, 2001).

Κύριος στόχος επομένως, είναι η βελτίωση της καθημερινότητας αυτών των ανθρώπων και ουσιαστικά η κάλυψη των πρωταρχικών αναγκών τους. Τα απαραίτητα για να επιβιώσουν, η υγιεινή, η μόρφωση, ο σεβασμός, η διακριτικότητα, και η αξιοπρέπεια είναι μερικές από τις βασικές τους ανάγκες.

Ένας ακόμα προβληματισμός όλων εκείνων που έχουν μελετήσει χώρους εγκλεισμού, είναι αν όλοι αυτοί που βρίσκονται έγκλειστοι, θα έπρεπε να είναι κρατούμενοι ή αν θα μπορούσαν με κάποιον άλλον τρόπο να αποφύγουν τη φυλάκιση. Προτάσεις που έχουν διατυπωθεί απ' τον επιστημονικό κόσμο και όχι μόνο αναφέρονται στην υιοθέτηση εναλλακτικών μέτρων ποινής. Ο Σωφρονιστικός Κώδικας της χώρας προβλέπει εναλλακτικά μέτρα όπως αυτό της ημιελεύθερης διαβίωσης, το οποίο στοχεύει στην επαγγελματική ή άλλου είδους απασχόληση των κρατουμένων έξω απ' τα καταστήματα κράτησης, χωρίς τη διαρκή επιτήρηση τους ώστε να επιτυγχάνεται η σταδιακή επάνοδός τους σε καθεστώς απόλυτης ελευθερίας (Σωφρ. Κωδ. Κεφάλαιο 8, Άρθρο 59).

Ένας άλλος εναλλακτικός τρόπος ποινής είναι η τμηματική φυλάκιση (Άρθρο 63) αφορά όλους όσους έχει μετατραπεί η ποινή τους σε χρηματικό ποσό και έχουν τη δυνατότητα να εκτίσουν την ποινή τους τις τελευταίες ημέρες της εβδομάδας ή τις αργίες αν εργάζονται ή σπουδάζουν και όλοι οι υπόλοιποι τις εργάσιμες ημέρες. Τέλος, σύμφωνα πάντα με τον ισχύοντα Σωφρονιστικό Κώδικα του κράτους, υπάρχει και το μέτρο της παροχής κοινωφελούς εργασίας (Άρθρο 64). Όλα αυτά τα μέτρα υπάρχουν στο νομοθετικό πλαίσιο που αφορά το σωφρονιστικό σύστημα της χώρας, αλλά δυστυχώς πρακτικά δεν εφαρμόζονται.

Πολλοί ερευνητές και μελετητές του χώρου εγκλεισμού κρίνουν αναγκαία την ριζική βελτίωση των συνθηκών που επικρατούν στα περισσότερα καταστήματα κράτησης. Γεγονός που πρέπει πρωτίστως να συνειδητοποιηθεί από την πολιτεία ώστε να συμβάλλει στο μέγιστο βαθμό στη μετατροπή αυτών των άθλιων χώρων σε πραγματικά σωφρονιστικά καταστήματα.

Η λειτουργία των σχολείων δεύτερης ευκαιρίας ήταν μια σημαντική προσπάθεια βελτίωσης των σωφρονιστικών καταστημάτων και άνοιξε το δρόμο για ουσιαστική αλλαγή των συνθηκών εντός των φυλακών. Εξακολουθεί όμως, να αποτελεί κύρια ανάγκη η ελαχιστοποίηση των δεινών του εγκλεισμού και η υιοθέτηση τακτικών, οι οποίες να θέτουν ως πρωταρχικό στόχο την καλύτερευση της ζωής αυτών των ανθρώπων.

Είναι γεγονός ότι στην Ελλάδα σήμερα υπάρχουν εικοσί πέντε καταστήματα κράτησης και μόλις στα έξι από αυτά λειτούργησε για κάποια χρονιά σχολείο. Η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης και η σπουδαιότητά της έχει ήδη τονιστεί, γι' αυτό το λόγο θεωρείται αναγκαία η επέκταση του θεσμού των ΣΔΕ εντός των καταστημάτων κράτησης. Γενικότερα η ύπαρξη ολοκληρωμένου εκπαιδευτικού προγράμματος σε όλες τις φυλακές της χώρας σε συνδυασμό με μαθήματα επαγγελματικής κατάρτισης θα συμβάλλουν τόσο στην ελάττωση των δεινών του εγκλεισμού όσο και στη μείωση του δείκτη υποτροπής.

Η βελτίωση των συνθηκών κράτησης πρέπει να πραγματοποιηθεί σε όλους τους τομείς. Η κάλυψη βασικών αναγκών των κρατουμένων όπως η ένδυση, το φαγητό αλλά και η προστασία της υγείας τους πρέπει να βρεθούν πρώτες στη λίστα των αλλαγών με στόχο τη βελτίωση του σωφρονιστικού συστήματος.

Τελειώνοντας πρέπει να σημειωθεί το μήνυμα που προσπαθούν μέσω του έργου τους, οι εκπαιδευτές να μεταφέρουν στην κοινωνία. Είναι επιτακτική ανάγκη να συνειδητοποιηθεί από ολόκληρη την κοινωνία το γεγονός ότι ο καθένας μπορεί να βρεθεί στη φυλακή, ιδιαίτερα αν βιώνει οποιασδήποτε μορφής ρατσισμού, αν βρίσκεται σε οικονομική δυσχέρεια και ιδιαίτερα αν δεν έχει την προσωπική δύναμη να ανταπεξέλθει. Στόχος των εκπαιδευτών επομένως πρέπει να είναι εκτός απ' την τυπική προσφορά γνώσης, η ανάπτυξη αυτής της προσωπικής δύναμης που συνίσταται σε εσωτερική ενδυνάμωση, αυτοεκτίμηση και αυτοαξία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ammen, S. & Jackson, J. E. (1996). Race and correctional officers' punitive attitudes toward treatment programs for inmates. *Journal of Criminal Justice*; vol. 24 (2); pp: 153-166.

Aos, S., Phipps, P., Barnoski, R. & Lieb, R. (2001). The comparative costs and benefits of programs to reduce crime. Olympia, WA: Washington State Institute for Public Policy.

Armstrong, G. S., Griffin, M. L. (2004). Does the job matter? Comparing correlates of stress among treatment and correctional staff in prisons. *Journal of Criminal Justice*; vol.32; pp: 577-592.

Aron, L. & Mears, D. (2003). Addressing the needs of youth with disabilities in the juvenile justice system: The current state of knowledge. Washington, D.C. Urban Institute.

Ayers, J. D. (1981). Education in prisons: a developmental and cultural perspective. *Canadian Journal of Education*; vol. 6 (2); pp: 20-38.

Ayllon, T., Kandel, H. J. & Roberts, M. D. (1976). Rapid educational rehabilitation for prisoners inmates. *Journal of Behavior, Research & Therapy*; vol.14; pp: 323-331.

Batchelder, J. S. & Pippert, J. M. (2002). Hard time or idle time: Factors affect inmate choices between participation in prison work and education programs. *The Prison Journal*; vol.82 (2); pp: 269-280.

Beck, A. J. & Shipley, B. E. (1997). Bureau of justice statistics; special report: Recidivism of prisoners released in 1983. U.S. Department of Justice.

Behan, C. (2005). Vigilance, imagination, courage: the role of the teacher in prison education. Workshop 4 at 10th conference of EPEA, Sofia.

Bis, J., Cohen, H. L. & Filipczak, J. (1967). A study of contingencies applicable to special education: Case I educational facility Press-IBR. Silver springs, Maryland.

Caweron, M. (2001). Women prisoners and correctional programs. Australian Institute of Criminology; Trends & issues in crime and criminal justice.

Christle, C., Leone, P. & Nelson, M. (2003). School failure, race& disability: Promoting positive outcomes, decreasing vulnerability for involvement with the juvenile delinquency system. EDJJ: The national center on education, disability and juvenile justice.

Crear, A. T. (2003). Correctional education

Correl, G., Gerstein, L. H. & Topp, C. G. (1987). The role of the environment and person when predicting burnout among correctional personnel. Journal of Criminal Behavior; vol.14; pp: 352-369.

Dowden, C., Tellier, C., Fournier, J. & Franson, J. (2001). Correctional officers; Professional Orientation scales; Research Branch Correctional Service Canada.

Dvoskin, J.A. & Spiers E.M. (2004). On the role of correctional officers in prison mental health. Psychiatric Quarterly; vol. 75.

Epea – European Prison Education Association- <http://www.epea.org> 04/11/2009

Farkas, M. A. (1999). Correctional officer attitudes toward inmates and working with inmates in a “get touch” era. Journal of Criminal Justice; vol.27; pp: 495-506.

Fritsch, E. J. & Gerber, J., (1983). Adult academic and vocational correctional programs: A review of recent research. Journal of Offender Rehabilitation; vol. 22; pp: 119-142.

Frolander, M. (2001). Teaching in prison. Monthly Review Foundation.

Gallagher, C. A., MacKenzie, D. L. & Wilson, D. B. (2000). A meta-analysis of corrections-based education, vocation and work programs for adult offenders. *Journal of Research in Crime and Delinquency*; vol. 37; pp: 347.

Garcia, L.C. & Ingason, I. (2005). Prison education in North and South. Workshop 1 EPEA 10th Conference, Sofia.

Gardner, W. M., Gramling, L. K. & Melvin, K.B. (1985). A scale to measure attitudes toward prisoners. *Criminal Justice and Behavior*; vol. 12; pp: 241-253.

Ghering, T. (2000). Recidivism as a measure of correctional education programs success. *Journal of Criminal Justice*; vol. 51 (2).

Ghering, T. (2001). The history of correctional education; <http://www.ceanationl.org>

Gordon, H.R. D. & Weldon, B. (2003). The impact of career and technical education programs on adult offenders: Learning behind bars. *Journal of Correctional Education*; vol. 54 (4).

Harlow, C. W. (2003). Education and correctional populations; Bureau of justice statistics; special report. U.S. Department of Justice Office of Justice Programs.

Hobler, B. (1999). Correctional education: now and in the future. *Journal of Correctional Education*; vol. 50 (3).

Hrabowski, F. A. & Robbi, J. (2002). The benefits of correctional education. *Journal of Correctional Education*; vol. 53 (3).

Immerwahr, J. & Johnson, J., (2002). The revolving door: exploring public attitudes toward prisoner reentry. Working Discussion Paper for the Urban Institute's Reentry Roundtable.

Jancic, M. (1998). Does correctional education have an effect on recidivism? *Journal of Correctional Education*; vol. 49 (4).

Jensen, E. L. & Reed, G. E., (2006). Adult correctional education programs: an update on current status based on recent studies. *Journal of Offender Rehabilitation*; vol. 44 (1); pp: 81-98.

Jurik, N. C. (1985). Individual and organizational determinants of correctional officer attitudes toward inmates. *Criminology*; vol. 23 (3).

Kjelsberg, E., Hilidng-Skoglund, T. & Rustad, A. B. (2007). Attitudes toward prisoners, as reported by prison inmates, prison employees and college students. *Biomed Central Public Health* (<http://www.biomedcentral.com>)

Klofas, J. M. & Toch, H. (1982). The guard of subculture myth. *Journal of Research in Crime and Delinquency*; vol. 19; pp: 238-254.

Kohlberg, L. (1984). *The psychology of moral development: The nature and validity of moral stages* (Vol. 2) New York: Harper & Row.

Langenbach, M. & Parsons, M. (1993). The reasons inmates indicate they participate in prison education programs: Another look at Boshier's PEPS. *Journal of Correctional Education*; vol. 44 (1).

Linares-Orama, N. (2005). Language-learning disorders and youth incarceration. *Journal of Communication Disorders*; vol. 38; pp: 311-319.

Lipton, E. A., Martinson, R. & Willks, J. (1975). *The effectiveness of correctional treatment: A survey of treatment evaluation studies*. New York: Praeger.

Lovrich, N. P. & Reisig, M. D. (1998). Job attitudes among higher-custody state prison management personnel: a cross-sectional comparative assessment. *Journal of Criminal Justice*; vol. 26 (3); pp: 213-226.

Martinson, R. (1974). What works? Questions and answers about prison reform. *Public interest*; vol. 10; pp: 22-54.

Morris, N. & Rothman, D. (1998). *The history of the prison: The practice of punishment in Western society*. New York: Oxford University Press.

Nelson, C. M., Rutherford, R. B. & Wolford, B. I. (1985). Special education in the most restrictive environment: correctional/ special education. *The Journal of Special Education*; vol. 19 (1).

Paboojaian, A. & Raymond, H. C., (1997). Pre-service correctional officers: What do they think about treatment? *Journal of Criminal Justice*; vol. 25 (5); pp: 425-433.

Parker, E. A. (1990). The social-psychological impact of a college education on the prison inmate. *Journal of Correctional Education*; vol. 41 (3); pp: 140-146.

Pettersen, T. (2003). Does the prison education benefit the needs of the inmates? Keynote speech 1 at 9th EPEA conference, Langesund.

Pettersilia, J. (2001). Prisoner reentry: public safety and reintegration challenges. *The Prison Journal*; vol. 81.

Phillips, E. L. (1968). Achievement place: Token reinforcement procedures in a home-style rehabilitation setting for pre-delinquent boys. *Journal of Applied Behavior Analysis*; vol. 3; pp: 261-270.

Phill, B. (2003). Learning behind bars: time to liberate prison education. *Studies in the education of adults*; vol. 35 (2); pp: 157-172.

Reiman, J. (1995). *The rich get richer and the poor get poorer*. New York: Allyn and Bacon.

Reuss, A. (1999). Prison (er) education. *The Howard Journal*; vol. 38 (2); pp: 113-127.

Simourd, L. (1997). *Staff attitudes toward inmates and correctional work: An exploration of the attitude-work outcome relationship*. Carleton University.

Steurer, S. J. (2001). Correctional education history. Correctional Education Association, http://www.easternlinks.org/correctional_education/history.html.

Stevens, J.D. & Ward, C. S. (1997). College education and recidivism: educating criminals is meritorious. *Journal of Correctional Education*; vol. 48 (3).

Toch, H. (1975). *Men in crisis: Human breakdowns in prison*. Aldine: New York.

Vacca, J. S. (2004). Educated prisoners are less likely to return to prison. *Journal of Correctional Education*; vol. 55 (4).

Ward, D. A. (1972). Inmate rights and prison reform in Sweden and Denmark. *The Journal of Criminal law, Criminology and Police science*; vol. 63 (2).

Wright, R. L. (2004). You were hired to teach! Ideological struggle education and teacher burnout at the New Prison for women. *The Qualitative Report*; vol.9; pp: 630-651.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δημητρούλη, Κ., Θεμελή, Ο., Ρηγούτσου, Ε. (2006), «Η Εκπαίδευση Ενηλίκων στις Φυλακές. Το αποτέλεσμα μιας προσπάθειας». Πρακτικά του Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου «Δια Βίου Μάθηση για την Ανάπτυξη, την Απασχόληση και την Κοινωνική Συνοχή», Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Βόλος, 31 Μαρτίου – 2 Απριλίου 2006, σελ. 85-93

Καπαρδής, Α. (2004). Ψυχολογία και Δίκαιο. Αθήνα: Εκδόσεις Μεσόγειος

Μαρινοπούλου, Φ. Διευθύντρια σχολείου δεύτερης ευκαιρίας της δικαστικής φυλακής Διαβατών Θεσσαλονίκης, τηλεφωνική επικοινωνία στις 22/01/2010

Πυρουνάκης, Κ. Διευθυντής σχολείου δεύτερης ευκαιρίας της γυναικείας φυλακής Ελαιώνα Θήβας, τηλεφωνική επικοινωνία στις 22/01/2010

Σπινέλλη, Κ. Δ. (2005). Εγκληματολογία: Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις. Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σακκουλά

Τεγόπουλος-Φυτράκης (1993). Ελληνικό λεξικό. Αθήνα: Εκδόσεις Αρμονία

Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων/ Σωφρονιστικό σύστημα – Νομοθεσία, 04/11/2009

Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων/Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων,/Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης – Εκπαιδευτικά Προγράμματα/ΣΔΕ – 08/01/2010

Φουκώ, Μ. (2008). Επιτήρηση και τιμωρία: Η γέννηση της φυλακής. Μετάφραση: Χατζηδμήμου, Κ. & Ράλλη, Ι. Αθήνα: Εκδόσεις: Κέδρος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Με το ερωτηματολόγιο που κρατάτε στα χέρια σας επιθυμούμε να διερευνήσουμε αφενός μεν τις στάσεις και τις αντιλήψεις σας σε θέματα που αφορούν τους κρατούμενους, αφετέρου δε τα ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετωπίζετε κατά την άσκηση του επαγγέλματός σας. Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο, έχει συνταχθεί για ερευνητικούς λόγους και η συμπλήρωσή του είναι προαιρετική. Ωστόσο κρίνουμε πως η βοήθειά σας θα ήταν ιδιαίτερα σημαντική για όλους μας προκειμένου να εντοπιστούν και να αναδειχθούν τυχόν προβλήματα που συναντάτε καθημερινά δουλεύοντας σε έναν χώρο εγκλεισμού. Ευελπιστώντας στη συνεργασία σας, θέλουμε να σας ευχαριστήσουμε εκ των προτέρων για το χρόνο και την εμπιστοσύνη σας.

Α. ΑΤΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

1. Φύλο: Άντρας _____ Γυναίκα _____
2. Ηλικία: _____
3. Οικογενειακή κατάσταση: Παντρεμένος/η _____ Ανύπαντρος/η _____
Διαζευγμένος/η _____ Χήρος/α _____
4. Ύπαρξη παιδιών: Ναι (αριθμός) _____ Όχι _____
5. Μορφωτικό επίπεδο
α. Απόφοιτος δημοτικού _____ β. Απόφοιτος λυκείου _____
γ. Απόφοιτος Ανώτερης Σχολής _____ δ. Απόφοιτος Ανώτατης Σχολής _____
ε. Άλλο _____
7. Χρόνος προϋπηρεσίας στα εκπαιδευτικά προγράμματα στη φυλακή: Χρόνια _____ Μήνες _____
8. Επαφή με τους κρατούμενους: α) καθημερινή _____ γ) μια φορά το μήνα _____
β) 2 φορές την εβδομάδα _____ δ) σπάνια _____

B. ΣΤΑΣΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΥΣ

Ερωτήσεις	Διαφωνώ Απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ Απόλυτα
1. Οι κρατούμενοι είναι διαφορετικοί από τους υπόλοιπους ανθρώπους					
2. Μόνο κάποιοι κρατούμενοι είναι πραγματικά επικίνδυνοι					
3. Οι κρατούμενοι δεν πρόκειται να αλλάξουν ποτέ					
4. Οι περισσότεροι είναι θύματα των περιστάσεων και τους αξίζει βοήθεια					
5. Έχουν αισθήματα όπως και οι υπόλοιποι από εμάς					
6. Δεν είναι σοφό να εμπιστευόμαστε ένα κρατούμενο για πολύ					
7. Νομίζω θα συμπαθούσα πολλούς κρατούμενους					
8. Οι κακές συνθήκες κράτησης, κάνουν τους κρατούμενους περισσότερο οξείς/άγριους					
9. Αν «προσφέρεις» σ' ένα κρατούμενο ένα δάχτυλο θα σου πάρει το χέρι ολόκληρο					
10. Οι περισσότεροι είναι ηλίθιοι/ ανόητοι					
11. Οι κρατούμενοι χρειάζονται στοργή και έπαινο όπως ο καθένας από εμάς					
12. Δεν πρέπει να περιμένεις πολλά από έναν κρατούμενο					
13. Η επανένταξη των κρατουμένων είναι χάσιμο χρόνου και χρήματος					
14. Ποτέ δεν ξέρεις αν ένας κρατούμενος λέει την αλήθεια					

	Διαφωνώ Απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ Απόλυτα
15. Οι κρατούμενοι δεν είναι ούτε καλύτεροι, ούτε χειρότεροι από τους υπόλοιπους ανθρώπους					
16. Πρέπει να είσαι επιφυλακτικός με τους κρατούμενους					
17. Γενικά, οι κρατούμενοι σκέφτονται και δρουν με τον ίδιο τρόπο					
18. Αν δείξεις σ' ένα κρατούμενο σεβασμό, θα ανταποδώσει					
19. Οι κρατούμενοι σκέφτονται μόνο τον εαυτό τους					
20. Υπάρχουν κάποιοι που θα τους εμπιστευόμουν τυφλά					
21. Οι κρατούμενοι «παίρνουν» από λόγια					
22. Η τεμπελιά αποτρέπει τους περισσότερους από το να ζήσουν μια τίμια ζωή					
23. Δεν θα με πείραζε να έχω γείτονα έναν αποφυλακισμένο					
24. Οι κρατούμενοι είναι κατά βάθος κακοί					
25. Πάντα προσπαθούν να εκμεταλλευτούν κάποιον					
26. Οι αξίες των περισσότερων κρατουμένων, είναι σχεδόν οι ίδιες με των υπολοίπων ανθρώπων					
27. Δεν θα ήθελα ποτέ κάποιο από τα παιδιά μου να βγει ραντεβού με έναν πρώην κρατούμενο					
28. Οι περισσότεροι από τους κρατούμενους έχουν την ικανότητα να αγαπήσουν.					

	Διαφωνώ Απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ Απόλυτα
29. Οι κρατούμενοι στερούνται ηθικής					
30. Οι κρατούμενοι πρέπει να υπόκεινται σε περιορισμούς και σκληρή πειθαρχία					
31. Γενικά οι κρατούμενοι είναι κατά βάθος κακοί άνθρωποι					
32. Οι περισσότεροι κρατούμενοι μπορούν να επανενταχθούν					
33. Κάποιοι κρατούμενοι είναι αρκετά καλοί άνθρωποι					
34. Θα ήθελα να συναναστρέφομαι με κάποιους κρατούμενους					
35. Οι κρατούμενοι σέβονται μόνο τη βία					
36. Αν ένας κρατούμενος έχει καλή διαγωγή θα πρέπει να αποφυλακίζεται με το θεσμό της «υπό όρον απόλυσης».					

Γ. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ / ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΥΣ

Κατά την επικοινωνία/επαφή μου με τους κρατούμενους νιώθω ότι: (κυκλώστε το σημείο στην κλίμακα που σας αντιπροσωπεύει)

Έχω τον έλεγχο	<u>1</u>	2	3	4	5	6	7	Δεν έχω τον έλεγχο
Επικοινωνώ με επιτυχία	<u>1</u>	2	3	4	5	6	7	Δεν επικοινωνώ με επιτυχία
Είμαι ενεργητικός/ή δραστήριος/α	<u>1</u>	2	3	4	5	6	7	Είμαι αδρανής
Είμαι βοηθητικός	<u>1</u>	2	3	4	5	6	7	Δεν είμαι βοηθητικός/ή
Είμαι αποτελεσματικός/ή	<u>1</u>	2	3	4	5	6	7	Δεν είμαι αποτελεσματικός/ ή
Διαθέτω εξουσία	<u>1</u>	2	3	4	5	6	7	Δεν διαθέτω εξουσία
Λειτουργώ με αυτοπεποίθηση	<u>1</u>	2	3	4	5	6	7	Δε λειτουργώ με αυτοπεποίθηση

Δ. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΑΚΥΠΤΟΥΝ ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ

Διαφωνώ **Διαφωνώ** **Ούτε** **Συμφωνώ** **Συμφωνώ**
 Απόλυτα **ούτε** **απόλυτα**
συμφωνώ

Εργασιακό άγχος					
1. Όταν βρίσκομαι στη δουλειά, συχνά νιώθω ένταση ή νευρικότητα					
2. Συνήθως νιώθω ότι βρίσκομαι υπό μεγάλη πίεση όταν είμαι στη δουλειά					
3. Υπάρχουν πολλά πράγματα σχετικά με τη δουλειά μου που μπορούν να με αναστατώσουν					
4. Πολλές φορές η δουλειά μου με κάνει να νιώθω πολύ απογοητευμένος/η ή θυμωμένος/η					
5. Το εργασιακό μου περιβάλλον μου επιτρέπει να είμαι προσεκτικός/ή αλλά χαλαρός/ή και ήρεμος/η.					

Προβλήματα ρόλων					
1. Συχνά, βάσει ενός κανόνα πρέπει να κάνουμε κάτι, ενός βάσει ενός άλλου πρέπει να κάνουμε κάτι άλλο.					
2. Όταν προκύπτει ένα πρόβλημα εδώ, κανείς δεν μπορεί να συμφωνήσει στο πώς θα το χειριστούμε.					
3. Οι κανόνες και οι κανονισμοί είναι αρκετά ξεκάθαροι εδώ, έτσι ώστε να γνωρίζω συγκεκριμένα τι μπορώ και τι δεν μπορώ να κάνω στη δουλειά μου.					
4. Ένα από τα προβλήματα εδώ είναι το ότι δεν είναι απόλυτα ξεκάθαρο το ποιος είναι υπεύθυνος για την κάθε δουλειά					
5. Οι κανόνες που πρέπει να ακολουθώ εδώ ποτέ δεν μοιάζουν να είναι πολύ ξεκάθαροι					
6. Υπάρχουν τόσοι πολλοί κανόνες και κανονισμοί που μου λένε πώς να κάνω τη δουλειά μου, ώστε δεν είμαι σίγουρος αν μπορώ να τους ακολουθήσω όλους.					

Διαφωνώ
Απόλυτα

Διαφωνώ

Ούτε
διαφωνώ,
ούτε
συμφωνώ

Συμφωνώ

Συμφωνώ
Απόλυτα

Οργανωτική στήριξη					
1. Το τμήμα είναι υπερήφανο για τα επιτεύγματά μου στη δουλειά.					
2. Ακόμα κι αν κάνω την καλύτερη δυνατή δουλειά, το τμήμα πιθανότατα δεν θα το προσέξει.					
3. Το τμήμα αξιολογεί την προσφορά μου.					

Ποιότητα εποπτείας					
1. Συχνά παίρνω ανατροφοδότηση για την επίδοσή μου από τον επόπτη μου.					
2. Στη δουλειά μου γνωρίζω τι περιμένει ο επόπτης μου από μένα.					
3. Ο επόπτης μου ζητά τη γνώμη μου όταν ανακύπτει ένα πρόβλημα που σχετίζεται με τη δουλειά.					
4. Είμαι ελεύθερος να διαφωνήσω με τον επόπτη μου.					
5. Μπορώ να πω στον επόπτη μου ότι τα πράγματα δεν πάνε καλά.					
6. Ο επόπτης μου σέβεται τη δουλειά μου.					
7. Ο επόπτης μου είναι γνώστης και ικανός.					

Συναδελφική στήριξη					
1. Συνήθως τα πάω πολύ καλά με τους συναδέλφους μου.					
2. Οι άνθρωποι με τους οποίους δουλεύω είναι βοηθητικοί στο να γίνει η δουλειά μου.					
3. Ξέρω ότι μπορώ να έχω βοήθεια από τους συναδέλφους μου όταν τη χρειάζομαι.					
4. Οι συναδέλφοι επικρίνουν τη δουλειά μου στους άλλους.					
5. Οι άνθρωποι με τους οποίους δουλεύω είναι ικανοί.					
6. Οι συναδέλφοί μου σέβονται τη δουλειά και τις ικανότητές μου.					

	Διαφωνώ Απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ Απόλυτα
Ηθικές απολαβές					
1. Έχω ευκαιρίες να αναπτύξω νέες και σημαντικές δεξιότητες.					
2. Έχω την ευκαιρία να κάνω διαφορετικά πράγματα ανά διαστήματα.					
3. Έχω την ευκαιρία να κάνω πράγματα για τους άλλους ανθρώπους.					
4. Έχω την ευκαιρία να κάνω πράγματα χρησιμοποιώντας τις ικανότητές μου.					
5. Έχω μια αίσθηση ικανοποίησης από τη δουλειά.					
6. Έχω την ελευθερία να ασκώ προσωπική κρίση.					

Η ασφάλεια του περιβάλλοντος					
1. Νιώθω ασφαλής δουλεύοντας μεταξύ των κρατουμένων.					
2. Έχω λάβει την απαιτούμενη εκπαίδευση για να είμαι ασφαλής δουλεύοντας εδώ.					
3. Έχω τον απαραίτητο εξοπλισμό για να προφυλάσω το προσωπικό από το να τραυματιστεί από κρατούμενους.					
4. Έχω την υποστήριξη που χρειάζομαι αν αγριέψουν τα πράγματα.					

	Σπάνια	Μερικές φορές	Συχνά	Πολύ συχνά	Πάντα
Υγεία					
1. Λόγω των συνθηκών εργασίας εδώ, πόσο συχνά έχετε αντιμετωπίσει πονοκεφάλους;					
2. Λόγω των συνθηκών εργασίας εδώ, πόσο συχνά νιώθετε κούραση;					
3. Λόγω των συνθηκών εργασίας εδώ, πόσο συχνά νιώθετε ευερέθιστος/η;					
4. Λόγω των συνθηκών εργασίας εδώ, πόσο συχνά έχετε αντιμετωπίσει θέματα ψυχικής υγείας;					
5. Λόγω των συνθηκών εργασίας εδώ, πόσο συχνά έχετε αντιμετωπίσει στομαχικά προβλήματα;					

ΣΤ. ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ

Ερωτήσεις	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ
1. Τα προγράμματα επανένταξης θα πρέπει να αφήνονται στα χέρια των επαγγελματιών ψυχικής υγείας.				
2. Η συμβουλευτική είναι ένα επάγγελμα για ειδικούς συμβούλους και όχι για σωφρονιστικούς υπαλλήλους.				
3. Αν ένας υπάλληλος θέλει να κάνει συμβουλευτική κρατουμένων, τότε θα πρέπει να αλλάξει επάγγελμα.				

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΟΝΟ ΣΑΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ SPSS - ΠΙΝΑΚΕΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Fylo

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Antras	27	21,4	36,5	36,5
	Gynaika	47	37,3	63,5	100,0
	Total	74	58,7	100,0	
Missing	-9	1	,8		
	System	51	40,5		
	Total	52	41,3		
Total		126	100,0		

Πίνακας 1 – Περιγραφικός - Φύλο

Oikogeneiaki_katastasi

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	1	,8	1,3	1,3
	Pantremenos	25	19,8	33,3	34,7
	Anypantros	43	34,1	57,3	92,0
	Diazeygmenos	5	4,0	6,7	98,7
	Xhros	1	,8	1,3	100,0
	Total	75	59,5	100,0	
Missing	System	51	40,5		
Total		126	100,0		

Πίνακας 2 – Περιγραφικός - Οικογενειακή Κατάσταση

Paidia

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nai	23	18,3	31,9	31,9
	Oxi	49	38,9	68,1	100,0
	Total	72	57,1	100,0	
Missing	-9	3	2,4		
	System	51	40,5		
	Total	54	42,9		
Total		126	100,0		

Πίνακας 3 – Περιγραφικός - Ύπαρξη Παιδιών

Posa paidia

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	48	38,1	69,6	69,6
	1	11	8,7	15,9	85,5
	2	9	7,1	13,0	98,6
	4	1	,8	1,4	100,0
	Total	69	54,8	100,0	
Missing	-9	6	4,8		
	System	51	40,5		
	Total	57	45,2		
Total		126	100,0		

Πίνακας 4 - Περιγραφικός - Αριθμός Παιδιών

Morfwitiko_epipedo

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Anwterh sxolh	1	,8	1,4	1,4
	Anwtath sxolh	67	53,2	90,5	91,9
	Allo	6	4,8	8,1	100,0
	Total	74	58,7	100,0	
Missing	-9	1	,8		
	System	51	40,5		
	Total	52	41,3		
Total		126	100,0		

Πίνακας 5 – Περιγραφικός - Μορφωτικό Επίπεδο

Epafh_me_kratoymenous

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kathmerinh	44	34,9	62,0	62,0
	2 fores / ebdomada	25	19,8	35,2	97,2
	1 fora / mhna	1	,8	1,4	98,6
	spania	1	,8	1,4	100,0
	Total	71	56,3	100,0	
Missing	-9	4	3,2		
	System	51	40,5		
	Total	55	43,7		
Total		126	100,0		

Πίνακας 6 - Περιγραφικός - Επαφή Με Κρατούμενους

Ηλικία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	23	1	,8	1,4	1,4
	24	1	,8	1,4	2,9
	25	2	1,6	2,9	5,7
	26	2	1,6	2,9	8,6
	28	7	5,6	10,0	18,6
	29	2	1,6	2,9	21,4
	30	12	9,5	17,1	38,6
	31	2	1,6	2,9	41,4
	32	3	2,4	4,3	45,7
	33	5	4,0	7,1	52,9
	34	4	3,2	5,7	58,6
	35	3	2,4	4,3	62,9
	36	4	3,2	5,7	68,6
	37	1	,8	1,4	70,0
	38	1	,8	1,4	71,4
	39	2	1,6	2,9	74,3
	40	2	1,6	2,9	77,1
	41	2	1,6	2,9	80,0
	42	3	2,4	4,3	84,3
	43	2	1,6	2,9	87,1
	44	1	,8	1,4	88,6
	46	2	1,6	2,9	91,4
	48	1	,8	1,4	92,9
	49	1	,8	1,4	94,3
	50	1	,8	1,4	95,7
	52	1	,8	1,4	97,1
	54	1	,8	1,4	98,6
59	1	,8	1,4	100,0	
	Total	70	55,6	100,0	
Missing	-9	5	4,0		
	System	51	40,5		
	Total	56	44,4		
Total		126	100,0		

Πίνακας 7 – Περιγραφικός - Ηλικία

Proyphresia

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent	
Valid	1	4	3,2	5,9	5,9	
	2	1	,8	1,5	7,4	
	2	1	,8	1,5	8,8	
	4	4	3,2	5,9	14,7	
	5	9	7,1	13,2	27,9	
	6	22	17,5	32,4	60,3	
	12	3	2,4	4,4	64,7	
	18	2	1,6	2,9	67,6	
	19	1	,8	1,5	69,1	
	24	7	5,6	10,3	79,4	
	30	2	1,6	2,9	82,4	
	36	3	2,4	4,4	86,8	
	42	1	,8	1,5	88,2	
	43	1	,8	1,5	89,7	
	48	4	3,2	5,9	95,6	
	60	3	2,4	4,4	100,0	
		Total	68	54,0	100,0	
	Missing	-9	7	5,6		
System		51	40,5			
Total		58	46,0			
Total		126	100,0			

Πίνακας 8 - Περιγραφικός - Προϋπηρεσία

ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΙΣ

Correlations

		Φύλο	Ηλικία	Προϋπηρεσία	Ολική στάση	Επίπεδα Αγχους	Προβλήματα Ρόλων	Ολική Ασφάλεια	Προβλήματα Υγείας	Ολική Συναδελφική	Ολική Οργανωτική	Ηθικές Απολαβές
Φύλο	<i>r</i>	1	-,301(**)	-,136	,238(*)	-,063	-,029	-,023	,089	-,093	-,159	-,240(*)
	Sig. (1-tailed)		,006	,137	,029	,300	,403	,425	,231	,225	,095	,024
	N	74	69	67	64	73	73	70	71	69	70	68
Ηλικία	<i>r</i>	-,301(**)	1	,302(**)	-,003	,084	,008	,091	,030	,055	,021	,051
	Sig. (1-tailed)	,006		,008	,492	,246	,475	,234	,404	,330	,432	,345
	N	69	70	64	61	69	69	66	67	66	67	64
Προϋπηρεσία	<i>r</i>	-,136	,302(**)	1	,013	,275(*)	,049	-,012	,228(*)	,208	,031	,182
	Sig. (1-tailed)	,137	,008		,463	,012	,348	,461	,034	,051	,404	,077
	N	67	64	68	58	67	67	64	65	63	64	63
Οικογενιακή Κατάσταση	<i>r</i>	,238(*)	-,003	,013	1	-,117	,004	,117	-,247(*)	-,073	-,033	-,254(*)
	Sig. (1-tailed)	,029	,492	,463		,176	,489	,182	,025	,287	,398	,024
	N	64	61	58	65	65	65	63	63	62	63	61
Επίπεδα Αγχους	<i>r</i>	-,063	,084	,275(*)	-,117	1	,282(**)	,475(**)	,614(**)	,386(**)	,210(*)	,301(**)
	Sig. (1-tailed)	,300	,246	,012	,176		,007	,000	,000	,000	,039	,006
	N	73	69	67	65	74	74	71	72	70	71	69
Προβλήματα στα Ρόλων	<i>r</i>	-,029	,008	,049	,004	,282(**)	1	,345(**)	,332(**)	,081	,195	,065
	Sig. (1-tailed)	,403	,475	,348	,489	,007		,002	,002	,252	,052	,298
	N	73	69	67	65	74	74	71	72	70	71	69
Ολική Ασφάλεια	Pearson Correlation	-,023	,091	-,012	,117	,475(**)	,345(**)	1	,258(*)	,124	,089	-,080
	Sig. (1-tailed)	,425	,234	,461	,182	,000	,002		,015	,156	,233	,259
	N	70	66	64	63	71	71	71	70	69	69	68
Προβλήματα στα Υγείας	<i>r</i>	,089	,030	,228(*)	-,247(*)	,614(**)	,332(**)	,258(*)	1	,178	,066	,169
	Sig. (1-tailed)	,231	,404	,034	,025	,000	,002	,015		,072	,293	,084
	N	71	67	65	63	72	72	70	72	69	70	68
Ολική Συναδελφική	<i>r</i>	-,093	,055	,208	-,073	,386(**)	,081	,124	,178	1	,268(*)	,295(**)
	Sig. (1-tailed)	,225	,330	,051	,287	,000	,252	,156	,072		,013	,007
	N	69	66	63	62	70	70	69	69	70	69	68
Ολική Οργανωτική	<i>r</i>	-,159	,021	,031	-,033	,210(*)	,195	,089	,066	,268(*)	1	,111
	Sig. (1-tailed)	,095	,432	,404	,398	,039	,052	,233	,293	,013		,184
	N	70	67	64	63	71	71	69	70	69	71	68
Ηθικές Απολαβές	<i>r</i>	-,240(*)	,051	,182	-,254(*)	,301(**)	,065	-,080	,169	,295(**)	,111	1
	Sig. (1-tailed)	,024	,345	,077	,024	,006	,298	,259	,084	,007	,184	
	N	68	64	63	61	69	69	68	68	68	68	69

** Συσχέτιση σημαντική σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 0,01 (μονής κατεύθυνσης).

* συσχέτιση σημαντική σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 0,05 (μονής κατεύθυνσης).

Όπως καθορίζεται από το spss

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΔΥΟ ΜΕΣΩΝ ΟΡΩΝ

T-test

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means							
		F		t		Sig. (2-tailed)		Mean Difference		95% Confidence Interval of the Difference	
		Lower	Upper	Lower	Upper	Lower	Upper	Lower	Upper	Lower	
olikistasi	Equal variances assumed	1,279	,262	-1,926	62	,059	-5,27500	2,73949	-10,75116	2,0116	
	Equal variances not assumed			-1,839	41,880	,073	-5,27500	2,86795	-11,06324	,51324	

Πίνακας 1 - Φύλο-Στάσεις

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means							
		F		t		Sig. (2-tailed)		Mean difference		95% Confidence Interval of the Difference	
		Lower	Upper	Lower	Upper	Lower	Upper	Lower	Upper	Lower	
Epipedagxous	Equal varian. assumed	,072	,789	-,528	71	,599	-,44190	,83703	-1,22710	2,11089	
	Equal varian. Not imed.			-,524	50,547	,603	-,44190	,84355	-1,25196	2,13576	

Πίνακας 2 - Φύλο-Αγχος

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
		Lower	Upper	Lower	Upper	Lower	Upper	Lower	Upper	Lower
provimataugeias	Equal variances assumed	,003	,953	,741	69	,461	,56667	,76493	2,09266	,95932
	Equal variances not assumed			,749	54,114	,457	,56667	,75640	2,08309	,94976

Πίνακας 3 - Φύλο-Προβλήματα Υγείας

ΜΟΝΤΕΛΟ ΠΟΛΛΑΠΛΗΣ ΠΑΛΙΝΔΡΟΜΗΣΗΣ
ΠΡΩΤΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΗ ΜΕΤΑΒΛΗΤΗ ΤΙΣ ΣΤΑΣΕΙΣ

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
	R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,166(a)	,027	-,037	10,08906	,027	,423	3	45	,738	
2	,337(b)	,114	-,119	10,48022	,086	,529	7	38	,807	1,861

A Predictors: (Constant), Proyphresia, Fylo, Ilikia

b Predictors: (Constant), Proyphresia, Fylo, Ilikia, olikiasfalia, olikiorganotiki, ithikesapolaves, olikisunadelfiki, provlimatarolwn, provlimataugeias, epipedaagxous

c Dependent Variable: olikistasi

Πίνακας 1 - Ανάλυση με εξαρτημένη μεταβλητή τις στάσεις

Excluded Variables

Model		Beta In	t	Sig.	Partial Correlation	Collinearity Statistics		
		Tolerance	VIF	Minimum Tolerance	Tolerance	VIF	Minimum Tolerance	Tolerance
1	Epipeda agxous	-,133(a)	-,818	,418	-,122	,830	1,205	,721
	Provlimata ugeias	-,269(a)	-1,738	,089	-,253	,862	1,161	,775
	Provlimata rolwn	-,087(a)	-,581	,565	-,087	,985	1,015	,808
	Oliki asfalia	-,022(a)	-,150	,881	-,023	,996	1,004	,810
	Oliki sunadelfiki	,053(a)	,340	,735	,051	,900	1,111	,772
	Oliki organotiki	-,036(a)	-,234	,816	-,035	,945	1,058	,786
	Ithikes apolaves	-,065(a)	-,425	,673	-,064	,955	1,047	,810

a Predictors in the Model: (Constant), Proyphresia, Fylo, Ilikia

b Dependent Variable: olikistasi

Πίνακας 2 - Προβλεπτικές μεταβλητές απ' την κατηγορία «εργασιακά προβλήματα»

ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΗ ΜΕΤΑΒΛΗΤΗ ΤΟ ΑΓΓΧΟΣ

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				Durbin-Watson	
	R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	,413(a)	,170	,115	3,49764	,170	3,076	3	45	,037	
2	,856(b)	,732	,662	2,16266	,562	11,386	7	38	,000	2,141

a Predictors: (Constant), Proyphresia, Fylo, Ilikia

b Predictors: (Constant), Proyphresia, Fylo, Ilikia, olikiasfalia, olikistasi, olikiorganotiki, ithikesapolaves, olikisunadelfiki, provlimatarolwn, provlimataugeias

c Dependent Variable: epipedaagxous

Πίνακας 3 - Ανάλυση με εξαρτημένη μεταβλητή το άγχος

Excluded Variables

Model		Beta In	t	Sig.	Partial Correlation	Collinearity Statistics		
		Tolerance	VIF	Minimum Tolerance	Tolerance	VIF	Minimum Tolerance	Tolerance
1	provlimataugeias	,579(a)	4,846	,000	,590	,862	1,161	,775
	olikiasfalia	,588(a)	5,587	,000	,644	,996	1,004	,810
	provlimatarolwn	,421(a)	3,419	,001	,458	,985	1,015	,808
	olikusunadelfiki	,330(a)	2,429	,019	,344	,900	1,111	,772
	olikiorganotiki	,155(a)	1,115	,271	,166	,945	1,058	,786
	ithikesapolaves	,257(a)	1,906	,063	,276	,955	1,047	,810
	olikistasi	-,113(a)	-,818	,418	-,122	,973	1,028	,809

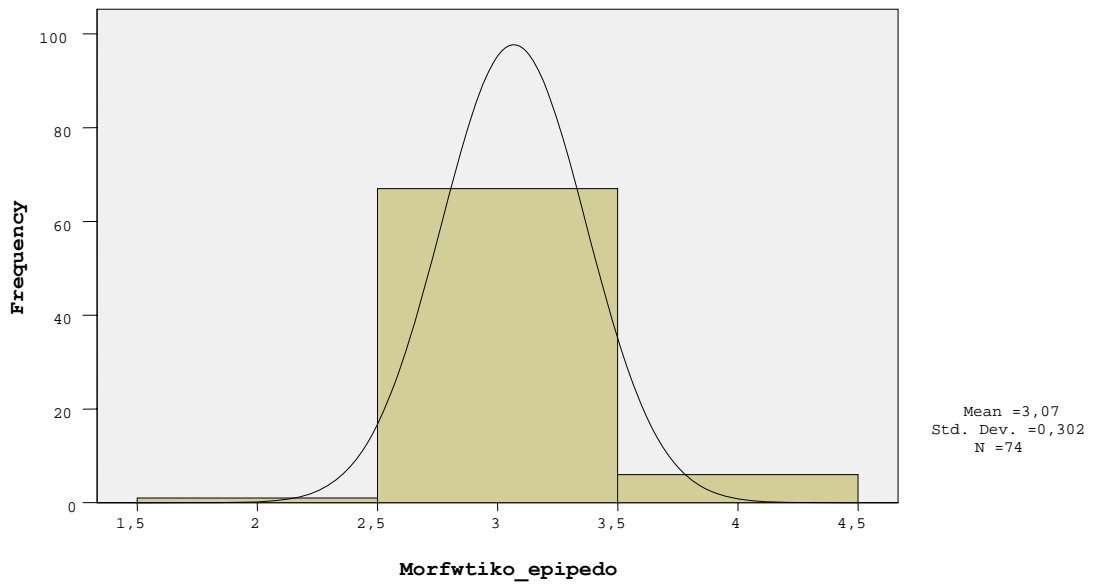
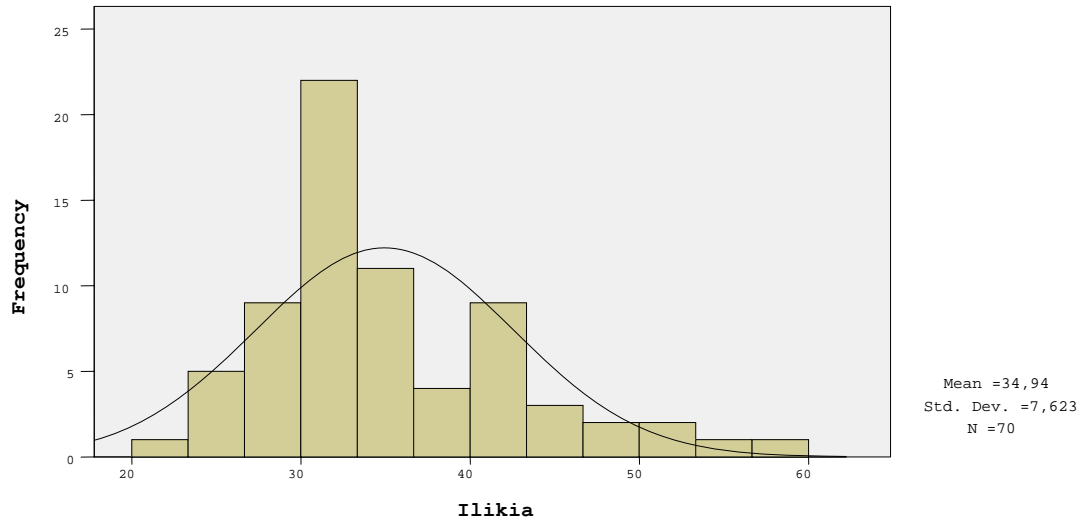
a Predictors in the Model: (Constant), Proyphresia, Fylo, Ilikia

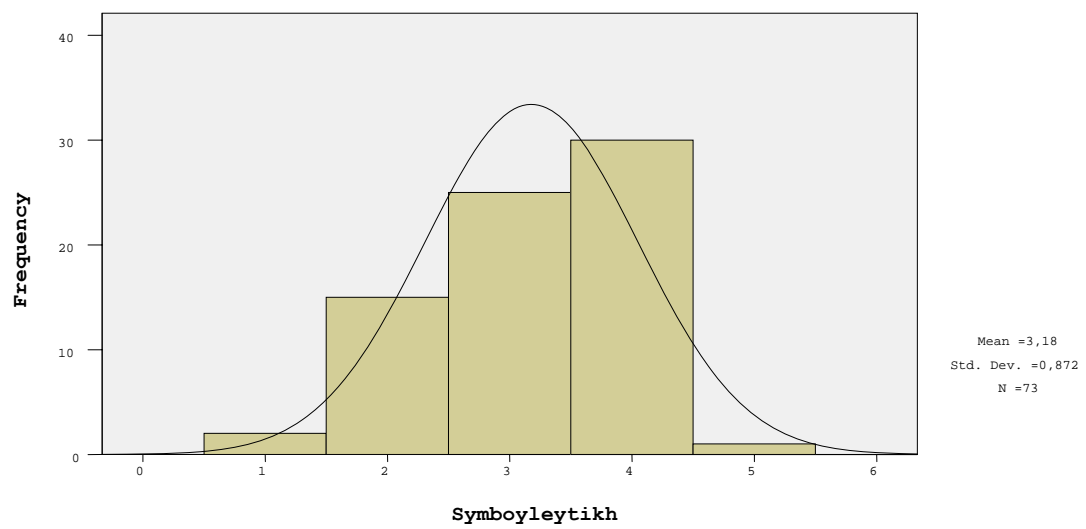
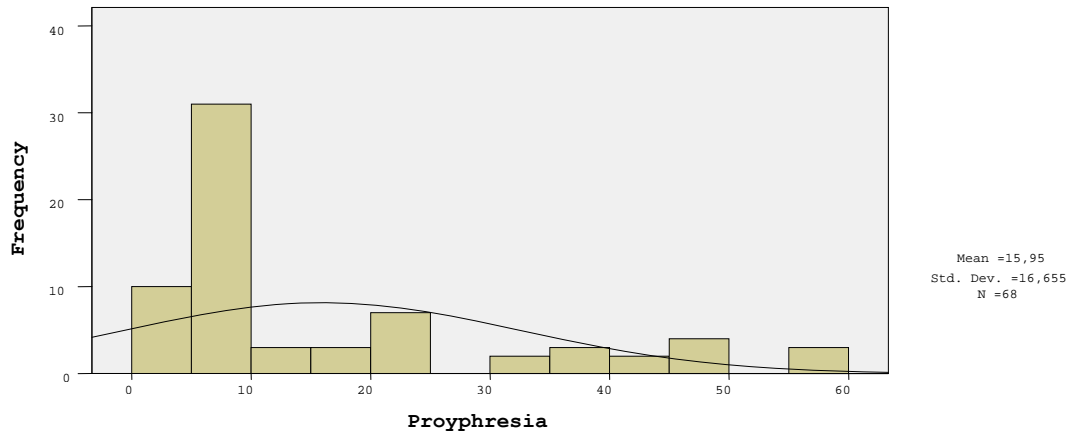
b Dependent Variable: epipedaagxous

Πίνακας 4 - Προβλεπτικές μεταβλητές ως προς την εξαρτημένη άγχος

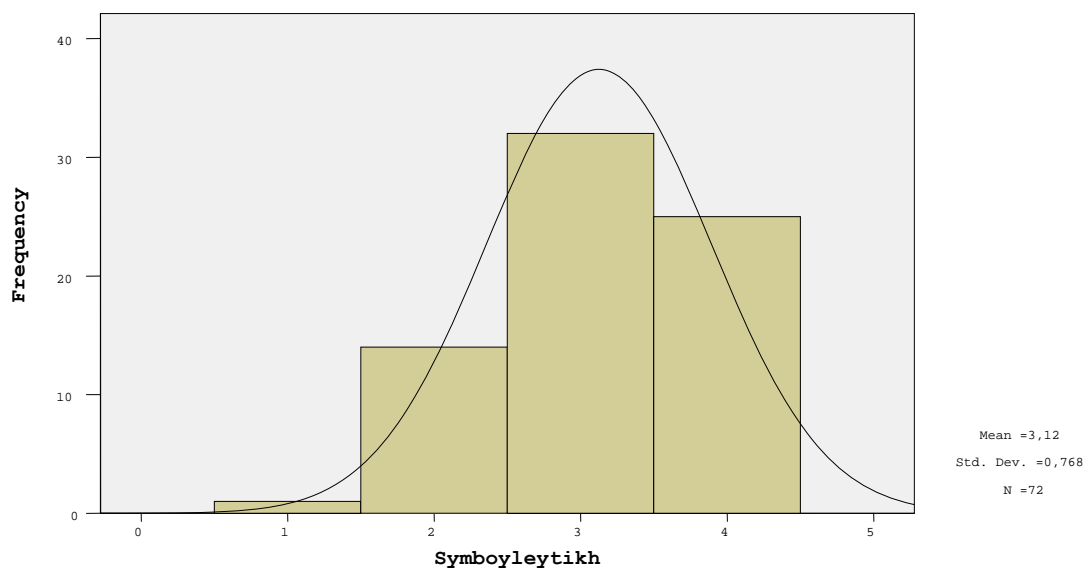
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

SPSS – ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ

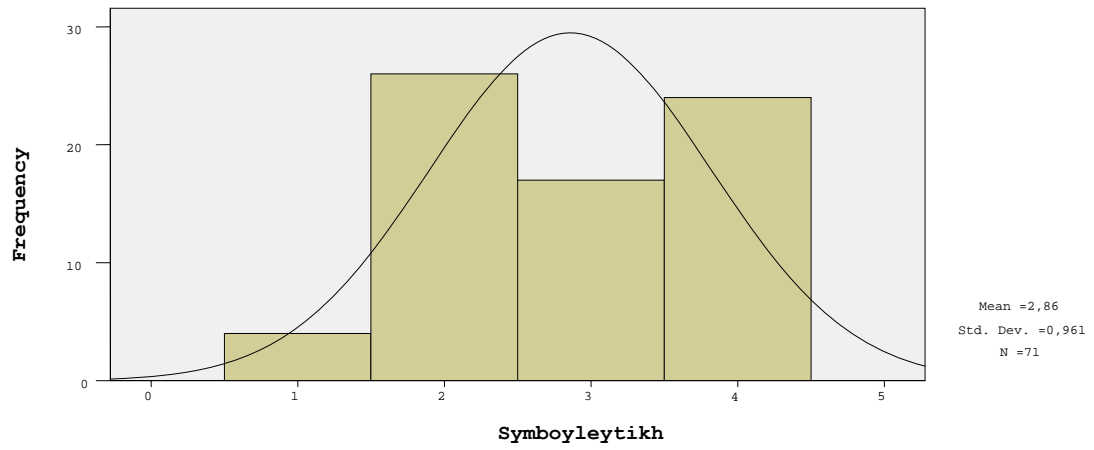

Συμβουλευτική - Ερώτηση 1

Συμβουλευτική - Ερώτηση 2

Συμβουλευτική – Ερώτηση

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ-ΠΟΙΝΩΝ 2003-2009

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ – ΠΟΙΝΩΝ (2003-2009) (Κατά την 1^η Ιανουαρίου εκάστου έτους)

A/A		1- Ιαν 2003	1- Ιαν 2004	1- Ιαν 2005	1- Ιαν 2006	1-Ιαν 2007	1-Ιαν 2008	1-Ιαν 2009
1	Αριθμός των κρατουμένων	8418	8726	8722	9964	10370	11645	11736
2	Αριθμός των υποδικών	2084	2570	2481	3104	3065	3045	3218
3	Αριθμός των αλλοδαπών κρατ/μένων	3858	3708	3704	4281	4695	5622	6078
4	Αριθμός των γυναικών κρατουμένων	394	506	594	592	582	559	695
5	Αριθμός των ανηλίκων κρατουμένων	449	543	445	420	376	446	520
6	Αριθμός των παραβατών του νόμου περί ναρκωτικών	3386	3562	3465	4346	4640	4912	4937
7	Κατάδικοι με ποινή θανάτου	2	1	1	1	-	-	-
8	Κατάδικοι με ισόβια κάθειρξη	599	618	594	654	715	776	742
9	Κατάδικοι με πρόσκαιρη κάθειρξη:	1767	1642	1552	2000	2300	2720	2737
	α')Από 5-10 έτη	1214	1139	1220	1171	1333	1549	1671
	β')Από 10-15 έτη	944	898	989	1003	1041	1108	1109
	γ')Από 15 έτη και άνω							
10	Κατάδικοι με φυλάκιση:	211		359	223	125	316301	182
	α')Μέχρι 6 μήνες	271	249	300	287	257	453	254
	β')Από 6 μήνες έως 1 έτος	270	313	300	355	306	1303	309
	γ')Από 1-2 έτη	842	303	839	1063	1102		1310
	δ')Από 2-5 έτη		854					
11	Κρατούμενοι για χρέη	17	30	27	24	23	4	66
12	Φιλοξενούμενοι	122	66	40	35	63	44	92

ΦΥΛΑΚΕΣ	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ							
Αγιάς	125	161	127	228	141	203	169

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ

Κασσάνδρας	260	195	194	287	254	283	279
Τίρυνθας	223	230	154	261	270	291	280
ΣΩΦΡ.ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ							
Αυλώνα	302	284	226	287	288	311	340
ΑΣΚΑ Κασσαβέτ.	149	137	140	12	162	190	218
Ε.Κ.Κ.Ν.Βόλου	100	94	106	11	116	127	138
ΚΛΕΙΣΤΕΣ							
Αλικαρνασσού	210	235	230	298	392	397	408
Κέρκυρας	176	197	186	262	278	265	227
Πάτρας	710	718	698	26	707	779	756
Τρικάλων	212	225	244	287	707	715	714
Χαλκίδας	206	211	220	233	238	237	228
Κ.Κ.Φ.Γυναικών	351	459	482	549	541	572	468
Κ.Κ Δομοκού	-	-	-	-	-	597	681
Γρεβενών	-	-	-	-	-	-	330
ΘΕΡΑΠ.ΚΑΤ/ΜΑΤΑ							
Κ.Α.Τ.Κ	28	51	47	55	43	52	68
Ψυχιατρείο	245	246	296	256	291	327	250
Νοσοκομείο	41	42	54	73	66	82	85
ΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ							
Πρεβαντόρειο Άμφισσας	214	239	247	300	277	251	251
Θεσσαλονίκης	620	603	620	622	608	616	606
Ιωαννίνων	208	262	194	233	183	233	194
Κομοτηνής	203	223	219	280	313	321	317
Κορυδαλλού	1843	1922	1958	2172	1941	1803	2018
Γυναικών Κορυδ.	-	-	-	-	-	-	187
Κω	73	80	90	94	89	88	82
Λάρισας	751	693	767	767	845	840	864
Ναυπλίου	344	369	358	490	502	519	482
Νεάπολης	93	100	94	116	118	135	135
Τρίπολης	105	110	134	138	171	178	177
Χανίων	108	111	128	130	132	115	134
Χίου	142	136	127	135	160	164	141
Μαλανδρίνου	274	281	278	289	438	451	422
Κορίνθου	56	64	56	55	55	55	46
Κ.Α.Υ.Φ.	45	48	48	52	44	46	41
Σ Υ Ν Ο Λ Ο	8417	8726	8722	9964	10370	11243	11736

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V

ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ

ΦΕΚ:Α291 24.12.1999

Ο παρών κώδικας κυρώθηκε με το Ν. 2776/1999 (ΦΕΚ Α 291). Κατόπιν έγιναν οι εξής τροποποιήσεις με τους νόμους Ν. 2943/2001 (Α 203/12.9.2001), Ν. 3038/2002 (ΦΕΚ Α 180/7.8.2002), Ν. 3090/2002 (ΦΕΚ Α 329/24.12.2002), Ν. 3388/2005 (Α 225/12.9.2005), Ν. 3659/2008 (Α 77/7.5.2008), Ν. 3727/2008 (ΦΕΚ Α 257/18.12.2008), Ν. 3772/2009 (ΦΕΚ Α112/10.7.2009):

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ Α'

ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Άρθρο 1: Κανόνες εκτέλεσης ποινών και μέτρων ασφαλείας κατά της ελευθερίας

1. Οι κανόνες που ακολουθούν ρυθμίζουν τους όρους και τις συνθήκες εκτέλεσης ποινών και μέτρων ασφαλείας κατά της ελευθερίας, σύμφωνα με το Σύνταγμα, τις διεθνείς συμβάσεις, τους νόμους και τις κανονιστικές πράξεις που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότησή τους.

2. Κρατούμενοι θεωρούνται άτομα που εκτίουν ποινές κατά της ελευθερίας, εκείνοι επί των οποίων εφαρμόζονται τα άρθρα 69 και 74 του Ποινικού Κώδικα, καθώς και οι υπόδικοι και όσοι κρατούνται κατά τα άρθρα 16 και 17 του παρόντος.

3. Όπου γίνεται λόγος για "μεταχείριση των κρατουμένων" νοείται η υπαγωγή τους στους κανόνες του παρόντος.

4. "Καταστήματα κράτησης" χαρακτηρίζονται όσα ορίζονται στο τρίτο Κεφάλαιο του παρόντος.

Άρθρο 2: Νομιμότητα στη μεταχείριση των κρατουμένων

1. Κατά τη μεταχείριση των κρατουμένων διασφαλίζεται ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ενισχύεται ο αυτοσεβασμός και η συναίσθηση της κοινωνικής τους ευθύνης.

2. Ο έλεγχος της νομιμότητας στη μεταχείριση των κρατουμένων ασκείται από τον αρμόδιο δικαστικό λειτουργό και από το Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών.

3. Με κοινή απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης και του κατά περίπτωση συναρμόδιου Υπουργού καθορίζονται οι προϋποθέσεις οργάνωσης και εφαρμογής συγκεκριμένων προγραμμάτων, που αποσκοπούν στον έλεγχο της λειτουργίας υφιστάμενων θεσμών ή συστημάτων μεταχείρισης των κρατουμένων, καθώς και στην πειραματική δοκιμή της αποτελεσματικότητας νέων θεσμών, υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 29 του παρόντος, Αν προς υλοποίηση παρόμοιων προγραμμάτων απαιτείται συμμετοχή κρατουμένων, η συμμετοχή αυτή συνεκτιμάται θετικά για τη χορήγηση ευεργετικών μέτρων.

Άρθρο 3: Ισότητα στη μεταχείριση των κρατουμένων

1. Απαγορεύεται κάθε δυσμενής διακριτική μεταχείριση των κρατουμένων, ιδίως εκείνη που βασίζεται στη φυλή, το χρώμα, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, το θρήσκευμα, την περιουσία ή τις ιδεολογικές πεποιθήσεις.

2. Ειδική μεταχείριση των κρατουμένων επιφυλάσσεται, όταν δικαιολογείται από τη νομική ή πραγματική κατάστασή τους, όπως υποδίκων και καταδίκων, εγγάμων και αγάμων, ανηλίκων και ενηλίκων, γυναικών και ανδρών, ατόμων με ειδικές ανάγκες ή για τις θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις, εφόσον γίνεται υπέρ του κρατουμένου και προς εξυπηρέτηση των ειδικών αναγκών που απορρέουν από την κατάσταση στην οποία ευρίσκεται.

Άρθρο 4: Δικαιώματα των κρατουμένων

1. Κατά την εκτέλεση της ποινής δεν περιορίζεται κανένα άλλο ατομικό δικαίωμα των κρατουμένων εκτός από το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία.

2. Οι κρατούμενοι δεν εμποδίζονται, λόγω της κράτησής τους, στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους και την άσκηση των δικαιωμάτων που τους αναγνωρίζει ο νόμος, αυτοπροσώπως ή με αντιπρόσωπο.

Άρθρο 5: Δικαίωμα του εκλέγειν

1. Κατά τις βουλευτικές εκλογές και τις εκλογές για την ανάδειξη των Ελλήνων ευρωβουλευτών οργανώνονται εκλογικά τμήματα σε κάθε κατάσταση κράτησης. Οι κρατούμενοι που έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν, είναι εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους και δεν τους έχει επιβληθεί αμετάκλητα παρεπόμενη ποινή στέρησης πολιτικών δικαιωμάτων, ψηφίζουν με βάση ειδικούς εκλογικούς καταλόγους, με ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 27 του π.δ. 55/1999(ΦΕΚ 58 Α') που ισχύουν για τους δημόσιους υπαλλήλους. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι διατάξεις της εκάστοτε ισχύουσας εκλογικής νομοθεσίας.

2. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Δικαιοσύνης ρυθμίζεται κάθε λεπτομέρεια αναγκαία για την εφαρμογή του άρθρου αυτού.

Άρθρο 6: Έννομη προστασία των κρατουμένων

1. Στην περίπτωση παράνομης ενέργειας σε βάρος τους ή παράνομης εντολής, οι κρατούμενοι έχουν το δικαίωμα να αναφέρονται γραπτώς και μέσα σε εύλογο χρόνο στο Συμβούλιο Φυλακής, εφόσον, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντα Κώδικα δεν τους παρέχεται άλλο ένδικο βοήθημα. Μέσα σε δεκαπέντε ημέρες από την κοινοποίηση της απόφασης με την οποία απορρίπτεται το αίτημά τους ή μέσα σε ένα μήνα από την υποβολή της αναφοράς, αν δεν εκδόθηκε απόφαση, οι κρατούμενοι έχουν δικαίωμα προσφυγής στο Δικαστήριο Εκτέλεσης των Ποινών. Το Δικαστήριο αυτό, εφόσον δεχθεί κατ' ουσίαν την προσφυγή, αίρει τα αποτελέσματα που απορρέουν από την παράνομη ενέργεια ή εντολή.

2. Η αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, η οποία ασκεί την εποπτεία επί της λειτουργίας του καταστήματος μεριμνά για την άμεση συμμόρφωση προς την απόφαση του Συμβουλίου Φυλακής, ανακαλεί την παράνομη ενέργεια, ικανοποιεί το αίτημα του κρατουμένου και ελέγχει τους υπευθύνους.

3. Η διεύθυνση του καταστήματος υποχρεούται να διαβιβάζει το αργότερο μέσα σε τρεις ημέρες κάθε αναφορά ή επιστολή κρατουμένου απευθυνόμενη προς δημόσια αρχή ή διεθνή οργανισμό, χωρίς να λαμβάνει γνώση του περιεχομένου της. Για το σκοπό αυτόν τηρείται ιδιαίτερο βιβλίο πρωτοκόλλου.

Άρθρο 7: Υποχρεώσεις και περιορισμοί των δικαιωμάτων των κρατουμένων

1. Οι κρατούμενοι δεν έχουν άλλες υποχρεώσεις ούτε υπόκεινται σε άλλους περιορισμούς των δικαιωμάτων τους, εκτός από αυτούς που προβλέπονται ρητά στον παρόντα Κώδικα και στις κατ' εξουσιοδότησή του εκ διδόμενες κανονιστικές πράξεις.

2. Οι κρατούμενοι έχουν πρωταρχική υποχρέωση να συμμορφώνονται προς τις εντολές των αρμόδιων υπαλλήλων, ώστε να εξασφαλίζονται οι κατά το δυνατόν καλύτερες συνθήκες ευταξίας και ομαλής κοινής διαβίωσης μέσα στο κατάστημά κράτησης, καθώς και η αποτελεσματική λειτουργία των θεσμών που προβλέπουν την έξοδό τους από αυτό.

3. Τα μέτρα φύλαξης και εξασφάλισης της ομαλής λειτουργίας των καταστημάτων κράτησης δεν αποκλείουν την άσκηση των συνταγματικά κατοχυρωμένων ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων των κρατουμένων, κατά την έννοια του άρθρου 4 του παρόντος.

4. Η εύρυθμη λειτουργία και η ασφάλεια του καταστήματος σε εξαιρετικές περιπτώσεις είναι δυνατόν να δικαιολογούν περιορισμούς στους όρους διαβίωσης, οι οποίοι καθορίζονται κατά περίπτωση με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΒΙΩΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ

Άρθρο 22: Εισαγωγή κρατουμένων

1. Δεν επιτρέπεται εισαγωγή σε κατάσταση κράτησης χωρίς έγγραφη παραγγελία του οργάνου που είναι αρμόδιο για την εκτέλεση της απόφασης, κατά το άρθρο 549 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, και χωρίς τις προϋποθέσεις που θέτουν το Σύνταγμα και οι δικονομικοί νόμοι. Το αρμόδιο όργανο προσδιορίζει στην παραγγελία του το αντίστοιχο προς την κατηγορία στην οποία ανήκει ο κρατούμενος κατάσταση κράτησης, με κατοικίας των μελών της οικογένειάς του.

2. Η παραγγελία προς εκτέλεση και εισαγωγή στο κατάστημα συνοδεύεται από τα ακόλουθα δικαιολογητικά έγγραφα:

α. Απόφαση δικαστηρίου ή απόσπασμα αυτής για καταδικασθέντες σε οποιαδήποτε ποινή ή σε δικαστικό έξοδο ή για όσους επιβλήθηκε μέτρο ασφαλείας κατά της ελευθερίας.

β. Αιτιολογημένο δικαστικό ένταλμα σύλληψης ή προσωρινής κράτησης ή βούλευμα δικαστικού συμβουλίου για υποδίκους.

γ. Απόφαση αλλοδαπής δικαστικής αρχής, στο πλαίσιο διεθνών συμβάσεων που εφαρμόζονται στην Ελλάδα.

δ. Εκτελεστό απόγραφο απόφασης πολιτικού δικαστηρίου, συνοδευόμενο από την έκθεση σύλληψης του δικαστικού επιμελητή, όπως προβλέπει σχετικά ο νόμος, και από γραμμάτιο καταβολής τροφείων για έναν τουλάχιστον μήνα, για χρεοφειλότες.

3. Αν ο καταδικασμένος σε ποινή κατά της ελευθερίας δεν κρατείται για οποιονδήποτε λόγο, είναι όμως παρών κατά την απαγγελία της καταδικαστικής απόφασης, η έγγραφη παραγγελία του αρμόδιου οργάνου συνοδεύεται από απόσπασμα της δικαστικής απόφασης, το οποίο συντάσσει αμέσως η γραμματεία του δικαστηρίου που εξέδωσε την απόφαση. Μέσα σε ένα μήνα από την καθαρογραφή της σχετικής απόφασης ο γραμματέας του δικαστηρίου αποστέλλει στο κατάστημα πλήρες αντίγραφο, συνοδευόμενο από τα πρακτικά και τις τυχόν εκθέσεις των πραγματογνωμόνων και των τεχνικών συμβούλων που αφορούν τον κρατούμενο.

4. Αν μετά παρέλευση ενός μηνός από την εισαγωγή του κρατουμένου στο κατάστημα δεν έχουν τεθεί στο δελτίο του τα δικαιολογητικά έγγραφα της κράτησης, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου, ο αρμόδιος δικαστικός λειτουργός αποστέλλει εντολή για άμεση προσκόμισή τους. Τα εν λόγω έγγραφα προσκομίζονται εντός του απολύτως αναγκαίου προς τούτο χρόνου και αιτιολογείται ειδικώς η εκπρόθεσμη προσκόμισή τους.

Άρθρο 23: Διαδικασία της εισαγωγής

1. Ο κρατούμενος οδηγείται στη γραμματεία του καταστήματος, όπου γίνεται έλεγχος των δικαιολογητικών εγγράφων εισαγωγής και εγγραφή του στο τηρούμενο μηχανογραφημένο σύστημα ή στα μητρώα του καταστήματος.

2. Στο μηχανογραφημένο σύστημα ή στα μητρώα του καταστήματος καταχωρίζονται: α) Τα στοιχεία ταυτότητας του κρατουμένου, ο τόπος τελευταίας διαμονής του, η οικογενειακή του κατάσταση, το θρήσκευμα ή το δόγμα στο οποίο ανήκει, εφόσον το επιθυμεί, τα πρόσωπα ή η αρχή που πρέπει να ειδοποιηθούν σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, τα δικαιολογητικά έγγραφα της κράτησης, στοιχεία ταυτότητας του θύματος, καθώς και η ημερομηνία και ώρα της εισαγωγής. β) Συνοπτική έκθεση για την εισαγωγή του κρατουμένου στο κατάστημα, η οποία υπογράφεται από τον αρμόδιο υπάλληλο του καταστήματος και τον υπάλληλο που συνοδεύει τον προσαγόμενο. Αντίγραφο της έκθεσης αυτής, θεωρημένο από το διευθυντή του καταστήματος, αποστέλλεται στην αρχή που παρήγγειλε την κράτηση. γ) Η ημερομηνία έναρξης της κράτησης ή της εκτέλεσης της ποινής, η ημερομηνία της λήξης της, καθώς και κάθε άλλη μεταβολή του καθεστώτος κράτησης του κρατουμένου, ιδίως δε η ημερομηνία της ενδεχόμενης υπό όρον απόλυσής του.

3. Τα δικαιολογητικά έγγραφα που αναφέρονται στο άρθρο 22 παράγραφος 2 του παρόντος, καθώς και κάθε άλλο στοιχείο σχετικό με τον κρατούμενο τίθενται στο ατομικό του δελτίο. Σε κατάλληλη θέση επικολλάται πρόσφατη φωτογραφία του.

4. Αν στο κατάστημα λειτουργούν τμήματα, στα οποία κρατούνται άτομα διαφόρων κατηγοριών, η γραμματεία του καταστήματος τηρεί μητρώα και ατομικά δελτία για κάθε κατηγορία.

5. Γνώση των παραπάνω μητρώων και ατομικών δελτίων λαμβάνουν, εκτός από τα αρμόδια όργανα της σωφρονιστικής υπηρεσίας, ο κρατούμενος ή ο νόμιμος εκπρόσωπός του ή τρίτο πρόσωπο που έχει έννομο συμφέρον. Στην τελευταία αυτή περίπτωση απαιτείται άδεια του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού.

6. Ο νεοεισερχόμενος υποβάλλεται σε έρευνα σωματική και των ατομικών ειδών του, η οποία διεξάγεται σε ιδιαίτερο χώρο και κατά τρόπο που δεν θίγει την αξιοπρέπειά του. Η έρευνα διενεργείται από δύο τουλάχιστον υπαλλήλους του ίδιου φύλου με τον

κρατούμενο. Αν υπάρχει εύλογη αιτία που να δικαιολογεί ενδοσωματική ή ακτινολογική έρευνα, αυτή διενεργείται μόνον από ιατρό, κατά τους κανόνες της ιατρικής, μετά από εντολή του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού. Χρήματα ή αντικείμενα τα οποία ο ίδιος ο κρατούμενος επιθυμεί να δώσει προς φύλαξη, παραδίδονται με απόδειξη στο διαχειριστή του καταστήματος. Η διεύθυνση του καταστήματος κράτησης δεν ευθύνεται για την απώλεια ή καταστροφή αντικειμένων που ο κρατούμενος επιθυμεί να κρατήσει.

Άρθρο 24: Ενημέρωση και τοποθέτηση του νεοεισερχόμενου κρατουμένου

1. Το αργότερο την επόμενη εργάσιμη ημέρα από την εισαγωγή του ο κρατούμενος οδηγείται στο διευθυντή, στον ιατρό και στην κοινωνική υπηρεσία του καταστήματος.
2. Ο διευθυντής ενημερώνει τον κρατούμενο για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του, καθώς και για τον εσωτερικό κανονισμό του καταστήματος κράτησης και παραδίδει στον κρατούμενο σχετικό ενημερωτικό έντυπο, που εκδίδεται με ευθύνη και φροντίδα του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Οι αλλοδαποί κρατούμενοι ενημερώνονται για τα παραπάνω σε γλώσσα που κατανοούν. Δεν αποκλείεται και η συνδρομή της οικείας προξενικής Αρχής ή και η παροχή στοιχείων σχετικά με την κράτησή τους, εφόσον συναινούν και οι ίδιοι.
3. Ο ιατρός εξετάζει τον κρατούμενο και, αν διαπιστώσει ασθένεια, τον υποβάλλει στην κατάλληλη θεραπευτική αγωγή ή ζητεί την εξέτασή του από ειδικό ιατρό. Όπου επιβάλλεται, μεριμνά για την παραπομπή του σε κατάλληλο θεραπευτικό κατάστημα, όπως ορίζεται στο άρθρο 30 του παρόντος.
4. Ο κοινωνικός λειτουργός, σε ιδιαίτερη συνέντευξη με τον κρατούμενο, συζητεί μαζί του για τα ατομικά, οικογενειακά, επαγγελματικά ή άλλα προβλήματα που δημιουργούνται από τον περιορισμό του στο κατάστημα κράτησης, τον ενημερώνει για την παρεχόμενη από την κοινωνική υπηρεσία συμπαράσταση και του παρέχει την απαραίτητη συνδρομή. Μετά τη συνέντευξη και σε εύλογο χρόνο ο κοινωνικός λειτουργός συντάσσει σύντομη έκθεση, αν πρόκειται για κατάδικο κρατούμενο, με την περιγραφή των παραπάνω προβλημάτων, όπως προέκυψαν από τη συζήτηση, και θέτει την έκθεση αυτή σε ατομική μερίδα κοινωνικής έρευνας. Στην ίδια μερίδα θέτει και αντίγραφα εγγράφων από τη δικογραφία τα οποία κρίνει απαραίτητα. Οι ατομικές μερίδες κοινωνικής έρευνας των κρατουμένων διατηρούνται στο αρχείο της κοινωνικής υπηρεσίας του καταστήματος. Η έκθεση που συντάσσεται κατά τα προηγούμενα δεν προσκομίζεται στο δικαστήριο χωρίς τη συναίνεση του κρατουμένου. Σε αντίθετη περίπτωση η έκθεση αυτή δεν αποτελεί αποδεικτικό μέσο, Η παραπάνω απαγόρευση δεν αίρει τις κατά το άρθρο 37 παράγραφος 2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας υποχρεώσεις. Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί, σε εξαιρετικές περιπτώσεις να εξετάζεται ως μάρτυρας στο Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών και να καταθέτει για τη συμπεριφορά του κρατουμένου κατά τη διάρκεια της κράτησής του.
5. Μετά το πέρας της διαδικασίας που περιγράφεται στις προηγούμενες παραγράφους του παρόντος άρθρου, το Συμβούλιο Φυλακής αποφασίζει την προσωρινή ή μόνιμη τοποθέτηση του κρατουμένου σε συγκεκριμένο τμήμα και χώρο του καταστήματος ή

προτείνει στην Κ.Ε.Μ. τη μεταγωγή του σε άλλο καταλληλότερο κατάστημα κράτησης. Προς τούτο εκτιμάται ιδιαίτερος η πραγματική ή νομική κατάσταση του κρατουμένου κατά τις διακρίσεις των προηγούμενων άρθρων του παρόντος Κώδικα.

Άρθρο 25: Υγιεινή και καθαριότητα

1. Η διεύθυνση εξασφαλίζει τους όρους υγιεινής και καθαριότητας στο κατάστημα, διατηρεί σε καλή λειτουργία όλες τις εγκαταστάσεις και παρέχει τα μέσα για την ατομική υγιεινή και καθαριότητα των κρατουμένων.
2. Οι κρατούμενοι έχουν την υποχρέωση να τηρούν τους όρους ατομικής υγιεινής και καθαριότητας των κοινόχρηστων χώρων, όπως αυτοί καθορίζονται από τον εσωτερικό κανονισμό και σύμφωνα με τις οδηγίες των αρμόδιων υπαλλήλων.

Άρθρο 26: Υγειονομικός έλεγχος

1. Ο υγειονομικός έλεγχος των καταστημάτων κράτησης ασκείται από τον Υγειονομικό Επιθεωρητή του Υπουργείου Δικαιοσύνης ή την αρμόδια Υγειονομική Επιθεώρηση της Νομαρχίας, στην περιφέρεια της οποίας ανήκει το κατάστημα, με συμμετοχή ενός εκπροσώπου του τοπικού Ιατρικού Συλλόγου.
 2. Ο έλεγχος διενεργείται τακτικά το πρώτο δεκαήμερο κάθε τριμήνου, με φροντίδα του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού και εκτάκτως, όποτε αυτά κριθεί αναγκαίο από τον προαναφερόμενο δικαστικό λειτουργό ή τον Υγειονομικό Επιθεωρητή του Υπουργείου Δικαιοσύνης ή την Υγειονομική Επιθεώρηση της τοπικής Νομαρχίας ή τη διεύθυνση του καταστήματος κράτησης.
 3. Τη σχετική διαδικασία κρίνει ο αρμόδιος δικαστικός λειτουργός, ο οποίος και παρευρίσκεται κατά τη διενέργεια του ελέγχου. Άρθρο 27: Υγειονομική περίθαλψη
1. Η διεύθυνση εξασφαλίζει στους κρατουμένους ιατρική και φαρμακευτική περίθαλψη επιπέδου ανάλογου με αυτό του λοιπού πληθυσμού.
 2. Κάθε κρατούμενος εξετάζεται από τον ιατρό του καταστήματος κατά την εισαγωγή του και εφεξής ανά εξάμηνο, μπορεί δε οποτεδήποτε να ζητήσει να εξεταστεί από τον ιατρό του καταστήματος ή και από ιατρό της επιλογής του. Σε περίπτωση χρόνιων παθήσεων δικαιούται να ζητήσει να τον παρακολουθεί ο θεράπων ιατρός του, με παρουσία του ιατρού του καταστήματος. Η δαπάνη για τον ιατρό επιλογής του κρατουμένου βαρύνει τον ίδιο.

3. Αν σε συγκεκριμένο κατάσταση δεν υπηρετεί μόνιμο υγειονομικό προσωπικό, οι ανάγκες καλύπτονται σε 24ωρη βάση με επισκέψεις εξωτερικών ιατρών και νοσοκόμων, που καλούνται από τον διευθυντή του καταστήματος και αμείβονται κατ' επίσκεψη από αυτόν. Το ύψος της αμοιβής καθορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Υγείας και Πρόνοιας και Δικαιοσύνης ύστερα από γνώμη του Πανελληνίου Ιατρικού Συλλόγου.

4. Σε περίπτωση κατά την οποία δεν εξευρίσκεται ιατρός κατά ης προηγούμενες διατάξεις, ο αρμόδιος δικαστικός λειτουργός, ύστερα από πρόταση του διευθυντή του καταστήματος, καλεί τον κατάλληλο κατά ειδικότητα ιατρό από πίνακα επισκεπτών ιατρών και νοσοκόμων κατά ειδικότητες. Ο πίνακας αυτός περιλαμβάνει πρόσωπα που διαμένουν στην έδρα του καταστήματος και κατά προτίμηση αυτούς που υπηρετούν σε υπηρεσίες του δημόσιου τομέα. Οι διατάξεις των άρθρων 185 επόμενα του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας εφαρμόζονται ανάλογα.

5. Σε περίπτωση διαφωνίας του ιατρού του καταστήματος με τη διάγνωση ή τον τρόπο θεραπείας που προτείνει ο ιατρός επιλογής του κρατουμένου, καλείται ο τοπικά αρμόδιος ιατροδικαστής ή ιατρός από τον πίνακα της προηγούμενης παραγράφου και ακολουθείται η διαδικασία του άρθρου 30 του παρόντος.

Άρθρο 28: Ατομικό Δελτίο (κάρτα) υγείας

1. Για κάθε κρατούμενο τηρείται ατομικό δελτίο (κάρτα) υγείας, στο οποίο καταχωρίζονται στοιχεία ιατρικού ενδιαφέροντος, όπως ο χρόνος διενέργειας κάθε ιατρικής εξέτασης, η σχετική διάγνωση, η θεραπευτική αγωγή που συστήθηκε, καθώς και το ονοματεπώνυμο, η ειδικότητα και η υπογραφή του ιατρού που εξέτασε τον κρατούμενο. Το δελτίο αυτό φυλάσσεται στο αρχείο του ιατρείου και συνοδεύει τον κρατούμενο σε κάθε μεταγωγή του.

2. Σε κάθε κατάσταση τηρείται μητρώο ιατρικών εξετάσεων κρατουμένων, στο οποίο αναγράφονται ο χρόνος εξέτασης, η αγωγή που συστήθηκε και τα χορηγούμενα φάρμακα.

3. Γνώση του περιεχομένου του παραπάνω δελτίου και μητρώου λαμβάνουν μόνον ο κρατούμενος ή ο νόμιμος εκπρόσωπός του, ο αρμόδιος δικαστικός λειτουργός και τα λοιπά αρμόδια όργανα του καταστήματος, κάθε φορά που για τη λήψη της συγκεκριμένης απόφασης εξετάζεται η υγεία του κρατουμένου.

Άρθρο 29: Ιατρικές πράξεις

1. Απαγορεύεται η διενέργεια οποιωνδήποτε ιατρικών ή άλλων συναφών πειραμάτων, που θέτουν σε κίνδυνο τη ζωή, τη σωματική ή ψυχική υγεία ή προσβάλλουν την αξιοπρέπεια και την προσωπικότητα του κρατουμένου, ακόμη και αν ο ίδιος συναινεί στη διεξαγωγή τους.
2. Κάθε είδους ιατρική εξέταση, ιατροχειρουργική επέμβαση ή θεραπευτική αγωγή σε κρατούμενο επιτρέπεται μόνο με συναίνεσή του.
3. Αν ο κρατούμενος δεν βρίσκεται σε κατάσταση να συναινέσει ή αρνείται τη συναίνεσή του σε ιατρική πράξη κατά την προηγούμενη παράγραφο, η οποία πράξη κρίνεται αναγκαία για την υγεία του, ο αρμόδιος δικαστικός λειτουργός διατάσσει τη λήψη των κατάλληλων κατά περίπτωση μέτρων.
4. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης και Υγείας και Πρόνοιας καθορίζονται οι λεπτομέρειες για την τακτική ενημέρωση του προσωπικού των καταστημάτων κράτησης, καθώς και για την πληροφόρηση των κρατουμένων σε θέματα συμβουλευτικής υγιεινής και για τη λήψη προληπτικών μέτρων προς αντιμετώπιση του AIDS ή άλλων μεταδοτικών ασθενειών.
5. Το απόρρητο των ιατρικών εξετάσεων εξασφαλίζεται σε κάθε περίπτωση.

Άρθρο 30: Εισαγωγή ασθενών κρατουμένων σε θεραπευτικά καταστήματα κράτησης ή νοσηλευτικά ιδρύματα

Σχόλια

- Η παρ. 2 τίθεται όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 2 του άρθρου 21 του ν. 3772/2009 (Α' 112/10.7.2009).

1. Κρατούμενοι οι οποίοι ασθενούν κατά τη διάρκεια της κράτησής τους, καθώς και εκείνοι οι οποίοι παρουσιάζουν έντονα προβλήματα ψυχικής υγείας εισάγονται στο αναρρωτήριο του καταστήματος ή περιορίζονται σε ειδικό τμήμα. Εφόσον το επιβάλλει η κατάστασή τους, εισάγονται σε ειδικό κατά περίπτωση θεραπευτικό κατάστημα κράτησης, όπου υποβάλλονται σε αναγκαία μέτρα νοσηλείας ή θεραπευτικά προγράμματα. Η παραμονή του κρατουμένου στο αναρρωτήριο δεν μπορεί να υπερβαίνει τον ένα μήνα.

2. Κρατούμενοι ασθενείς, των οποίων η νοσηλεία δεν είναι δυνατή στα αναρρωτήρια των αντίστοιχων καταστημάτων κράτησης ή στα ειδικά θεραπευτικά καταστήματα κράτησης, παραπέμπονται, κατά περίπτωση, είτε σε δημόσιο νοσοκομείο του νομού στον οποίο εδρεύει το οικείο κατάστημα κράτησης είτε, εάν δεν είναι δυνατή η νοσηλεία στο νοσοκομείο αυτό, με εντολή του Διευθυντή της οικείας κλινικής, στο πλησιέστερο δημόσιο νοσοκομείο νομού στον οποίο λειτουργεί άλλο κατάστημα κράτησης.»
3. Για τις κατά τα προηγούμενα μετακινήσεις εντός του ίδιου καταστήματος αρκεί γνωμάτευση του ιατρού του καταστήματος. Στις λοιπές περιπτώσεις η απόφαση λαμβάνεται κατά τη διαδικασία του άρθρου 74 του παρόντος.
4. Κρατούμενοι, οι οποίοι κατά τη διάρκεια της κράτησής τους διαπιστώνεται ότι έχουν εξάρτηση από τοξικές ουσίες, υπόκεινται στο καθεστώς που ειδικές διατάξεις ορίζουν, τηρουμένων των βασικών εγγυήσεων θεραπευτικής μεταχείρισης του παρόντος Κώδικα.
5. Κρατούμενοι, για τους οποίους υπάρχει υποψία ότι πάσχουν από λοιμώδες νόσημα, περιορίζονται σε ειδικό τμήμα του καταστήματος, με απόφαση του διευθυντή και τη σύμφωνη γνώμη του ιατρού του καταστήματος, για όσο χρονικό διάστημα ενδείκνυται ιατρικώς, μέχρι την οριστική διάγνωση.

Άρθρο 31: Απεργία πείνας

1. Ο κρατούμενος που δηλώνει ότι κατέρχεται σε απεργία πείνας έχει το δικαίωμα να καλέσει ιατρό του καταστήματος ή και ιατρό της επιλογής του για να διαπιστωθεί η κατάσταση της σωματικής, ψυχικής και πνευματικής του υγείας. Μετά τη δήλωση αυτή ο διευθυντής σε συνεργασία με τον ιατρό του καταστήματος λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για την παρακολούθηση και την προστασία του σε ειδικό χώρο του καταστήματος.
2. Πέραν των περιπτώσεων του άρθρου 74 του παρόντος, αν κατά τη διάρκεια της απεργίας ο ιατρός του καταστήματος κρίνει ότι ο απεργός χρειάζεται ειδικότερη ιατρική παρακολούθηση, ζητεί με αιτιολογημένη γνωμάτευσή του τη μεταγωγή του απεργού σε θεραπευτικό κατάστημα.
3. Αν ο απεργός περιέλθει σε κατάσταση άμεσου κινδύνου ζωής ή σοβαρής και μόνιμης βλάβης της υγείας του εφαρμόζεται ανάλογα η διάταξη του άρθρου 29 παράγραφος 3 του παρόντος. Για τη φύση και την έκταση των μέτρων συνεκτιμώνται η προσωπικότητα του κρατουμένου, οι επιδιώξεις του και η σταθερότητα της απόφασής του. Άρθρο 32: Διατροφή
1. Η κατάλληλη διατροφή των κρατουμένων είναι υποχρέωση του Κράτους. Η διαμόρφωση εναλλασσόμενων εβδομαδιαίων προγραμμάτων συσσιτίου των κρατουμένων γίνεται από τον ιατρό του καταστήματος σε συνεργασία με το Συμβούλιο Φυλακής, με βάση τα πρότυπα που θέτουν οι υγειονομικές αρχές ή υγειονομικές σχολές ή Τμήματα Διαιτολογίας Α.Ε.Ι ή Τ.Ε.Ι..

2. Η ποιότητα και η γενική κατάσταση του παρασκευαζόμενου κατά την προηγούμενη παράγραφο συσσιτίου στα καταστήματα κράτησης ελέγχεται και παρακολουθείται καθημερινά από τον διευθυντή. Κατά τον έλεγχο μπορεί να παρίσταται ιατρός οριζόμενος κατά περίπτωση από τον τοπικό ιατρικό σύλλογο. Η διανομή του συσσιτίου γίνεται σύμφωνα με το ημερήσιο πρόγραμμα του καταστήματος
3. Ο ιατρός του καταστήματος καθορίζει, με γραπτή γνωμάτευση, ειδική δίαιτα ή συμπληρωματική τροφή σε άτομα ή κατηγορίες κρατουμένων που έχουν ανάγκη, όπως οι ασθενείς, οι γυναίκες σε εγκυμοσύνη και οι υπερήλικες.
4. Πρόνοια λαμβάνεται, κατά το δυνατόν, για ειδικά διαιτολόγια που επιβάλλουν ορισμένες θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις.
5. Επιτρέπεται στον κρατούμενο να προμηθεύεται με δική του δαπάνη πρόσθετα τρόφιμα ή αγαθά για την ικανοποίηση ατομικών του αναγκών με μεσολάβηση των υπηρεσιών του καταστήματος κράτησης. Η παρασκευή φαγητού στο χώρο του καταστήματος από τον ίδιο τον κρατούμενο επιτρέπεται μόνο για λόγους υγείας με απόφαση του διευθυντή, ύστερα από σύμφωνη γνώμη του ιατρού του καταστήματος, λαμβανομένων υπόψη κατά περίπτωση των πραγματικών συνθηκών που επικρατούν σε αυτό.
6. Η παράδοση ειδών διατροφής σε κρατουμένους κατά το επισκεπτήριο απαγορεύεται, εκτός αν το επιτρέπει ο εσωτερικός κανονισμός του καταστήματος.

Άρθρο 33: Ενδυμασία

1. Κάθε κρατούμενος φέρει την ατομική του ενδυμασία, η οποία πρέπει να είναι ευπρεπής και καθαρή.
2. Η διεύθυνση του καταστήματος χορηγεί, σε όσους κρατουμένους έχουν ανάγκη, επαρκή ενδυμασία και υποδήματα, ανάλογα με την εποχή του έτους. Η ενδυμασία αυτή δεν επιτρέπεται να έχει εξευτελιστικό ή ταπεινωτικό χαρακτήρα ούτε να φέρει ιδιαίτερα σημεία από τα οποία να προκύπτει η ιδιότητα του κρατουμένου.
3. Οι κρατούμενοι που εργάζονται σε αγροτικές ή βιοτεχνικές μονάδες ή εργαστήρια ή απασχολούνται σε άλλες εργασίες δικαιούνται να τους παρέχεται κατάλληλος ρουχισμός.
4. Οι κρατούμενοι που έχουν από την επαγγελματική ή άλλη ιδιότητά τους ιδιαίτερη στολή δεν επιτρέπεται να τη φορούν στο κατάστημα.

5. Οι κρατούμενοι επιτρέπεται να χρησιμοποιούν δικά τους κλινοσκεπάσματα και πετσέτες. Η διεύθυνση του καταστήματος χορηγεί τα εν λόγω είδη σε όσους δεν διαθέτουν. Ο τύπος, η ποιότητα και η ποσότητα των ειδών που παρέχονται καθορίζονται με απόφαση της αρμόδιας Διεύθυνσης του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

6. Οι κρατούμενοι υποχρεούνται να τηρούν καθαρά και φροντισμένα τα είδη ένδυσης και ρουχισμού. Η διεύθυνση του καταστήματος τους προμηθεύει τα αναγκαία προς τούτο μέσα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΜΟΡΦΩΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Άρθρο 34: Οργάνωση

1. Όλοι οι κρατούμενοι έχουν δικαίωμα στην εντός του καταστήματος εν γένει μόρφωση, άθληση, πολιτιστικές δραστηριότητες και δημιουργική απασχόληση. Η ενασχόληση των κρατουμένων με τις παραπάνω δραστηριότητες, η συμμετοχή και συνεργασία τους σε σχετικά προγράμματα και ιδίως σε εκείνα επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης συνεκτιμάται θετικά για τη χορήγηση ευεργετικών μέτρων. Το Συμβούλιο Φυλακής αποφασίζει ύστερα από πρόταση του Κ.Ε.Σ.Φ. ή εισήγηση του αρμόδιου φορέα για την οργάνωση μορφωτικών ή άλλων δραστηριοτήτων των κρατουμένων. Το Συμβούλιο Φυλακής ενημερώνει τον Υπουργό Δικαιοσύνης, ο οποίος εγκρίνει ή απορρίπτει την απόφαση αυτή μέσα σε είκοσι ημέρες το αργότερο. Αν ο χρόνος αυτός παρέλθει άπρακτος, η πιο πάνω απόφαση θεωρείται ότι έχει εγκριθεί. Για το σχεδιασμό, την οργάνωση και την πραγματοποίηση των παραπάνω δραστηριοτήτων μπορεί να αποφασίζει και ο Υπουργός Δικαιοσύνης.

2. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Δικαιοσύνης ρυθμίζονται οι προϋποθέσεις και η διαδικασία επιλογής ή ορισμού, κατά προτεραιότητα με απόσπαση ή μετάταξη, ενός Συμβούλου Εκπαίδευσης σε κάθε κατάσταση, έργο του οποίου είναι ο σχεδιασμός και συντονισμός των παραπάνω προγραμμάτων. Στα κέντρα ημιελεύθερης διαβίωσης διορίζεται Σύμβουλος Εκπαίδευσης, εφόσον αυτά έχουν δυναμικότητα μεγαλύτερη των 30 κρατουμένων.

3. Μέχρι το διορισμό του Συμβούλου Εκπαίδευσης Κρατουμένων, η επεξεργασία, ο συντονισμός και η πραγμάτωση ατομικών ή συλλογικών προγραμμάτων, κατά τις προηγούμενες παραγράφους, ανατίθενται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, ύστερα από γνώμη του Κ.Ε.Σ.Φ., σε εξειδικευμένο προσωπικό του καταστήματος ή σε πρόσωπα με ειδικές γνώσεις και εμπειρίες.

4. Η ωριαία αποζημίωση των διδασκόντων στα παραπάνω εκπαιδευτικά και επιμορφωτικά προγράμματα που υλοποιεί το Υπουργείο Δικαιοσύνης καθορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης.

Άρθρο 35: Εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση

1. Η εκπαίδευση των κρατουμένων αποβλέπει στην απόκτηση ή συμπλήρωση εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων, καθώς και στην επαγγελματική κατάρτισή τους.

2. Για το σκοπό αυτόν λειτουργεί μέσα στο κατάστημα, όπου είναι δυνατόν, μονοθέσιο δημοτικό σχολείο, υπαγόμενο στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και ρυθμιζόμενο από τις κείμενες διατάξεις περί δημόσιων σχολείων. Το Συμβούλιο Φυλακής οργανώνει, με τη συνεργασία αρμόδιων φορέων, προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης, μαθητείας ή εξειδίκευσης.

3. Οι παρεχόμενοι τίτλοι σπουδών είναι ισότιμοι με τους αντίστοιχους των σχολών της ίδιας βαθμίδας εκπαίδευσης, χωρίς να προκύπτει από το κείμενό τους ότι αποκτήθηκαν σε κατάσταση κράτησης.

4. Ειδικά μέτρα λαμβάνονται για την εκπαίδευση των αλλοδαπών κρατουμένων, εφόσον αυτό είναι εφικτό στο συγκεκριμένο κατάστημα.

5. Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι υποχρεωτική για τους νεαρούς κρατουμένους. Οι αναλφάβητοι ενήλικες ενθαρρύνονται να παρακολουθούν μαθήματα πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ή προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης ή επιμόρφωσης.

6. Όσοι έχουν συμπληρώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές στη δευτεροβάθμια ή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση με εκπαιδευτικές άδειες, σύμφωνα με το άρθρο 58 του παρόντος.

7. Κατά το χρόνο της εκπαίδευσης οι εργασίες που αντιτίθενται στον κρατούμενο είναι κατά το δυνατό συναφείς με το αντικείμενο της εκπαίδευσής του.

8. Σε περίπτωση επιτυχούς αποπεράτωσης ολοκληρωμένου κύκλου σπουδών τρίμηνης τουλάχιστον διάρκειας ο κρατούμενος δικαιούται να τύχει ευεργετικού υπολογισμού ημερών ποινής, κατά τις προϋποθέσεις του άρθρου 46 του παρόντος.

9. Η εκπαίδευση των κρατουμένων δεν αναστέλλεται σε περίπτωση μεταγωγής ή επιβολής πειθαρχικής ποινής, όταν τούτο είναι δυνατό. Αν επιβληθεί πειθαρχικός περιορισμός κατά τη διάρκεια των σπουδών του συγκεκριμένου κρατουμένου, η έκτιση του μέτρου μπορεί να γίνει κατά τη διάρκεια των διακοπών ή αργιών.

Άρθρο 36: Σωματική άσκηση και άθληση

1 Για τη διατήρηση της φυσικής και ψυχικής υγείας των κρατουμένων διατίθεται χρόνος μιας τουλάχιστον ώρας καθημερινά για να περιπατούν ή να ασχολούνται με ατομικές ασκήσεις στο προαύλιο του καταστήματος ή σε ανοικτό χώρο προστατευόμενο από τις καιρικές μεταβολές.

2. Για τη σωματική άσκηση των κρατουμένων δημιουργούνται χώροι εσωτερικοί (γυμναστήριο) ή εξωτερικοί (γήπεδα), κατάλληλα διαμορφωμένοι και εξοπλισμένοι για ατομική ή ομαδική άσκηση.

3. Τα προγράμματα άσκησης και άθλησης οργανώνουν και επιβλέπουν γυμναστές. Ο ιατρός του καταστήματος ελέγχει την ικανότητα κάθε κρατουμένου να συμμετάσχει στα εν λόγω προγράμματα.

4. Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, ύστερα από εισήγηση του Κ.Ε.Σ.Φ., καθορίζονται οι όροι και η διαδικασία για τη διοργάνωση κοινών εκδηλώσεων παιδαγωγικού, ψυχαγωγικού, αθλητικού ή άλλων παρόμοιου χαρακτήρα από κρατουμένους διαφόρων καταστημάτων κράτησης ή τμημάτων τους ή και για την πραγματοποίηση ετήσιων αθλητικών εκδηλώσεων με φορείς εκτός καταστήματος.

Άρθρο 37: Ενημέρωση

Σχόλια

- Το εντός " " εδάφιο της παρ. 1 προστέθηκε με την παρ. 2 του άρθρου 21 του ν. 3727/2008 (Α' 257/18.12.2008).

1. Κάθε κρατούμενος έχει δικαίωμα να ενημερώνεται με εφημερίδες, περιοδικό, ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές. Το Συμβούλιο Φυλακής προσδιορίζει τις λεπτομέρειες άσκησης του εν λόγω δικαιώματος, όπως τόπο, χρόνο και διαδικασία. «Αυτός ο προσδιορισμός δεν μπορεί να εξικνεύεται σε άσκηση λογοκρισίας με περιορισμό της ενημέρωσης του κρατουμένου.»

2. Το Συμβούλιο Φυλακής, ύστερα από γνώμη του Συμβούλου Εκπαίδευσης Κρατουμένων, διοργανώνει διαλέξεις σε κρατουμένους από μέλη Α Ε Ι. Τ.Ε.Ι. επιστημονικών, επαγγελματικών, πολιτιστικών και κοινωνικών φορέων.

3. Ενθαρρύνονται οι ομαδικές συζητήσεις των κρατουμένων με τη συμμετοχή ειδικών επιστημόνων, οι οποίοι τις οργανώνουν και τις διευθύνουν.

4. Η αυτομόρφωση των κρατουμένων διευκολύνεται από τον Σύμβουλο Εκπαίδευσης Κρατουμένων, ο οποίος και οργανώνει χώρους για αναγνωστήριο, καθώς και για δανειστική βιβλιοθήκη διαρκώς εμπλουτιζόμενη με λογοτεχνικά επαγγελματικά και επιστημονικά βιβλία όπου είναι δυνατό, η βιβλιοθήκη αυτή αποτελεί παράρτημα της Δημοτικής Βιβλιοθήκης.

5. Στον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας του καταστήματος κράτησης καθορίζονται οι όροι λειτουργίας της βιβλιοθήκης και οι προϋποθέσεις της εκτός καταστήματος προμήθειας βιβλίων από κρατουμένους.

Άρθρο 38: Ψυχαγωγία - Ελεύθερος χρόνος

1. Η ψυχαγωγία των κρατουμένων γίνεται σε κατάλληλα διαμορφωμένο υπαίθριο ή εσωτερικό χώρο του καταστήματος.

2. Οι κρατούμενοι συμμετέχουν σε ατομικές ή ομαδικές καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, σε οργάνωση θιάσου, χορωδίας, έκθεσης ζωγραφικής και χειροτεχνημάτων, κινηματογραφικών και άλλων προβολών. Όπου είναι δυνατό, λειτουργεί κινηματογράφος μέσα στο κατάστημα.

3. Την οργάνωση και πραγματοποίηση των παραπάνω εκδηλώσεων αναλαμβάνει το Συμβούλιο Φυλακής, ύστερα από εισήγηση του αρμόδιου φορέα με τη συνδρομή των τοπικών πολιτιστικών φορέων και σε συνεργασία με, τους κρατουμένους που εκδηλώνουν σχετική πρωτοβουλία. Οι εκδηλώσεις αυτές δεν πραγματοποιούνται, μόνον εάν το Συμβούλιο Φυλακής επικαλεστεί αιτιολογημένα ειδικούς λόγους αναφερόμενους στην τάξη και ασφάλεια του καταστήματος.

4 Η ενεργός συμμετοχή των κρατουμένων στα προγράμματα αυτά και η εν γένει δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου συνεκτιμώνται θετικά για τη χορήγηση ευεργετικών μέτρων ή προνομίων που προβλέπονται στον παρόντα Κώδικα.

Άρθρο 39: Άσκηση θρησκευτικών καθηκόντων

1. Η θρησκευτική αγωγή είναι προαιρετική και περιλαμβάνει το δικαίωμα του κρατουμένου να ασκεί τα θρησκευτικά του καθήκοντα και να επικοινωνεί με αναγνωρισμένο εκπρόσωπο του θρησκεύματος ή του δόγματός του. Οι προϋποθέσεις και η διαδικασία ασκήσεως των παραπάνω δικαιωμάτων καθορίζονται στον εσωτερικό κανονισμό του καταστήματος.

2. Ο κρατούμενος κατά την εισαγωγή του στο κατάστημα ερωτάται και δηλώνει, αν το επιθυμεί, το θρήσκευμα ή το δόγμα στο οποίο ανήκει.

3. Σε κάθε κατάστημα υπάρχει ναός ή κατάλληλος χώρος στον οποίο, όσοι από τους κρατουμένους επιθυμούν, παρακολουθούν τη θεία λειτουργία ή άλλες εκδηλώσεις θρησκευτικής λατρείας.

4. Κρατούμενοι, οι οποίοι βρίσκονται σε ειδικούς χώρους κράτησης ή σε θεραπευτικά καταστήματα, μπορούν να δέχονται επίσκεψη ιερέα για εκπλήρωση θρησκευτικών καθηκόντων.

5. Ο ιερέας ή ο εκπρόσωπος θρησκεύματος ή δόγματος καλείται από το Συμβούλιο Φυλακής για να εκφράσει τη γνώμη του σε θέματα που άπτονται του λειτουργήματός του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ Α': ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Άρθρο 40: Καθορισμός εργασίας και απασχόλησης

1. Η εργασία ή απασχόληση του κρατουμένου δεν έχει τιμωρητικό ή καταπιεστικά χαρακτήρα.

2. Απαγορεύεται, έπειτα από γνωμάτευση του ιατρού του καταστήματος, η ανάληψη από τον κρατούμενο εργασίας ή απασχόλησης που μπορεί βάσιμα να προκαλέσει σοβαρή και μόνιμη βλάβη στην υγεία του.

3. Οι διατάξεις αυτού του κεφαλαίου εφαρμόζονται ανάλογο σε κρατούμενους, κατά τα άρθρα 15 και επόμενα του παρόντος, που επιθυμούν να εργασθούν ή να απασχοληθούν μέσα στο κατάστημα κράτησης. Οι λεπτομέρειες των συναφών θεμάτων καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης.

4. Όσοι κρατούμενοι επιθυμούν, εντάσσονται σε προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατάρτισης, μαθητείας ή εξειδίκευσης, που βρίσκονται σε λειτουργία.

5. Το Συμβούλιο Εργασίας Κρατουμένων, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του επόμενου άρθρου, συνεργάζεται με αρμόδιους επαγγελματικούς ή άλλους φορείς της περιοχής του καταστήματος ή άλλους παρεμφερείς κοινωνικούς φορείς για την επαγγελματική εκπαίδευση, κατάρτιση, μαθητεία ή εξειδίκευση των κρατουμένων, την εξεύρεση εργασίας και την ομαλή εκτέλεσή της.

6. Οι κρατούμενοι απασχολούνται σε βοηθητικές εργασίες ή υπηρεσίες για την εξυπηρέτηση λειτουργικών αναγκών του καταστήματος κράτησης και άλλων δημοσίων κτιρίων ή χώρων, όπως εργασίες καθαριότητας, μαγειρείου, πλυντηρίου, καθαρισμού ή μεταφορά τροφίμων, κηπουρικές εργασίες κ.λπ.. Η ανάληψη των εργασιών αυτών γίνεται για τρίμηνη το πολύ διάρκεια, με δυνατότητα ανανέωσής της, κατά τα οριζόμενα στην παράγραφο 4 του επόμενου άρθρου.

Άρθρο 41: Οργάνωση εργασίας και απασχόλησης μέσα στο κατάστημα

1. Στα καταστήματα κράτησης κάθε κατηγορίας μπορεί να οργανώνονται αγροτικές ή βιοτεχνικές μονάδες εργασίας, κατά το δυνατόν ανάλογες με εκείνες που υπάρχουν έξω από αυτά και προσαρμοσμένες στις απαιτήσεις της ελεύθερης αγοράς.

2. Η ανάθεση ή συνέχιση εκτέλεσης των εργασιών ή υπηρεσιών γίνεται κατά προτίμηση σε κρατούμενους στους οποίους προσιδιάζουν οι εργασίες αυτές από άποψη ηλικίας, φύλου, ικανοτήτων κ.λπ. και οι οποίοι παρέχουν βάσιμα εχέγγυα ότι θα τις επιτελούν με ευσυνειδησία και υπευθυνότητα.

3. Σε κάθε κατάστημα λειτουργεί Πενταμελές Συμβούλιο Εργασίας Κρατουμένων. Σε αυτό μετέχουν με δικαίωμα ψήφου ο αρμόδιος δικαστικός λειτουργός, ως πρόεδρος, ο διευθυντής του καταστήματος, ο αρχαιότερος κοινωνικός λειτουργός, ο αρχιφύλακας και ο γεωπόνος της αγροτικής μονάδας ή ο εποπτεύων το χώρο εργασίας ή ο προϊστάμενος τεχνικής υπηρεσίας της βιοτεχνικής μονάδας ή άλλος εξειδικευμένος επιστήμονας. Οι αποφάσεις του Συμβουλίου λαμβάνονται έπειτα από ακρόαση των ενδιαφερόμενων κρατουμένων. Η επιλογή, κατανομή και εποπτεία των κρατουμένων, ο προσδιορισμός του ωραρίου και οι λοιποί όροι εργασίας και απασχόλησης για κάθε κρατούμενο γίνονται από το Συμβούλιο Εργασίας Κρατουμένων.

4. Ιδιαίτερα για τις βοηθητικές εργασίες συντάσσεται πίνακας αυτών που επιθυμούν να τις εκτελούν και από αυτόν επιλέγονται εργαζόμενοι κατά χρονολογική σειρά υποβολής αίτησής τους. Παράλειψη προηγούμενης χρονολογικά αίτησης αιτιολογείται ειδικά.

5. Οι κρατούμενοι μπορούν να εργάζονται για δικό τους λογαριασμό ή έπειτα από παραγγελία του Δημοσίου ή φορέα του ευρύτερου δημόσιου τομέα ή ιδιώτη μέσα στους χώρους κράτησης τους, έπειτα από συνεννόηση του εργοδότη με το Συμβούλιο Φυλακής, εφόσον δεν παραβιάζονται οι όροι ασφάλειας και εύρυθμης λειτουργίας του καταστήματος.

Άρθρο 42: Οργάνωση εργασίας έξω από το κατάστημα

1. Η εργασία των κρατουμένων έξω από το κατάστημα κράτησης σε βιομηχανικές, αγροτοβιομηχανικές, βιοτεχνικές ή αγροτικές μονάδες ή επιχειρήσεις που ανήκουν στο Δημόσιο ή στον ευρύτερο δημόσιο τομέα ή στον ιδιωτικό τομέα ή σε Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης μπορεί να οργανώνεται από τη διοίκηση των μονάδων ή επιχειρήσεών τους με τη συνεργασία της αρμόδιας Διεύθυνσης του Υπουργείου Δικαιοσύνης και να υλοποιείται με την εποπτεία της Διεύθυνσης του καταστήματος κράτησης.

2. Κρατούμενοι που επιθυμούν να συνεχίσουν την επαγγελματική τους απασχόληση ή για τους οποίους έχει εξευρεθεί εργασία, κατά τα αναφερόμενα στην προηγούμενη παράγραφο, μπορούν να απασχολούνται στην εργασία αυτή έπειτα από σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου Εργασίας Κρατουμένων και εφόσον τους χορηγηθεί άδεια ημιελεύθερης διαβίωσης, σύμφωνα με τα άρθρα 59 επόμενα του παρόντος.

Άρθρο 43: Αμοιβή εργασίας και απασχόλησης

1. Η εργασία των κρατουμένων που παρέχεται σε μονάδες ή επιχειρήσεις του Δημοσίου ή του ευρύτερου δημόσιου τομέα έξω από τα καταστήματα κράτησης ή σε αγροτικές, βιοτεχνικές μονάδες ή εργαστήρια μέσα στα καταστήματα, αμείβεται με χρηματικό ποσό, το ύψος του οποίου καθορίζεται ανά ημέρα ή κατ' αποκοπή ή κατά μονάδα μέτρησης, με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, ανάλογα με το είδος της εργασίας και το βαθμό εξειδίκευσης του εργαζομένου. Για τον προσδιορισμό της αμοιβής εργασίας που παρέχεται σε ιδιωτικές μονάδες ή επιχειρήσεις έξω από τα καταστήματα κράτησης συνεκτιμάται και η νομοθεσία που ισχύει για τους εργαζόμενους γενικά το ένα τρίτο της αμοιβής για κρατούμενους εργαζόμενους έξω από τα καταστήματα κράτησης αποδίδεται στο Δημόσιο ως συμμετοχή τους στις δαπάνες διαβίωσης στο κατάστημα και κατατίθεται στο λογαριασμό Κεφάλαια Εργασίας Κρατουμένων. Το αποδιδόμενο αυτό ποσό δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υπερβαίνει ανά ημέρα το ημερομίσθιο ανειδίκευτου εργάτη.

2. Η εργασία των κρατουμένων για δικό τους λογαριασμό ή έπειτα από παραγγελία του Δημοσίου ή φορέα του ευρύτερου δημοσίου τομέα ή φορέα τοπικής αυτοδιοίκησης ή ιδιώτη μέσα στους χώρους κράτησής τους αμείβεται κατά τα συμφωνούμενα ή συμφωνημένα μεταξύ των δύο μερών, Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης καθορίζονται οι προϋποθέσεις παροχής της εργασίας αυτής, καθώς και το ποσό της αμοιβής που παρακρατείται και κατατίθεται στα Κεφάλαια Εργασίας Κρατουμένων. Το ποσό αυτό δεν μπορεί να είναι ανώτερο του 20% της αμοιβής.

3. Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, μετά από πρόταση των οικείων Συμβουλίων Εργασίας Κρατουμένων, καθορίζονται, ιδίως, ο αριθμός των θέσεων εργασίας σε κάθε κατάσταση κράτησης, ο χαρακτηρισμός των θέσεων με ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής, καθώς και με αμοιβή κάθε είδους.

4. Τον έλεγχο ως προς την εφαρμογή του δεύτερου εδαφίου της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου ασκεί ο κατά τόπον αρμόδιος επιθεωρητής εργασίας.

Άρθρο 44: Ευθύνη κρατουμένων που εργάζονται

1. Εργαλεία ή άλλα κινητά αντικείμενα, που χρησιμοποιούνται από τους κρατουμένους στη διάρκεια της εργασίας τους, καταμετρούνται και ασφαλίζονται κάθε μέρα μετά το τέλος της εργασίας.

2. Οι κρατούμενοι που εργάζονται υπέχουν αστική, ποινική και πειθαρχική ευθύνη, κατά τις κείμενες διατάξεις, για την με πρόθεση καταστροφή ή ουσιώδη βλάβη των εργαλείων, μηχανημάτων, συσκευών, πρώτων υλών ή άλλων αντικειμένων τα οποία χρησιμοποιούν για την εργασία τους.

Άρθρο 45: Ατομικός Λογαριασμός Κρατουμένων (χρημάτιο)

1. Ο ατομικός λογαριασμός (χρημάτιο) σχηματίζεται από τα χρήματα που έφερε μαζί του ο κρατούμενος, κατά την εισαγωγή του στο κατάστημα, από εμβάσματα σε αυτόν συγγενών του ή τρίτων στη διάρκεια της κράτησής του και από το χρηματικό προϊόν της εργασίας του ή τις συναφείς με την εργασία του ασφαλιστικές παροχές σε χρήμα.

2. Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης ορίζεται το ύψος του χρηματικού ποσού που παραμένει στο λογιστήριο του καταστήματος, ως άτοκος τρεχούμενος λογαριασμός στη διάθεση του κρατουμένου για αντιμετώπιση τρεχουσών αναγκών του κρατουμένου ή της οικογένειάς του, καταβολή χρηματικής ποινής εκ μετατροπής, καθώς και αποζημίωση του θύματος της αξιόποινης πράξης. Χρηματικό ποσό πέραν του πιο πάνω ορίου κατατίθεται από την υπηρεσία σε έντοκο τραπεζικό λογαριασμό ταμιευτηρίου, χωρίς να μπορεί να κατασχεθεί, εκχωρηθεί, συμψηφισθεί ή εισπραχθεί κατ' άλλον τρόπο, εκτός αν πρόκειται για αποζημίωση λόγω καταστροφής ή ουσιώδους βλάβης με πρόθεση της περιουσίας του καταστήματος κράτησης, μετά από απόφαση του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού. Το ποσό αυτό αποδίδεται στον κρατούμενο κατά την με οποιονδήποτε τρόπο απόλυσή του από το κατάστημα. Με απόφαση του διευθυντή, ύστερα από εισήγηση του διαχειριστικού οργάνου του καταστήματος, ο κρατούμενος μπορεί να αναλαμβάνει μέρος του εν λόγω ποσού και πριν την απόλυσή του σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, χορήγησης κάθε είδους άδειας, καταβολής χρηματικής ποινής εκ μετατροπής ή προς αποζημίωση του θύματος της αξιόποινης πράξης.

3. Ο κρατούμενος απαγορεύεται να διαθέτει οποιοδήποτε ποσό υπέρ τρίτου κρατουμένου, εκτός αν ο τελευταίος είναι γονέας, τέκνο, σύζυγος ή αδελφός του.

ΤΜΗΜΑ Β: ΕΥΕΡΓΕΤΙΚΟΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΗΜΕΡΩΝ ΠΟΙΝΗΣ ΛΟΓΩ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Άρθρο 46: Προϋποθέσεις και διαδικασίες

1. Κρατούμενοι που παρέχουν εργασία οποιασδήποτε μορφής ή απασχολούνται σε προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης ή κατάρτισης μπορεί να τύχουν ευεργετικού υπολογισμού ημερών ποινής μετά από πρόταση του Συμβουλίου Εργασίας Κρατουμένων και απόφαση του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού. Για τους μεταξύ αυτών υποδίκους, οι ημέρες που έχουν υπολογισθεί ευεργετικά θα λαμβάνονται υπόψη μόνο στην περίπτωση καταδίκης τους από την ημερομηνία έκδοσης της οριστικής καταδικαστικής απόφασης.

2. Προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης, καθορίζει τις ειδικότερες ρυθμίσεις του ευεργετικού υπολογισμού ημερών ποινής για κατάδικους και υποδίκους, ο οποίος δεν μπορεί να υπερβαίνει κατ' ανώτατο όριο τις δύο ημέρες εκτιθέας ποινής για κάθε ημέρα εργασίας ή απασχόλησης σε προγράμματα ή σπουδών, σύμφωνα με το άρθρο 35 παράγραφος 8 του παρόντος. Σε ειδικές ή εξαιρετικές περιπτώσεις με παρόμοιο προεδρικό διάταγμα μπορεί να γίνει υπέρβαση του παραπάνω ανώτατου ορίου.

3. Ο αρμόδιος δικαστικός λειτουργός μπορεί με αιτιολογημένη απόφασή του:

α) στις περιπτώσεις των δύο προηγούμενων παραγράφων να μην επιτρέψει τον ευεργετικό υπολογισμό των ημερών ποινής λόγω εργασίας των τριών τελευταίων μηνών εν όλω ή εν μέρει, αν ο κρατούμενος τιμωρήθηκε πειθαρχικά κατά τη διάρκεια του αντίστοιχου χρονικού διαστήματος, κατά τα προβλεπόμενα από το άρθρο 69 παράγραφοι 2 και 3 του παρόντος Κώδικα ή β) να ανακαλέσει εν όλω ή εν μέρει προηγούμενες αποφάσεις του για ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής, οι οποίες εκδόθηκαν μέσα στους προηγούμενους έξι μήνες, αν ο κρατούμενος τιμωρήθηκε πειθαρχικά. Κατά των αποφάσεων αυτών επιτρέπεται προσφυγή στο δικαστήριο εκτέλεσης ποινών μέσα σε δέκα ημέρες από την κοινοποίηση σε αυτόν της απόφασης.

ΤΜΗΜΑ Γ: ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Άρθρο 47: Υποχρέωση ασφάλισης κατά κινδύνου ατυχήματος

Κρατούμενοι που εργάζονται σε θέσεις, όπως αυτές κάθε φορά ορίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Δικαιοσύνης ή παρακολουθούν προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης μέσα ή έξω από τη φυλακή υπάγονται στην ασφάλιση του Ι.Κ.Α. κατά του κινδύνου του ατυχήματος, σύμφωνα με την περί ασφάλισης ισχύουσα νομοθεσία. Με απόφαση των αρμόδιων Υπουργών ορίζονται οι προϋποθέσεις για την ως άνω ασφάλιση των κρατουμένων.

Άρθρο 48: Παροχές σε είδος

Οι παροχές υγειονομικού και φαρμακευτικού χαρακτήρα σε είδος χορηγούνται από το κατάστημα κράτησης εφόσον δεν προβλέπεται η χορήγηση αντίστοιχων παροχών από το Ι.Κ.Α..

Άρθρο 49: Παροχές σε χρήμα

Οι παροχές σε χρήμα κατατίθενται στον ατομικό λογαριασμό του κρατούμενου και διατίθενται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 45 του παρόντος. Άρθρο 50: Υπόχρεοι για την καταβολή εισφορών

1. Σε περίπτωση που ο κρατούμενος εργάζεται σε ιδιωτικές μονάδες ή επιχειρήσεις εκτός φυλακής, οι εισφορές της ασφάλισης του Ι.Κ.Α. βαρύνουν τον εργαζόμενο κρατούμενο και τον εργοδότη.

2. Με κοινές αποφάσεις των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Δικαιοσύνης, Υγείας και Πρόνοιας και Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, έπειτα από γνώμη του Διοικητικού Συμβουλίου του Ι.Κ.Α., καθορίζεται το ύψος της εισφοράς των ανωτέρω κρατούμενων που εργάζονται και αυξομειώνεται το ύψος της εργοδοτικής εισφοράς, είτε γενικό είτε κατά κατηγορία επιχειρήσεων ή εργαζομένων. Με όμοιες υπουργικές αποφάσεις μπορεί ειδικότερα να ρυθμίζεται κάθε ζήτημα σχετικό με τον υπολογισμό, το χρόνο και τον τρόπο καταβολής των υπέρ του Ι.Κ.Α. ασφαλιστικών εισφορών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΕΚΤΙΣΗΣ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Άρθρο 59: Ημιελεύθερη διαβίωση

1. Σκοπός του θεσμού της ημιελεύθερης διαβίωσης είναι η επαγγελματική ή άλλη απασχόληση των κατάδικων έξω από τα καταστήματα κράτησης χωρίς διαρκή επιτήρησή τους, ώστε να επιτυγχάνεται η σταδιακή επάνοδός τους σε καθεστώς πλήρους ελευθερίας.

2. Η ημιελεύθερη διαβίωση εκτίεται στα καταστήματα, σε Τμήματα Ημιελεύθερης Διαβίωσης (ΤΜ.Η.ΔΙ.) των καταστημάτων αυτών ή σε ειδικά Καταστήματα Ημιελεύθερης Διαβίωσης (Κ.Η.ΔΙ.).

3. Ο κατάδικος στον οποίο χορηγείται άδεια ημιελεύθερης διαβίωσης τοποθετείται κατά προτίμηση σε Κ.Η.ΔΙ. ή, αν δεν υπάρχει τέτοιο Κατάστημα στον τόπο της απασχόλησής του, σε ΤΜ.Η.ΔΙ. τοπικού καταστήματος ή, αν δεν λειτουργεί τέτοιο Τμήμα, τοποθετείται σε ειδική πτέρυγα του τοπικού καταστήματος κράτησης της κατηγορίας στην οποία ανήκει.

4. Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης ορίζονται τα καταστήματα όπου λειτουργούν ειδικές πτέρυγες ή ΤΜ.Η.ΔΙ.

Άρθρο 60: Άδεια για ημιελεύθερη διαβίωση

1. Άδεια για ημιελεύθερη διαβίωση χορηγείται σε κατάδικους που επιθυμούν να συνεχίσουν την προηγούμενη επαγγελματική απασχόλησή τους ή για τους οποίους έχει εξευρεθεί εργασία έξω από το κατάστημα κράτησης σε δημόσιο, δημοτικό ή ιδιωτικό φορέα ή θέση σε εγκεκριμένο πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης, κατά τα οριζόμενα στον παρόντα Κώδικα.

2. Η άδεια για ημιελεύθερη διαβίωση χορηγείται εφόσον: (α) Ο κατάδικος έχει εκτίσει το ένα πέμπτο της ποινής του σε περίπτωση φυλάκισης και τα δύο πέμπτα της ποινής του σε περίπτωση πρόσκαιρης κάθειρξης, χωρίς ευεργετικό υπολογισμό ημερών εργασίας και η κράτηση έχει διαρκέσει τουλάχιστον δύο μήνες. Σε περίπτωση ισόβιας κάθειρξης πρέπει να υπολείπονται δύο τουλάχιστον χρόνια πριν από την κατά νόμο θεμελίωση δικαιώματος υποβολής αίτησης για υπό όρον απόλυση. Σε περίπτωση ποινικού σωφρονισμού, ο εφηβικής ή μετεφηβικής ηλικίας κατάδικος πρέπει να έχει εκτίσει το ήμισυ τουλάχιστον του ορισθέντος κατωτάτου ορίου, (β) Δεν εκκρεμεί κατά του

κατάδικου ποινική διαδικασία για άλλη αξιόποινη πράξη σε βαθμό κακουργήματος και (γ) Ο κατάδικος έχει αποδεδειγμένα εξασφαλίσει εργασία έξω από το κατάστημα ή αποδέχεται να απασχοληθεί σε θέση εργασίας που θα του υποδεικνύεται.

3. Η άδεια χορηγείται κατά τη διαδικασία και με απόφαση του οργάνου που προβλέπεται στο άρθρο 70 παράγραφος 1 του παρόντος. Για τη χορήγηση της εν λόγω άδειας εκτιμάται, ιδίως, η προσωπικότητα και η εν γένει συμπεριφορά του κατάδικου μετά την τέλεση της πράξης και κατά τη διάρκεια της κράτησης, η κατάσταση της υγείας του, η ικανότητα και το ενδιαφέρον του για την απασχόληση για την οποία του χορηγείται η άδεια και η θέλησή του για ενεργό συνεργασία με το προσωπικό και τους υπεύθυνους στο χώρο της απασχόλησής του. Στην απόφαση ορίζονται, μεταξύ άλλων, και: α) οι ημέρες και ώρες απασχόλησης του κατάδικου έξω από το κατάστημα κράτησης ή το ΤΜ.Η.ΔΙ. ή το Κ.Η.ΔΙ. στο οποίο τοποθετείται, β) το είδος απασχόλησης, γ) ο τρόπος αμοιβής και το ασφαλιστικό καθεστώς του, δ) οι υπεύθυνοι του καταστήματος και του χώρου απασχόλησης, οι οποίοι συνεργάζονται για την επίλυση των συναφών προβλημάτων και ε) κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια.

4. Σε περίπτωση απόρριψης της αίτησης για άδεια ημιελεύθερης διαβίωσης, ο κατάδικος δικαιούται να προσφύγει στο Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών ως Συμβούλιο, μέσα σε δέκα ημέρες από την κοινοποίηση σε αυτόν της απορριπτικής απόφασης.

5. Άδεια ημιελεύθερης διαβίωσης μπορεί να χορηγήσει ύστερα από αίτηση του κατάδικου και το Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών, όταν τούτο απορρίπτει αίτηση απόλυσης υπό όρο, εφόσον ο κατάδικος κρίνεται ικανός και κατάλληλος προς τούτο. Για το σκοπό αυτό το Συμβούλιο Φυλακής παρέχει στο δικαστήριο κάθε χρήσιμο στοιχείο.

6. Οι διατάξεις του άρθρου αυτού εφαρμόζονται ανάλογο σε κατάδικους στους οποίους έχει χορηγηθεί εκπαιδευτική άδεια κατά το άρθρο 58 του παρόντος.

Άρθρο 61: Ανάκληση άδειας για ημιελεύθερη διαβίωση

1. Η άδεια για ημιελεύθερη διαβίωση για λόγους απασχόλησης μπορεί να ανακληθεί, μετά από εισήγηση των υπευθύνων του εδαφίου γ' υπό στοιχείο δ' της παραγράφου 3 του προηγούμενου άρθρου, με αιτιολογημένη απόφαση του αρμοδίου οργάνου, αν ο κατάδικος: α) παραβεί τους όρους ή τις υποχρεώσεις που του έχουν επιβληθεί ή τους όρους του εσωτερικού κανονισμού του Κ.Η.ΔΙ. ή ΤΜ.Η.ΔΙ., β) τιμωρηθεί για πειθαρχικό παράπτωμα των κατηγοριών Α' και Β' του άρθρου 68 του παρόντος, γ) διωχθεί για αξιόποινη πράξη τουλάχιστον σε βαθμό πλημμελήματος, δ) δημιουργεί συστηματικά προβλήματα στο χώρο απασχόλησής του.

2. Σε περίπτωση ανάκλησης της άδειας ημιελεύθερης διαβίωσης, ο κατάδικος δικαιούται να προσφύγει στο Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών ως Συμβούλιο μέσα σε δέκα ημέρες από την κοινοποίηση σε αυτόν της απόφασης για ανάκληση της άδειας. Η προθεσμία για την άσκηση της προσφυγής και η άσκηση της δεν έχουν ανασταλτικό αποτέλεσμα.

3. Μετά την ανάκληση της άδειας ημιελεύθερης διαβίωσης ο κατάδικος επιστρέφει στο κατάστημα από το οποίο προήλθε. Άρθρο 62: Νέα άδεια για ημιελεύθερη διαβίωση

1. Νέα αίτηση άδειας για ημιελεύθερη διαβίωση επιτρέπεται να υποβληθεί μετά παρέλευση έξι μηνών από την απόρριψη της προηγούμενης αίτησης ή από την ανάκληση της προηγούμενης άδειας. Η προθεσμία αρχίζει από την κοινοποίηση της απορριπτικής απόφασης του αρμοδίου οργάνου ή αντίστοιχου βουλευματος.

2. Δεν επιτρέπεται χορήγηση νέας άδειας για ημιελεύθερη διαβίωση, εάν μεσολάβησε άσκηση ποινικής δίωξης κατά του κατάδικου για απόδραση ή για άλλη αξιόποινη πράξη σε βαθμό κακουργήματος.

Άρθρο 63: Τμηματική έκτιση της ποινής

1. Κατάδικοι που εκτίουν ποινή κατά της ελευθερίας, η οποία έχει μετατραπεί σε χρηματική, μπορούν να ζητήσουν με αίτησή τους προς το Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών την τμηματική έκτιση της ποινής τους.

2. Η τμηματική έκτιση της ποινής γίνεται κατά τις ημέρες του τέλους της εβδομάδας ή κατά τις ημέρες των αργιών, εφόσον ο κατάδικος εργάζεται ή σπουδάζει, ενώ για τους λοιπούς κατά τις εργάσιμες ημέρες. Οι ημέρες της εβδομάδας κατά τις οποίες ο κατάδικος διαβιώνει εντός καταστήματος κράτησης, λογίζονται ως ημέρες έκτισης ποινής.

3. Το Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών αποφασίζει για την τμηματική έκτιση της ποινής ύστερα από εισήγηση του Συμβουλίου του άρθρου 70 παράγραφος 1 του παρόντος και ακρόαση του κατάδικου. Στην ίδια απόφαση ορίζονται ο αριθμός των προς έκτιση τμημάτων ποινής, οι όροι έκτισης τούτων, οι ακριβείς ώρες εισόδου και εξόδου από το κατάστημα, λαμβανομένης υπόψη της φύσης της επαγγελματικής απασχόλησης ή των σπουδών του κατάδικου έξω από αυτό, καθώς και οι λοιπές αναγκαίες λεπτομέρειες.

4. Η απόφαση για τμηματική έκτιση της ποινής ανακαλείται από το Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών κατά τη διαδικασία της προηγούμενης παραγράφου, όταν ο κρατούμενος παραβιάζει συστηματικά τους όρους ή τις υποχρεώσεις που καθόρισε η απόφαση ή ασκήθηκε ποινική δίωξη για κακούργημα ή πλημμέλημα που τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών μηνών.

5. Ο κατάδικος δικαιούται να ζητήσει από το Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών την προσωρινή ή οριστική άρση της τμηματικής έκτισης της ποινής.

6. Οι κατάδικοι που υπάγονται στο παρόν άρθρο δικαιούνται να ζητήσουν μόνο έκτακτες άδειες. Το δικαίωμα της υπό όρον απόλυσης διατηρείται.

Άρθρο 64: Παροχή κοινωφελούς εργασίας

1. Οι κατάδικοι του προηγούμενου άρθρου μπορούν να ζητήσουν από το Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών, αντί της τμηματικής έκτισης ποινής, την παροχή κοινωφελούς εργασίας, σύμφωνα με ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 82 του Ποινικού Κώδικα.

2. Το Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών μπορεί να διατάξει την αντικατάσταση της έκτισης της ποινής με παροχή κοινωφελούς εργασίας ύστερα από εισήγηση του Συμβουλίου του άρθρου 70 παράγραφος 1 του παρόντος και ακρόαση του κατάδικου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ

ΜΕΤΑΓΩΓΗ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Άρθρο 72:

Λόγοι μεταγωγής:

Η μεταγωγή κρατουμένων παραγγέλλεται για λόγους:

α' προσωπικούς, οικογενειακούς, εκπαιδευτικούς και για τοποθέτηση σε εργασία υγείας

γ' δικονομικούς ή συναφείς

δ' σχετικούς με την ομαλή λειτουργία του καταστήματος κράτησης.

Άρθρο 73: Μεταγωγή για λόγους προσωπικούς και άλλους

Στην περίπτωση α του προηγούμενου άρθρου η μεταγωγή παραγγέλλεται από την Κ.Ε.Μ. κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 9 του παρόντος, ύστερα από αίτηση του κρατουμένου και γνώμη του Συμβουλίου Φυλακής ή και αυτεπαγγέλτως στην περίπτωση του άρθρου 24 παράγραφος 5 του παρόντος. Άρθρο 74: Μεταγωγή για λόγους υγείας

1. Στην περίπτωση β' του άρθρου 72 η μεταγωγή ασθενούς κρατουμένου σε θεραπευτικά καταστήματα ή νοσηλευτικά ιδρύματα κατά το άρθρο 30 του παρόντος παραγγέλλεται από την Κ.Ε.Μ., ύστερα από πρόταση του Συμβουλίου της Φυλακής, η οποία συνοδεύεται από θετική και αιτιολογημένη γνωμάτευση του ιατρού του καταστήματος ή, στην περίπτωση του άρθρου 27 παράγραφος 5, από το πόρισμα των τριών ιατρών σχετικά με το είδος της πάθησης και τον επείγοντα ή μη χαρακτήρα της αντιμετώπισής της. Η απόφαση της Κ.Ε.Μ. εκδίδεται το αργότερο εντός είκοσι ημερών από την υποβολή της πρότασης του Συμβουλίου Φυλακής, διαφορετικά η μεταγωγή πραγματοποιείται με μόνη την πρόταση του Συμβουλίου Φυλακής.

2. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις και εφόσον ο ιατρός απουσιάζει, ο διευθυντής του καταστήματος ή σε περίπτωση απουσίας του ο νόμιμος αναπληρωτής του, προκειμένου να αποτραπεί κίνδυνος ζωής ή σοβαρής και μόνιμης βλάβης της υγείας του κρατουμένου ή κίνδυνος μετάδοσης μολυσματικών νόσων ή βλάβης της υγείας άλλων κρατουμένων, παραγγέλλει τη μεταγωγή του στα παραπάνω καταστήματα. Μέχρι τη μετακίνησή του ο κρατούμενος παραμένει σε ειδικό χώρο υπό την επίβλεψη ιατρού ή νοσηλεύτη. Η εν λόγω παραγγελία γνωστοποιείται αμέσως στο Συμβούλιο Φυλακής και στην Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών.

3. Η επαναμεταγωγή του κρατουμένου στο κατάστημα κράτησης από το θεραπευτικό κατάστημα ή το νοσηλευτικό ίδρυμα παραγγέλλεται από το διευθυντή του τελευταίου αμέσως μετά την έκδοση του εξιτηρίου, και πραγματοποιείται από την αρμόδια υπηρεσία μεταγωγών το ταχύτερο δυνατό, ύστερα από συνεννόηση με τον διευθυντή του καταστήματος κράτησης. Αν απαιτείται μεταφορά κρατουμένου από θεραπευτικό κατάστημα ή νοσηλευτικό ίδρυμα σε άλλο όμοιο, προς διενέργεια ειδικών εξετάσεων ή ειδικής θεραπείας, αυτή παραγγέλλεται από τον οικείο διευθυντή.

4. Στις περιπτώσεις μεταγωγής κρατουμένου για σοβαρούς λόγους υγείας κατά τις διατάξεις του παρόντος άρθρου, ο διευθυντής του καταστήματος κράτησης ειδοποιεί αμέσως τους συγγενείς του κρατουμένου και, αν δεν υπάρχουν συγγενείς, πρόσωπο ή αρχή που υποδεικνύει ο κρατούμενος.

Άρθρο 75: Μεταγωγή για λόγους Οικονομικούς

1. Στην περίπτωση γ' του άρθρου 72 η μεταγωγή κρατουμένου παραγγέλλεται από τον αρμόδιο Εισαγγελέα Εφετών ή Πλημμελειοδικών προς διευκόλυνση του έργου της ανάκρισης ή για να εμφανισθεί ο κρατούμενος σε δικαστήριο ή σε δημόσια αρχή. Ο ίδιος Εισαγγελέας φροντίζει για την ταχεία επαναμεταγωγή του. Για νεαρούς κρατουμένους, υποδίκους και ειδικές κατηγορίες κρατουμένων ισχύουν όσα προβλέπονται αντίστοιχα στις διατάξεις των άρθρων 12 παράγραφος 5, 15 παράγραφος 3 και 16 παράγραφος 2 του παρόντος.

2. Αν πρόκειται για μεταγωγή κρατουμένου προς εξέτασή του ως μάρτυρα κατ' αντιπαράσταση με μάρτυρες ή κατηγορουμένους στην αλλοδαπή, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 459 Κώδικα Ποινικής Δικονομίας σε συνδυασμό με τις ρυθμίσεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Αμοιβαίας Δικαστικής Συνδρομής επί Ποινικών Υποθέσεων, όπως αυτή επικυρώθηκε με το ν.δ. 4218/1961 (ΦΕΚ 171 Α'), καθώς και του Προσθέτου Πρωτοκόλλου της.

3. Σε περίπτωση μεταφοράς καταδίκου από και προς την αλλοδαπή για την έκτιση ποινής, εφαρμόζονται οι ρυθμίσεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τη μεταφορά των καταδίκων της 21.3.1983, όπως αυτή επικυρώθηκε με το νόμο 1708/1987 (ΦΕΚ 108 Α') ή και οι ρυθμίσεις άλλων διμερών συμβάσεων.

4. Σε περίπτωση μεταγωγής αλλοδαπού κρατουμένου για λόγους έκδοσής του εφαρμόζονται οι ρυθμίσεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Έκδοσης της 13.12.1957 όπως αυτή επικυρώθηκε με το νόμο 4165/1961 (ΦΕΚ 75 Α') ή και οι ρυθμίσεις άλλων διμερών συμβάσεων.

Άρθρο 76: Μεταγωγή για λόγους σχετικούς με την ομαλή λειτουργία του καταστήματος κράτησης

Στην περίπτωση δ' του άρθρου 72 η μεταγωγή παραγγέλλεται από την Κ.Ε.Μ. ύστερα από πρόταση του Συμβουλίου Φυλακής. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις ισχύει αναλογικά η διάταξη του άρθρου 74 παράγραφος 2 του παρόντος, ως προς το όργανο που παραγγέλλει τη μεταγωγή.

Άρθρο 77: Εκτέλεση της μεταγωγής

1. Η μεταγωγή γίνεται κατά τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η ομαλή μετακίνηση του κρατουμένου, αλλά χωρίς να θίγεται η αξιοπρέπειά του ή να του δημιουργούνται πρόσθετες ταλαιπωρίες. Οι χειροπέδες χρησιμοποιούνται μόνον όποτε αυτό, κατά την κρίση των αρμοδίων για τη μεταγωγή οργάνων, κρίνεται απολύτως αναγκαίο. Σε περιπτώσεις μεταγωγής υπερηλίκων, εγκύων, ασθενών και εφήβων το μέτρο αυτά κατά το δυνατόν, αποφεύγεται.

2. Η μεταγωγή κρατουμένου στις περιπτώσεις των παραγράφων α', γ και δ' του άρθρου 72 του παρόντος αναβάλλεται, εφόσον υπάρχει κίνδυνος ζωής ή σοβαρής και μόνιμης βλάβης της υγείας του, σύμφωνα με γνωμάτευση του ιατρού του καταστήματος και μέχρις ότου ο κίνδυνος παρέλθει. Σε κάθε περίπτωση ο διευθυντής αναφέρει αμέσως την αναβολή της μεταγωγής στην αρχή που την παρήγγειλε.

3. Οι διατυπώσεις παράδοσης και παραλαβής του μεταγόμενου, τα μέσα πραγματοποίησης της μεταγωγής τα μέτρα ασφάλειας κατά τη διάρκεια της, οι χώροι παραμονής κατά περίπτωση και κάθε άλλη συναφής λεπτομέρεια ρυθμίζονται από τα άρθρα 144 Εως 154 του π.δ. 141/1991 (ΦΕΚ 58 Α'), καθώς και με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ

ΛΗΞΗ ΤΗΣ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ

Άρθρο 78: Οριστική απόλυση καταδίκων- υποδίκων - χρεοφειλετών και λοιπών κατηγοριών κρατουμένων

1. Η απόλυση του κρατουμένου ενεργείται από τον διευθυντή του καταστήματος κράτησης κατά τις εργάσιμες ημέρες. Αν η ημέρα της απόλυσης είναι επίσημη αργία ή Σαββατοκύριακο, τότε η απόλυση ενεργείται την προηγούμενη εργάσιμη ημέρα.

2. Όταν επίκειται απόλυση ο ιατρός του καταστήματος ελέγχει την υγεία του υπό απόλυση κρατουμένου. Αν ο κρατούμενος νοσεί σοβαρά μπορεί να ανασταλεί η εκτέλεση της απόλυσής του από το κατάστημα κράτησης μετά από αίτηση του ιδίου και γνώμη του ιατρού του καταστήματος, εφόσον είναι αδύνατη η μεταφορά του σε νοσηλευτικό ίδρυμα.

3. Ως προς τη λήξη της ποινής και της υποδικίας εφαρμόζονται το άρθρο 6 του Συντάγματος και οι οικείες διατάξεις του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

4. Υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, οι κρατούμενοι σύμφωνα με το άρθρο 16 του παρόντος απολύονται:

α) όταν συμπληρωθεί η διάρκεια της προσωπικής κράτησης που ορίζει η απόφαση.

β) όταν εκλείψει ο λόγος για τον οποίο επεβλήθη η προσωπική κράτηση.

γ) αν κατατεθεί στην αρμόδια αρχή ή στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων το χρέος, για το οποίο επιβλήθηκε η προσωπική κράτηση μαζί με τους τόκους που οφείλονται ήδη και τα έξοδα της εκτέλεσης και κατατεθεί το γραμμάτιο στο γραμματέα του πρωτοδικείου, στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το κατάστημα, και

δ) όταν ο κρατούμενος συμπληρώσει το 65ο έτος της ηλικίας του.

5. Στην περίπτωση α' της προηγούμενης παραγράφου η απόλυση γίνεται από τον διευθυντή του καταστήματος. Στις άλλες περιπτώσεις διατάσσεται από τον πρόεδρο του καθ' ύλην αρμόδιου δικαστηρίου, στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το κατάστημα κράτησης, ο οποίος δικάζει κατά τη διαδικασία των άρθρων 686 επόμενα του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

Άρθρο 79: Διατυπώσεις για την απόλυση

Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης καθορίζονται οι διατυπώσεις για την απόλυση σύμφωνα με τις προηγούμενες διατάξεις.

Άρθρο 80: Θάνατος κρατουμένου

1. Ο θάνατος κρατουμένου πιστοποιείται από τον ιατρό του καταστήματος κράτησης ή του θεραπευτικού καταστήματος ή νοσηλευτικού ιδρύματος παραμονής του κρατουμένου. Σε κάθε περίπτωση διενεργείται ιατροδικαστική εξέταση.
2. Ο διευθυντής του καταστήματος ανακοινώνει αμέσως το γεγονός του θανάτου του κρατουμένου στις αρμόδιες διοικητικές και δικαστικές αρχές, καθώς και στους συγγενείς του. Σε περίπτωση θανάτου αλλοδαπού κρατουμένου, ειδοποιείται η πρεσβεία ή η πλησιέστερη προξενική αρχή της χώρας του.
3. Εγκαταλειμμένοι ή άποροι κρατούμενοι ενταφιάζονται με έξοδα του Δημοσίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟ

ΜΕΤΑΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ

Άρθρο 81: Μέριμνα της Πολιτείας πριν και μετά την οριστική απόλυση - Ίδρυση Ν.Π.Ι.Δ. "ΕΠΑΝΟΔΟΣ" - Επιτροπές Κοινωνικής Υποστήριξης

Σχόλια

- Η εντός " " παρ. 2 του παρόντος άρθρου τίθεται όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 12 του νόμου 2943/2001 (Α 203), ισχύει, δε, από 12.9.2001

1. Η Πολιτεία οφείλει να μεριμνά έγκαιρα για την ομαλή επάνοδο και προσαρμογή του κρατουμένου, που πρόκειται να απολυθεί οριστικά, στο κοινωνικό, επαγγελματικό και οικογενειακό του περιβάλλον.

"2. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης και των αρμόδιων Υπουργών, ύστερα από γνώμη του Κεντρικού Επιστημονικού Συμβουλίου Φυλακών (Κ.Ε.Σ.Φ.), συνιστάται νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με την επωνυμία "ΕΠΑΝΟΔΟΣ", που εποπτεύεται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Σκοπός του νομικού προσώπου είναι η επαγγελματική κατάρτιση φυλακισμένων και αποφυλακισμένων, η αποκατάσταση, η οικονομική συμπαράσταση και η προετοιμασία και προώθηση της εν γένει κοινωνικής επανένταξής τους. Στο ίδιο προεδρικό διάταγμα καθορίζονται τα σχετικά με τη διοίκηση, την οργάνωση, το προσωπικό, τους πόρους και τη λειτουργία του νομικού προσώπου "ΕΠΑΝΟΔΟΣ". Μέχρι την έκδοση του παραπάνω προεδρικού διατάγματος, το έργο του νομικού προσώπου ασκείται από την αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης".

3. Σε κάθε νομό συγκροτείται πενταμελής "Επιτροπή Κοινωνικής Υποστήριξης" με απόφαση του οικείου Νομάρχη, την οποία αυτός κοινοποιεί στο Κ.Ε.Σ.Φ.. Η Επιτροπή μπορεί να αποτελείται από μέλη του δικαστικού σώματος εν ενεργεία ή επί τιμή, του δικηγορικού συλλόγου, του ιατρικού συλλόγου, εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης, της εκκλησίας, πολιτιστικών, κοινωνικών και εκπαιδευτικών φορέων, ειδικούς επιστήμονες ή και εθελοντές. Η θητεία της Επιτροπής είναι διετής και ανανεώσιμη, η δε συμμετοχή σε αυτήν είναι άμισθη και τιμητική.

4. Αποστολή της Επιτροπής είναι η ενημέρωση του κρατουμένου ή του απολυθέντος σχετικά με θέματα που αφορούν τη νομική και κοινωνική του κατάσταση, καθώς και η υποβοήθησή του για προσαρμογή στην κοινωνική ζωή. Για το σκοπό αυτόν η Επιτροπή συνεργάζεται με τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού ή άλλους κατά περίπτωση αρμόδιους φορείς.

5. Η διαδικασία συγκρότησης των Επιτροπών Κοινωνικής Υποστήριξης καθορίζεται από τον οικείο Νομάρχη, ο οποίος αφού λάβει υπόψη τις κατά το άρθρο 8 παράγραφος 3γ του παρόντος προτάσεις του Κ.Ε.Σ.Φ. καταρτίζει και τους εσωτερικούς κανονισμούς λειτουργίας τους. Τα απαιτούμενα έξοδα λειτουργίας των επιτροπών αυτών εγγράφονται στον προϋπολογισμό της οικείας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης.

6. Ο πρόεδρος της Επιτροπής Κοινωνικής Υποστήριξης υποβάλλει κάθε έτος έκθεση δραστηριοτήτων και προτάσεις στον οικείο νομάρχη και τις κοινοποιεί στο Υπουργείο Δικαιοσύνης.

7. Το Ν.Π.Ι.Δ. της παραγράφου 1 συνεργάζεται με τις επιτροπές Κοινωνικής Υποστήριξης, το Κ.Ε.Σ.Φ. και τους λοιπούς ασχολούμενους με τη μετασφραγιστική μέριμνα φορείς. Άρθρο 82: Μέτρα για τους οριστικά απολυόμενους

1. Με προεδρικό διάταγμα εκδιδόμενο κατ' αναλογίαν του άρθρου 81 παράγραφος 2 του παρόντος Κώδικα μπορεί να δημιουργούνται ξενώνες για τους οριστικά απολυόμενους, υπαγόμενοι στο νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου "ΕΠΑΝΟΔΟΣ" του προηγούμενου άρθρου. Στους ξενώνες αυτούς οι παραπάνω μπορεί να διαμένουν και να διατρέφονται για διάστημα μέχρι δύο μηνών από την απόλυσή τους, εφόσον στερούνται στέγης. Με το ίδιο προεδρικό διάταγμα καθορίζονται και τα σχετικά με τη λειτουργία των ξενώνων, το προσωπικό και κάθε άλλη λεπτομέρεια.

2. Με τη συνδρομή του Ο.Α.Ε.Δ., των Ο.Τ.Α. και άλλων κοινωνικών φορέων ή εθελοντών παρέχεται στους φιλοξενούμενους στον ξενώνα κάθε δυνατή ενημέρωση που αφορά την ανεύρεση εργασίας και προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης ή προσανατολισμού. Ειδικοί επιστήμονες παρέχουν ψυχολογική υποστήριξη, όπου τούτο κρίνεται αναγκαίο.

1. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Εθνικής Οικονομίας, Ανάπτυξης και Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων καθορίζονται τα σχετικά με την ίδρυση επιχειρήσεων ή μονάδων υπό την εποπτεία της Πολιτείας, στις οποίες προσλαμβάνονται απολυθέντες κρατούμενοι κατά προτεραιότητα. Επίσης, με την ίδια απόφαση μπορεί να καθορισθούν ευνοϊκότεροι όροι για την παροχή κινήτρων στους ίδιους, προκειμένου να δημιουργήσουν ιδιωτική επιχείρηση ή εκμετάλλευση.

4. Ως προς την επαγγελματική κατάρτιση και απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα ισχύουν οι σχετικές ρυθμίσεις του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού.